

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 42.

Torsdagen den 6 juni.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Upplästes följande från norska stortingets presidentskap ankomna skrivelse:

Til Sveriges riksdag.

I Stortingets møte den 3 juni overleverte den delegasjon fra Stortinget som var den svenske riksdags gjester under dens 500 års jubileums festligheter til Stortinget den gullmedalje som blev den overlevert i Riksdagen den 28 mai.

Stortinget bemyndiget presidenten til å overbringe den svenske riksdag Stortingets takk for den smukke og verdifulle gave som vil bli opbevart som et bestående minne om det betydningsfulle jubileum og de festligheter som på den smukkeste måte gav uttrykk for den venne- og slektskapsfølelse som knytter de to broderfolks nasjonalforsamlinger til hverandre.

Stortingets presidentskap den 4 juni 1935.

C. J. Hambro,
president.

O. Joh. Vasbotten.

§ 2.

Herr talmannen gav på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som anförde: Herr talman! I ett tal i Örebro den 3 februari i år yttrade jag beträffande de pågående utredningarna rörande kaffe- och bensinmonopolen, att »rationaliseringar kunna genomföras på ett sådant sätt, att hänsyn tages både till samhällets intresse av ekonomiska framsteg och till de enskildas berättigade krav på arbete och livsuppehälle». Med åberopande av detta uttalande samt under hänvisning till vissa till finansdepartementet inkomna framställningar från före detta cigarrfabrikanten Flora Swensson i Stockholm och tobakshandlaren Anton Gustafsson i Jönköping om ersättning för förlust genom tobaksmonopolets införande har herr Lithander med kammarens tillstånd till mig framställt följande fråga, nämligen:

»Ämnar herr statsrådet och chefen för finansdepartementet med anledning av finansministerns uttalande i Örebro den 3 februari 1935 ingå i prövning av och bringa rimlig hjälp till ovanstående relaterade fall eller andra liknande, som kommit i misär på grund av redan införda monopol?»

Vad angår det i interpellationen åsyftade fallet Flora Swensson får jag först erinra därom, att enligt bestämmelser om ersättning av staten till tobaksfabrikant för förlorad näring till följd av tobaksmonopolets införande skulle ersättningsansökan i första hand prövas av en lokalkommission, varefter en för hela riket gemensam centralkommission hade att efter prövning av lokalkommissionens beslut och däröver anförda besvär träffa slutligt avgörande i ersättningsfrågan. Klagan mot centralkommissionens beslut fick icke föras.

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 42.

Svar å
interpellation.

Svar å interpellation. (Forts.)

I den ansökan om ersättning, som Flora Swensson ingav till centralkommisionen, upplyste hon, att hon vore född den 3 september 1880, att hon varit cigarrarbeterska från 1896 till 1902 samt att hon bedrivit tobakstillverkning under åren 1902—1915. Tobakstillverkningen försiggick i ett rum innanför hennes butik. Av tillverkningen försålles ungefär 10 procent till fabrikanter eller återförsäljare och 90 procent direkt till allmänheten från butiken. Inkomsten av tobakstillverkningen ansåg hon böra uppskattas för vart och ett av åren 1911 och 1912 till 800 kronor. Ytterligare upplyste hon, att nettovinsten för år 1913 uppgått till 868 kronor och för år 1914 till 870 kronor. Sökanden hade till grund för beräkningen av inkomsten lagt *detaljhandelsvinsten*. Flora Swensson var icke skyldig att föra handelsböcker.

Vederbörande lokalkommission, som fann medelårsinkomsten böra fastställas på grundval av ett beräknat *partipris* å sökandens produktion, bestämde denna inkomst till 119 kronor. Med hänsyn till sökandens ålder och den tid, hon varit sysselsatt inom tobakshanteringen, bestämde lokalkommissionen författningsenligt ersättningen till 3 $\frac{2}{5}$ gånger medelårsinkomsten eller alltså till 404 kronor 60 öre.

Centralkommisionen, hos vilken sökanden besvärade sig, fann icke skäl göra annan ändring i lokalkommissionens beslut än att rabattavdraget för beräkningen av partipriset sänktes, så att medelårsinkomsten kom att utgöra 197 kronor 50 öre. Ersättningsbeloppet fastställdes sålunda till 671 kronor 50 öre.

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 5 mars 1934 dagtecknad skrift, som åberopats i interpellationen, har Flora Swensson gjort framställning om ytterligare ersättning för förlust genom tobaksmonopolets införande. Styrelsen för Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet avgav, efter remiss, den 23 april 1934 yttrande över denna framställning. Efter att, bland annat, hava redogjort för centralkommissionens beslut i fråga om sökandens ersättning erinrade styrelsen, att enligt 3 § 4 mom. i förutnämnda ersättningsförfordning klagan icke finge föras mot centralkommissionens beslut. Då Flora Swenssons ersättningsfråga sålunda blivit slutligt avgjord, syntes det styrelsen icke möjligt, att något aveende fästes vid den remitterade framställningen. Genom beslut den 22 juni 1934 fann Kungl. Maj:t framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Icke heller övriga i interpellationen berörda framställningar från Flora Swensson ha ansetts böra föranleda åtgärd.

Vidkommande härefter den i interpellationen omnämnde tobakshandlaren Anton Gustafsson i Jönköping har denne under de sista fem åren upprepade gånger till finansdepartementet ingivit skrifter angående ersättning. Därvid har han uppgivit, att han åren 1901 till 1903 varit anställd inom tobaksnäringen såsom försäljare hos Tobaksfabriken Skandia, Landskrona. Från och med år 1903 och till hösten 1913 hade Gustafsson innehaft anställning inom försäkringsbranschen, vilken anställning han sistnämnda år fann sig föranlåten att lämna för att ånyo söka sin utkomst inom tobaksnäringen. Enligt uppgift hade han därvid träffat avtal såväl med nyssnämnda fabrik som med Ystads gamla tobaksfabrik om försäljning av tobaksvaror mot provision. Sistnämnda firma hade lämnat skriftlig utfästelse, att han sedermera, då han kvalificerat sig därtill, skulle erhålla fast anställning som resande. Dessutom hade Gustafsson i början av år 1914 öppnat förbindelse med den danska firman Foreign Trading Company i Köpenhamn att representera firman i Sverige.

I den ansökan Gustafsson ingav till centralkommisionen, lämnade han icke någon uppgift rörande sina senare åberopade förbindelser med Tobaksfabriken Skandia i Landskrona och Ystads gamla tobaksfabrik. Gustafsson uppgav endast, att han sedan den 1 april 1914 varit sysselsatt inom tobakshante-

Svar å interpellation. (Forts.)

ringen såsom agent och resande för firman Foreign Trading Company, som utfärdat ett intyg, enligt vilket Gustafsson i april 1914 med firmans kontor i Köpenhamn inlett underhandlingar om försäljning av tobaksvaror för firman på större delen av Småland, för vilket distrikt Gustafsson också erhöll agenturen av firman såsom generalagent för fabriken Carl Thomasens Eftr., Köpenhamn. Gustafsson hemställde om ersättning för de förluster han lidit genom monopolets införande, beräknade till 1,000 kronor för ett vart av åren 1914 och 1915 eller eventuellt det lägre belopp, vartill skäl kunde förefinnas.

Lokalkommissionen för hos grossister anställda personer meddelade den 5 december 1916 beslut av innehåll, att enär sökanden enligt egen uppgift först under år 1914 vunnit anställning inom tobakshanteringen, lokalkommissionen prövalde någon ersättning icke kunna sökanden tillerkännas. Detta lokalkommissionens beslut blev av centralkommissionen fastställt den 8 februari 1917.

Såväl enligt 12 § förordningen den 15 december 1914 (nr 437) som enligt 8 § förordningen den 17 juni 1916 (nr 212) kunde vederbörande centralkommission bestämma, att person, som icke var berättigad till ersättning, skulle få uppbära skäligt understöd, där anledning var att antaga, att han till följd av tobaksmonopolets införande skulle komma att sakna utväg att försörja sig. Den, som ville komma i åtnjutande av understöd, hade att inom viss föreskriven tid ingiva ansökan till centralkommissionen. Såvitt centralkommissionens handlingar utvisa, har kommissionen icke haft till prövning någon från Gustafsson inkommen ansökan om sådant understöd.

Gustafsson har i upprepade skrivelser till chefen för finansdepartementet och sedermera i en framställning till Kungl. Maj:t anhållit om utbekommande av ersättning för mistad inkomst i anledning av tobaksmonopolets införande.

Ursprungligen anhöll Gustafsson sålunda i skrivelse den 25 september 1930 om medverkan i detta hänseende från dåvarande chefen för finansdepartementet, statsrådet F. Hamrin. Sedan tobaksmonopolets styrelse, efter remiss, avgivit yttrande den 16 december 1930, fann departementschefen vid anmälan av ärendet den 27 mars 1931 den gjorda framställningen icke föranleda någon hans åtgärd. Sedermera har Gustafsson under åren 1931—1933 inkommit med ett flertal liknande framställningar, vilka icke föranlett någon åtgärd.

Slutligen inkom Gustafsson den 4 juli 1934 till finansdepartementet med nyssnämnda till Kungl. Maj:t ställda skrift, varöver styrelsen för tobaksmonopolet, efter remiss, avgav yttrande den 22 augusti 1934. I detta yttrande hänvisade styrelsen till den uppfattning, styrelsen förut tillkännagivit, att Gustafssons yrkanden icke syntes böra föranleda någon åtgärd. Styrelsen framhöll även, att det ville förefalla, som om Gustafssons framställning närmast vore föranledd därav, att Gustafsson, trots alla de upplysningar, han erhållit i saken, alltjämt skulle sväva i villfarelse om den närmare innebörden såväl av de i samband med tobaksmonopolets införande antagna bestämmelserna om ersättning och understöd som ock om de omständigheter, varunder Gustafssons ersättningsfråga blivit föremål för kommissionernas prövning. Genom beslut den 7 september 1934 fann Kungl. Maj:t nämnda framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Av min nu lämnade redogörelse för de av interpellanten berörda ersättningsfrågorna framgår, att dessa frågor i föreskriven ordning prövats och avgjorts av de prövningsinstanser, som enligt statsmakternas beslut haft att avgöra sådana ärenden. Varken tobaksmonopolet eller Kungl. Maj:t har någon befogenhet att göra ändring i nämnda instansers beslut. För en annan ståndpunkt i ersättningsärendena erfordras riksdagens medverkan, vare sig genom omläggning av de beslutade generella ersättningsgrunderna eller genom en dispens

Svar å interpellation. (Forts.)

i särskilda fall från dessa grunder. Vilken uppfattning man än må hysa om de vid tobaksmonopolets införande fastställda ersättningsreglerna, synes det icke kunna ifrågakomma att nu 20 år senare verkställa revision av dessa ersättningsbestämmelser. Ej heller hava skäl synt mig föreligga att i de fall, som avses i interpellationen, hos riksdagen göra framställning om en dispens från ersättningsbestämmelserna. Flora Swensson, som vid sidan av sin detaljhandel med tobaksvaror bedrivit en mindre omfattande tobakstillverkning, har för upphörandet av denna tillverkning erhållit ersättning med $3\frac{2}{5}$ gånger det belopp, vartill medelårsinkomsten av tillverkningen skäligen uppskattats på grundval av hennes egna uppgifter om försäljningspriserna. Gustafsson har lämnats utan ersättning av den anledning, att han först år 1914 vunnit den anställning inom tobaksbranschen, för vilken ersättning söktes. Jag erinrar, att det var år 1914 som riksdagen efter omfattande förberedelser beslöt tobaksmonopolets införande, och det synes mig osannolikt att riksdagen skulle vilja göra avsteg från den såsom villkor för ersättning uppställda regeln, att vederbörande skulle under viss minimitid *före* riksdagsbeslutet ha haft anställning inom tobaksnäringen. Det förefaller, som om även interpellanten tidigare skulle ha delat denna mening. I sin förenämnda, den 4 juli 1934 till Kungl. Maj:t ingivna framställning upplyser nämligen Gustafsson, att han framlagt sin sak för herr Lithander, som emellertid meddelat Gustafsson, att han icke trott sig kunna i riksdagen väcka motion därom, att Gustafsson skulle tillerkännas ersättning för den ekonomiska förlust Gustafsson skulle hava åsamkats på grund av tobaksmonopolets införande.

Härpå yttrade:

Herr Lithander: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få uttala mitt tack för att han nu svarat på de frågor jag riktat till honom angående beredande av hjälp åt personer, som kommit i misär på grund av införandet av redan befintliga monopol. Jag ber också att få tacka honom för att jag på förhand fått taga del av hans svar. Av svaret framgår emellertid, att det, som de genom monopolens införande nödlidande personerna ha att vänta sig, det står i direkt strid mot de förhoppningar, som i Örebro den 3 februari av finansministern uttalades. Av hela den redogörelse, som vi ha fått, framgår, vilken oerhört svårframkomlig väg de hjälpsökande ha att gå, hur tröstlöst det är och hur lång lidandets väg är för dem, utan att de ens till slut kunna komma fram till något resultat.

Jag ber, herr talman, om överseende, om jag måhända något litet uppehåller kammarens tid med dessa frågor, ty de beröra icke endast dessa tvenne fall, som jag har speciellt framhållit, utan de beröra i mycket hög grad människor ute i våra bygder vida omkring. Jag skall, herr talman, något i detalj bemöta och besvara herr statsrådets anförande och göra de reflexioner, till vilka det inbjuder.

Herr statsrådet påpekade här, att på sin tid tillsattes en lokalkommission för att bedöma ersättningarna i fråga om tobaksnäringen, varefter en för hela riket gemensam centralkommission skulle ha att efter prövning av anförda besvär träffa slutligt avgörande. Vidare bestämdes, att klagan över centralkommissionens beslut icke finge föras. På detta sätt kommo sålunda de nödlidande att stå skäligen rättslösa. De sakna vad vi äro vana vid inom vårt rättsliga liv, därför att det realiter saknas en högre instans, till vilken de kunna gå med förhoppning att få sina saker bedömda och till slut komma till rättvisa. Det visa dessa otaliga inlagor och framställningar till Kungl. Maj:t, där resultatet i regel har varit »föranleder ingen åtgärd». Och dessa män-

Svar å interpellation. (Forts.)

niskor, som leva under blygsamma förhållanden ute på olika orter i vårt land och utan de möjligheter, som stå många mera välsituerade personer till buds, ha där att kämpa en fruktlös kamp.

Det första fall det här gäller är fröken Flora Swensson. Hon har själv uppgivit, att nettovinsten för åren 1911—1912 och 1913 har rört sig om 800 kronor. 1913 var den 868 kronor, och 1914 870 kronor. Det är ju för en människa, som skall leva på sin näring och som, vilket jag senare skall uppvisa, icke endast har försörjningsplikt för sig själv utan även för andra, inga svindlande belopp, som gå utöver vad man anser som minimum för en människovärdig tillvaro. Men vad göra myndigheterna? Vad gör denna lokalkommission, som skall vara den utslagsgivande? Den skall för dem, som bli satta ur möjlighet att bedriva sin näring, värdera deras utkomstmöjligheter som ett underlag för den ersättning staten skall ge. Vad gör i detta fall denna kommission? Den räknar ned denna inkomst på 800 kronor, kanske 900 kronor något år, och säger, att medelinkomsten bör beräknas till 119 kronor per år. Det är den inkomst, till vilken lokalkommissionen, denna grundläggande myndighet, beräknat värdet av vad denna person haft att livnära sig på och vad hon haft i inkomst av den näring hon bedrivit. Ty det är i alla fall på den tobakshantering, som hon under en lång följd av år bedrivit, hon haft sin inkomst och kunnat leva. Sedan multiplicerar man den siffran med $3\frac{2}{5}$ och kommer alltså till 404 kronor 60 öre. Det var det belopp varmed hon skulle kompenseras för den inkomstmöjlighet, hon haft i denna tillverkning. Centralkommissionen, den högre myndigheten, mot vilkens votum ingen klagan får föras, beräknade beloppet genom att göra något rabattavdrag och kom i stället för till en medelinkomst av 119 kronor till 197 kronor 50 öre. Detta tal multiplicerat med $3\frac{2}{5}$ ger ett belopp av 671 kronor 50 öre. Det blev ersättningen en gång för alla till en människa, som förlorat sitt levebröd. Vad blir räntan på 671 kronor 50 öre? Vad blev den redan då, när en högre räntesats tillämpades? Det är ju en droppe i havet, som icke kan ersätta en människa för hennes förlorade näring, att man får i ett för allt någonting, som på mycket kort tid försvinner och som lämnar vederbörande i misär. Så har skett i detta fall. Tobaksmonopolet, till vilket en framställning riktades den 5 mars 1934, påpekade blott § 3 mom. 4 i förordningen och säger, att klagan icke finge föras mot centralkommissionens beslut. Och då Flora Swenssons ersättningsfråga sålunda blivit slutligen avgjord, syntes det styrelsen icke möjligt, att något avseende fästes vid den remitterade framställningen. Genom beslut den 22 juni 1934 fann Kungl. Maj:t framställningen icke föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Änvo vände sig vederbörande till Kungl. Maj:t, och även andra ha gjort det. Den 29 januari i år fattade herr statsrådet det beslutet, att dessa framställningar icke funnes böra föranleda någon åtgärd. Men endast några dagar därefter förklarade herr statsrådet vid ett offentligt möte i Örebro, inför de monopoliseringsplaner, som regeringen då sysslade med, att ingen skulle frukta att bli lidande. De som bleve berövade sin näring skulle ersättas fullt och helt. För mig står detta i skriande motsats till förfarings sättet beträffande den lilla rättvisa man begärt för dem, som redan blivit nödlidande, och det är på tiden, att det svenska folket får ögonen öppna för vad monopoliseringen skulle betyda för hela vårt land och tusentals personer. Jag vill fästa herr statsrådets uppmärksamhet på att även om det finns paragrafer — jag känner icke närmare till det i detalj — som föreskriva, att denna lokalkommission skall bedöma detta och centralkommissionen skall vara högsta domstol, mot vilkens beslut någon klagan icke får föras, så finns det dock bestämmelser, enligt vilka i liknande fall det skall finnas möjlighet för Kungl. Maj:t

Svar å interpellation. (Forts.)

att skipa rättvisa. Men dessa bestämmelser har man blundat för. I varje fall ha vederbörande icke kunnat få någon rättvisa. Det är ju så, att om en människa, som blir berövad sina försörjningsmöjligheter, försöker och försöker och försöker, så att det understundom pågår under 20 år, så har hon icke någon annan utväg än att ånyo vända sig till myndigheterna. Jag tycker, att det är hedrande, när en människa, som blivit berövad sin blygsamma näring, icke ger tappt utan försöker göra det bästa möjliga. Det förtjänar ett helt annat bemötande och ett helt annat intresse än det, som jag för min del anser att regeringen och de som makten hava i detta fall ha gjort.

Herr statsrådet sade i Örebro, att rationaliseringar kunna genomföras på ett sådant sätt, att hänsyn toges både till samhällets intresse av ekonomiska framsteg och till de enskildas berättigade krav på arbete och livsuppehälle. Här har man ett belägg för hur statsmakterna med sina paragrafer icke taga hänsyn till enskildas berättigade krav på livsuppehälle, och det churuväl redan vid monolets instiftande förklarades i Sveriges riksdag, att alla skulle ha skälig ersättning, att ingen skulle bli lidande. Jag känner många, som inom denna speciella grupp blivit lidande, liksom många inom de övriga områdena.

Beträffande detta fall var det så, att först riktades den 5 mars 1934 en skrivelse till regeringen av denna sökande. Den 26 juni 1934 riktades en skrivelse till finansminister Wigforss, vari framhölls oriktigheten i den beräkning av 194 kronor, som man hade kommit till. Den 25 juli 1934 riktades ånyo en skrivelse till »excellensen» Wigforss. Det var det enda fel jag fann i den skrivelsen. Där refereras ett besök hos tobaksmonolet, där vederbörande chef säger, att det bör väl fröken förstå, att tobaksmonolet har icke med saken att göra. Det är staten, som är ersättningsskyldig. När man sedan kommer till statens högsta talesman på detta område, finansministern, så säger finansministern, att det är riksdagen, som har med detta att göra. När man sedan kommer till riksdagen, så är den icke heller rätt forum. Så är det undan för undan. Jag har väckt många motioner, men funnit det fullkomligt hopplöst att gå till riksdagen på det sättet. Jag har därför rätt vederbörande att vända sig till regeringen på detta sätt, därför att jag icke sett någon möjlighet att genom motion komma till resultat. Härtill kommer, att, som jag vill minnas — jag har icke dessa papper här — man i mars månad vände sig till mig, och det var efter motionstidens slut, att det icke var någon möjlighet att framlägga en motion. Hon säger: »Nu vill jag vädja till rättvisan, innan jag snart hemlös svälter ihjäl» och vidare: »Och då jag i tjugu år sedan tobaksmonolets tillkomst kämpat för att hålla huvudet uppe.» Detta föranledde ingenting. Jag framhöll i min interpellation, att finansministern icke har gjort något åt detta fall och att det anförda endast är ett exempel bland många på hur statens hjälp lämnas och hur hopplöst det ter sig, om monolen skola få taga levebrödet från människorna. Sedan refererade jag det fall, som jag skall komma in på senare, från Jönköping, och jag slutade med att fråga, om herr statsrådet ville ingå i prövning av frågan med anledning av sitt uttalande i Örebro och bringa »rimlig hjälp i ovanstående relaterade fall eller i andra liknande, där folk kommit i misär på grund av redan införda monopol?» Svaret har blivit ett vad jag tycker klart nej. Men jag vill göra gällande, att med de maktresurser regeringen besitter den ingalunda är i avsaknad av möjlighet till att giva en smula ersättning till dessa människor, som på olika håll blivit berövade sin inkomst. Jag har riktat frågan till dem, som gilla den miljonrullning och den lätthänthet, varmed skattebetalarnas medel i mångt och mycket förfaras, och säkert är, att om herr statsrådet vill, så finnes det möjlighet att av befintliga anslag och annat bringa den

Svar å interpellation. (Forts.)

nödhjälps, som även vid tobaksmonopolets tillkomst förutsattes skulle lämnas i liknande fall, och detta är ett.

Jag skall, innan jag lämnar denna sak till herr statsrådets vidare bedömmande — ty jag hoppas, att herr statsrådet ändå icke släpper denna sak utan försöker bringa hjälp — säga, att vederbörande är synnerligen väl rekommenderad. Jag har här ett intyg från en yrkeskamrat till henne, som driver samma näringsfång. Däri säges följande: »Fröken Flora Swensson, som jag väl känner sedan mer än 40 år tillbaka, har under många år (från år 1902 till år 1915) tillverkat cigarrer som hon sålt dels i sin egen affär och dels till andra tobakshandlare. Jag har själv i min affär sålt av hennes fabrikat och hennes varor voro alltid lättsålda. Jag känner till att hon under denna tid fick stå för hela sin familjs försörjning och att hon aldrig drog sig för några offer, när det gällde att dela med sig till mor och yngre syskon. Genom monolets tillkomst försvårades ju hennes förvärvsmöjligheter i hög grad, som jag härmed vill intyga. Stockholm den 9 mars 1935. Bina Södergren. Adr. 34 Malmskillnadsgatan.» Det är på inkomsten av här nämnda verksamhet, som herr statsrådet godkänt en nedräkning av ersättningen från 800 kronor till något över 100 kronor.

En annan person, en kassör, Gustaf Tersin, Kammakaregatan 27, tel. 21 30 08, har givit ett mycket gott vitsord åt henne. Vederbörande känner henne väl. Där kan herr statsrådet vid sina som jag hoppas icke avslutade undersökningar i detta fall få full och hel upplysning om vad det gäller, något som man i allmänhet inte kan läsa ut ur de torra skrivelserna och paragraferna i tobaksmonopolets förhandlingar och åtgöranden i dessa ärenden. Jag förstår ju, att tobaksmonopolet har sina bestämmelser att gå efter, men jag vill göra gällande, att i detta fall, liksom i det, som jag sedan skall taga upp, möjlighet finnes att även med rådande bestämmelser skapa rättvisa åt dessa människor.

Jag har också en förteckning för år 1913 och 1914 å omfattningen av den tillverkning, av vilken fröken Swensson då hade sin utkomst, vilken förteckning jag vet, att herr statsrådet haft tillgång till.

Det senare fallet, som jag har berört i min interpellation, rörde en gammal köpman. Det är så, herr statsråd, att det är icke endast från 1914, som han sysslat med tobaksvaror. Redan vid sekelskiftet sysslade han med tobaksagentur, och han har sedan ingalunda enbart från 1914 utan även tidigare varit i ständig kontakt med tobaksnäringslivet, och han hade till slut under år 1913 fått möjlighet till fast anställning, såsom försäljningsresande vid en tobaksfabrik. Han gick där miste om avtalad provision, därför att staten ordnade monopolet, och han har icke fått någon ersättning för de provisioner han gick miste om. Han uppger, att han, icke i ett sammanhang men dock sammanlagt minst fem år, sysslat med tobaksförsäljning före monolets tillkomst. Det är en ödets ironi, han skriver det själv. Han verkade vid sekelskiftet som agent i tobak. Denna verksamhet gav honom emellertid icke tillräckliga möjligheter, och han gick över till en annan, där han hade sin utkomst under de mellanliggande åren. Men på grund av den konkurrens, som kom från en statlig institution, nämligen riks försäkringsanstalten, fick han släppa den sysslan för att ånyo söka sig till tobaksbranschen, sin gamla näring. När han fått fast fot där, berövades han genom statens ingripande sina möjligheter även där. Man förstår, att det är ett vidrigt öde, den mannen råkat ut i, då han, i båda fallen genom statens ingripande i näringslivet, berövats sina utkomstmöjligheter. Man får en blixtbelysning av hur det skulle gått, om finansministern lyckats i sina intentioner i år att gå vidare på den vägen. Dess bättre har hela svenska folket eller i varje fall så gott som hela svenska folket — och det är icke långt ifrån hela svenska folket — reagerat. De ha visserligen icke alla

Svar å interpellation. (Forts.)

skrivit sina namn på listorna, men jag kan försäkra herr statsrådet, att det är många, som tänkt tyst i dessa frågor och icke tänkt i den riktning och i den anda, som herr statsrådet gör.

Han vände sig mycket riktigt, som herr statsrådet sade, till mig med en begäran om en motion. Han skrev den 2 mars och begärde, att jag skulle väcka en motion eller framställa en interpellation. Jag svarade den 5 mars följande: »Med anledning av eder skrivelse av den 2 dennes, som i dag kommit mig till handa, ber jag få nämna, att motionstiden för innevarande år är slut, för såvitt ej någon kungl. proposition kommer, till vilken en dylik kan anknytas, men jag gick igenom edra handlingar mycket noggrant på sin tid utan att finna någon framkombar väg, som jag också tillskrev eder.» Det var det herr statsrådet anförde såsom bevis för att jag inte intresserat mig för mannen. Jag har intresserat mig för mannen, men jag har icke sett någon möjlighet att motionsvägen komma till något praktiskt resultat. Jag fortsatte i mitt svar: »Om det på annat sätt kan finnas någon möjlighet kan jag nu ej bedöma. Givetvis skulle jag gärna se att så vore förhållandet, då ni i likhet med många andra blivit lidande utav införandet av denna monopolisering, som vi alla ogilla, och det är ju ett tydligt belägg för vad följden blir om, såsom nu planeras, monopoliseringar på olika områden skola komma att äga rum, ty utan tvivel bleve det många, som i likhet med eder under långa år få kännas vid följderna av ett dylikt tillvägagångssätt och som jag för min del och många med mig på det kraftigaste söka bekämpa. Kan jag se någon väg till att i detta specialfall vinna rättelse så skall det givetvis vara en tillfredsställelse, men hittills har det visat sig mycket fruktlöst, när det har gällt att få rättvisa vederfaren dem, som blivit lidande på grund av monopolisering.»

Det var den 5 mars. Den 15 mars framställde jag interpellationen och tog med detta fall. När detta var gjort, riktade jag en skrivelse till honom, i vilken jag sade mig vilja »tillråda eder att i skrivelse, ställd till finansministern men adresserad till registratorn, upprepa vad ni haft att anföra i frågan och precisera vad ni anser vore rimligt och rätt att erhålla i ersättning. Därvidlag bör man givetvis iakttaga, att dessa anspråk icke ställas högre än att var och en, som kan bedöma dessa saker, måste säga, att de hålla sig inom riktighetens gräns.» Och vidare sade jag, att han inte skulle dröja med detta, ty frågan är aktuell i och med att interpellationen är framställd.

Han riktade också den 26 mars eller tio dagar senare en skrivelse till herr statsrådet och finansdepartementet. Där refererade han, att han så långt tillbaka i tiden som under åren 1901—1903 arbetat i tobaksbranschen såsom försäljare för tobaksfabriken Skandia i Landskrona. Från och med sistnämnda år och till hösten 1913 innehade han anställning som inspektör, de sista sju åren inom olycksfallsförsäkringsbranschen. Han säger vidare: »På grund av den konkurrens, som uppstod genom den av staten upprättade Riksförsäkringsanstalten, minskades mina förvärvsmöjligheter i så hög grad, att jag fann mig föranlåten år 1913 lämna min ifrågavarande inspektörsbefattning och ånyo söka min utkomst inom tobaksnäringen. Tack vare mina gamla förbindelser lyckades det mig att träffa avtal med såväl ovan nämnda tobaksfabrik om försäljning av tobaksvaror mot provision som Ystads gamla tobaksfabrik, men med skriftlig utfästelse från denna sistnämnda firma att längre fram, när jag kvalificerat mig därtill, erhålla fast anställning som resande. Dessutom hade jag emellertid öppnat förbindelse med den danska firman Foreign Trading Company i Köpenhamn, vilken drev omfattande affärer i Sverige. Enär vidlyftiga förberedelser gjordes och underhandlingar dessutom fördes jämväl med holländska fabriker, kunde jag ej börja försäljningen förrän i början av år 1914.» Även sådant förberedande arbete hör till det, som en man behöver

Svar å interpellation. (Forts.)

utföra, och det bör han få räkna såsom sysselsättning i branschen, även om han icke lyckas komma till ett definitivt avtal förrän senare. »Det var emellertid en ödets ironi», säger han vidare, »att jag genom statens ingripande i näringsfriheten ännu en gång skulle berövas mina utkomstmöjligheter och detta just vid en tidpunkt, då jag kvalificerat mig till erhållande av fast resandep plats.» Han fortsätter längre fram: »Statens ingripande inom det fria näringslivet grusade emellertid ännu en gång och definitivt alla mina framtidsförhoppningar. Ehuru ersättning beslutats utgå med anledning av statsmonopol å tobakstillverkningen, har jag den dag som är icke i någon form erhållit kompensation.»

Sedan hade hans huvudombud tagit hand om hans papper, och saken fick sin tillspetsning genom att denne avled. Han har alltså haft otur även i det fallet. Det gäller ju här folk i mycket ringa ställning, som man får försöka tala för.

Denna person hade alltså lämnat sina papper till den, som skulle vara hans ombud, och enligt författningen ägde han dessutom befogenhet att utse två personer att föra hans talan inför kommissionen, och han utsåg för detta ändamål stadsstyrelsens i Nässjö dåvarande ordförande, bankdirektören Albin Jahnsson, och bankkamreraren Hj. Rietz från Nässjö, där han själv var bosatt. Vid ärendets behandling i lokalkommissionen blevo dessa personer emellertid ej inkallade och icke heller infordrades något yttrande från dem.

Såvitt jag kan se, har det i detta fall förekommit en rad av förbiseenden och uraktlåtanden, vilket medfört, att denne nödlidande person icke vederfarits rättvisa. Även i detta fall vill jag därför hoppas, att herr statsrådet, trots att vederbörandes framställningar flera gånger icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, ville upptaga saken till förnyad prövning. Jag tror mig kunna säga herr statsrådet, att frågor av denna art kan man helt enkelt icke släppa. Att i detta fall ge ett blankt nej tror jag icke vore välbetänkt ens ur regeringens synpunkt.

I § 12 av förordningen med anledning av införande av monopol å tobakstillverkningen i riket står följande: »Har någon genom monopolets införande förlorat anställning eller sysselsättning inom tobakstillverkningen och är han ej enligt här ovan givna regler berättigad till ersättning härför, må, där skälig anledning är att antaga, att han till följd härav kommer att sakna utväg att sig försörja, skäligt understöd av härtill anslagna medel kunna med visst belopp för en gång honom tilldelas. På centralkommissionen ankommer att bestämma, huruvida tillerkänt belopp skall åt understödstagaren utbetalas eller honom tillgodokomma i form av livränta på sätt i 9 § 7 mom. är stadgat.» Enligt samma paragraf förefinnes ingen tidsinskränkning.

Herr statsrådet liksom regeringen i sin helhet har ju nu gått in för att genom förbättrade folkpensioner i någon mån lindra hårda öden för åldriga personer. Här är det fråga om personer, som ha råkat i misär genom direkta ingripanden från statens sida, och det förefaller mig, som om den enklaste känsla för rättvisa skulle medföra, att man icke låter sådant passera blott och bart med en axelryckning och ett konstaterande, att det icke finns någon paragraf, till vilken man kan anknyta medgivande om hjälp, varför inkomna ansökningar icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Jag tror det skulle vara mera i överensstämmelse med herr statsrådets egen personliga känsla och inställning, om man på den punkten nu kunde komma till ett annat resultat än man hittills har gjort.

En förbindelse, som personen i fråga på sin tid fick, har också kommit bort. Tobaksmonopolet kan icke finna den och har icke ens en kopia av sitt eget svar till honom. Han är emellertid en synnerligen trovärdig person och är väl

Svar å interpellation. (Forts.)

känd på sin ort, och det borde därför icke möta oöverstigliga hinder att även på den punkten komma till klarhet. Han vågade emellertid icke taga någon annan befattning i avvaktan på att denna sak skulle bli avgjord. Han säger, att det bedrövligaste i denna sak var, att de av honom i sak åberopade handlingarna icke, enligt uppgift, kunnat återfinnas, ehuru författningsenligt kommissionernas samtliga protokoll och bilagor skolat överlämnas till Kungl. Maj:t för förvaring. Tvenne gånger har jag, fortsätter han, berövats mitt levebröd genom statens intrång på den fria näringens område, och han påpekar även, att han i sammanlagt fem år haft sysselsättning inom tobakshanteringen, ehuru icke i en följd. Han begär ersättning för bortfallna provisioner med 300 kronor, för mistad anställning som fabriksresande hos Ystads gamla tobaksfabrik 5.000 kronor, för mistad anställning som provisionsresande hos tobaksfabriken Skandia i Landskrona 2.000 kronor och för mistad anställning i det andra bolaget 2.000 kronor eller sammanlagt 9.300 kronor. Alternativt hemställer han emellertid att få någon liten livränta.

Det borde icke vara omöjligt för Kungl. Maj:t att efter förnyad prövning komma med ett förslag till riksdagen. Han säger, att han kommer att bli tacksam för vad vederbörande anse vara rätt och skäligt, och att även en relativt liten summa skulle kunna rädda honom från hans svåra ekonomiska bekymmer. Detta är, som herr statsrådet ser, en lång lidandes historia, och den är verifierad av en advokatfirma i Jönköping och även bekräftad av synnerligen välkända och trovärdiga personer i Nässjö, Oskar Hultqvist, nämndeman, och Alb. Jahnsson, f. d. kommunalborgmästare. Jag tror, att ett bleklagt nej från herr statsrådets och regeringens sida skulle komma att uppröra många i Smålandsbygderna.

I min interpellation frågade jag också, om herr statsrådet ville beakta icke blott dessa utan även en del andra fall. Här har till exempel inlämnats en framställning av en herre, som heter Ernst Laurell, Storsvängen 77, Mälarhöjden, som också har råkat i misär, vilken framställning avslogs av finansdepartementet den 9 januari 1935. Jag skall icke trötta kammaren med att närmare referera även detta fall, ehuru jag skulle vilja göra det. Vi ha också ett annat fall med en person vid namn Björkman i Gårda i Göteborg, som blivit synnerligen illa behandlad av vin- och spritcentralen. Det fallet skulle jag också vilja rekommendera till herr statsrådets bedömande. Vidare är det en herr Per Könsberg i Alingsås, som också blivit nödlidande. I dag på morgonen fick jag ett brev från en person, vars far före honom hade varit spannmålsmäklare, som själv drivit samma verksamhet i 26 år, och som genom ett annat statsingripande förlorat sina utkomstmöjligheter. Dessa fall förtjäna att behandlas och bedömas på annat sätt än vad mången gång blivit fallet.

Jag ber också att få fästa herr statsrådets uppmärksamhet därpå, att en mycket stor grupp av näringsidkare, nämligen fiskeriberedarna i Bohuslän, även genom statsingripande berövats sin näring och även i fortsättningen komma att vara berövade densamma. De ha i dagarna ingivit en framställning till Kungl. Maj:t, som jag även vill rekommendera till herr statsrådets beaktande.

I dag står det i tidningarna, att statsministern uppvaktats av en deputation i monopolfrågan, som överlämnat en protestskrivelse med nära 200.000 namn, där man skildrar de förhållanden, som inträda, när staten berövar enskilda personer deras näring. Man måste ha ögonen öppna för vart det leder hän, om människorna berövas sin näring. Jag vill allvarligt och enständigt hemställa till herr statsrådet dels att taga under förnyat och välvilligt övervägande de framställningar, som jag här har talat om, liksom även andra liknande framställningar till regeringen, dels att icke fortsätta på den väg, som

Svar å interpellation. (Forts.)

han varit inne på, utan hellre låta näringslivet betala sin tribut i form av skatter. Det är säkerligen bättre än att göra ingrepp i det fria näringslivet, som få sådana följder, som jag här har tillåtit mig påpeka.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Jag skall icke yttra mig i den fråga, som herr Lithander här har framställt och som herr finansministern besvarat. Jag vill emellertid uttala den uppfattningen, att om alla de fall, då människor göra förluster på grund av vad enskilda företagare ta sig för i ena eller andra fallet, skola behöva bli föremål för herr Lithanders uppmärksamhet och riksdagens prövning, skulle mycket av kamrarnas tid tagas i anspråk. Jag skulle vilja hemställa till finansministern, då det ser ut som herr Lithander icke själv kunde avgöra valören av de frågor, som han framställer, att finansministern, ifall herr Lithander har flera interpellationer, väntar med att besvara dem, till dess riksdagen har behandlat viktigare ärenden än denna fråga i det skick den föreligger.

Herr Lithander: I anledning av det sista vill jag endast säga, att om någon blir lidande på vad som sker i den enskilda verksamheten, är det i allmänhet icke så svårt att få rättvisa. Det brukar reglera sig självt. Jag har emellertid varit tvungen att taga upp dessa fall, därför att det där gäller människor, som ha blivit nödlidande genom direkta ingrepp från statens sida, när den av fiskaliska skäl velat lägga om från enskild till allmän drift. I sådana fall finns det ingen annan väg att gå.

Jag beklagar än en gång, att jag måst taga kammarens tid i anspråk, men en timme är dock endast en droppe jämfört med de långa år av lidanden, som dessa människor fått genomleva.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Jag ömmar nog lika mycket som herr Lithander för de människor, som han talade om, men jag vill ändå ifrågasätta, om herr Lithander tror, att dessa människor bli bättre hjälpta därigenom, att herr Lithander upptar kammarens tid i en timme för att tala om detta. Herr Lithander borde lika väl kunna vända sig direkt till Kungl. Maj:t i en skrivelse eller gå upp till finansministern i departementet för att framföra saken. Kan då icke finansministern och regeringen göra något, och hos kammaren sade sig herr Lithander icke heller få något gehör, så torde det icke bli bättre genom att kammarens tid tages i anspråk en timme för diskussion av denna fråga.

Herr Lithander: Herr talman! Vad beträffar att taga kammarens tid en timme i anspråk, så förefaller det mig sannerligen icke, som om det funnits något välplanerat arbete under denna riksdag. Man har icke tagit tiden i akt timmarna förut, och det må förlåtas mig, om jag nu talat en timme för dessa nödlidande människor. Det gäller icke bara de två personer, vars öde jag närmare relaterade, utan det är tusentals människor ute i bygderna, som ha sina ögon riktade på riksdagen. Om icke riksdagen med dess nuvarande samsättning vill lyssna på detta, så hoppas jag, att i de allmänna valen nästa år den svenska allmänheten skall skicka hit personer, som vilja höra på, när de nödlidande ha något att förmäla.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wigforss: Herr talman! Jag hoppas, att de ord, som jag nu skall säga, icke skola ytterligare förlänga debatten, men jag måste rätta ett litet missförstånd.

Det är icke så i det första fall, som herr Lithander här anförde, att den

Svar å interpellation. (Forts.)

ifrågavarande personen haft sitt livsuppehälle på denna lilla tillverkning av tobaksvaror i ett rum bakom hennes tobakshandel. Hennes väsentliga, alldeles övervägande inkomst erhöles på den detaljhandel, som hon även i fortsättningen har livnärt sig på under de följande tjugu åren. Jag vet icke vad herr Lithander föreställer sig, att det hade varit för skillnad 20 år efteråt, om hon i stället för $3\frac{2}{5} \times 197$ kronor hade fått $3\frac{2}{5} \times 800$ kronor.

Jag har i ett tal i Örebro sagt, att för den händelse nya statsmonopol skulle inrättas, som skulle medföra personalinskränkningar, så är jag övertygad om att detta skall genomföras på ett humant sätt, men därav kan jag omöjligen dra den slutsatsen, att vi i detta ögonblick skola på ett särskilt sätt behandla människor, som på grund av vad statsmakterna ha företagit för 20 år sedan möjligen ha kommit i svårigheter. Det är nämligen på det sättet, att svårigheterna i det först berörda fallet ha icke uppkommit genom statsmakternas åtgöranden vid den tidpunkten, utan svårigheterna ha uppkommit helt enkelt därför, vilket herr Lithander borde tagit reda på, att den affär, av vilken fröken Flora Swensson haft sitt livsuppehälle, under de allra sista åren blivit en sämre affär. Hon har måst flytta på grund av ingripande från ett enskilt företag, och på den nya platsen har hon icke kunnat få lika stora inkomster som förut. Detta är ju något, som faller utanför statsmakternas ansvar.

Vad fallet Anton Gustafsson beträffar, tog herr Lithander upp tiden med att läsa upp vad herr Anton Gustafsson har skrivit i brev rörande sina förhållanden, fakta vilka jag redan hade meddelat i mitt interpellationssvar. När herr Lithander talar om att mannen även genom riksförsäkringsanstaltens upprättande lidit skada, så framgår det ju tydligt för var och en, hur omöjlig herr Lithanders hela ståndpunkt är. Jag märkte icke, att herr Lithander uppträdde under den debatt, som vi nyligen förde här i kammaren rörande hela vårt försäkringsväsen. Det gjordes ju en attack mot det nuvarande försäkringsväsendet, därför att det hade onödigt stora omkostnader, men kammaren avböjde ett skrivelseförslag, därför att bolagen hade meddelat, att de under den sista tiden hade kopplat av icke mindre än 12,000 överflödiga agenter.

Det är ju alldeles uppenbart, att dessa frågor icke kunna tas upp från de synpunkter, som herr Lithander här ständigt och jämt tar upp dem. Dessa saker äro så allvarliga, att det är beklagligt, att vi icke kunna få en diskussion om alla dessa förhållanden med en utgångspunkt något närmare verkligheten och sunt förnuft än den utgångspunkt, herr Lithander intager.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag har tillåtit mig begära ordet i anledning av herr Pehrssons i Bramstorp yttrande, som jag fann mycket opåkallat. Det vore synnerligen beklagligt, om den uppfattningen skulle vinna ytterligare insteg ute i landet, att det väsentligaste för riksdagen är att komma nog fort hem och icke att ordentligt dryfta mycket viktiga frågor. Det spörsmål, som herr Lithander tagit upp, är en fråga på liv och död för hundratusentals svenska medborgare, som i regeringens monopolplaner se det allvarligaste hot. Man kan ställa sig på en överlägsen ståndpunkt och skratta åt saken, men de personer som saken närmast berör, kunna icke ta den på samma legära sätt. Här har från herr Lithanders sida icke företagits något i sådan form, att talmannen, som väl närmast är till för att reagera, har funnit anledning därtill, och då är det tämligen opåkallat av en enskild riksdagsman att stiga upp och mästra och skapa en ny parlamentarisk förhandlingsordning.

Herr Flyg: Herr talman! Jag skall icke yttra mig i den debatt, som här förts mellan herr Lithander, å ena, och herr finansministern, å andra sidan.

Svar å interpellation. (Forts.)

Det som gav mig anledning att efter en stunds tvekan begära ordet var det yttrande, som här framförts av herr Pehrsson i Bramstorp. Då jag betraktar honom icke blott såsom enskild riksdagsman utan i viss mån såsom en drivande kraft inom regeringen — i varje fall är han mycket bestämmande för regeringens handlingar — vill jag reagera mot att han här ger regeringen en uppmaning att i kammaren icke besvara framställd interpellation. Så länge interpellationsrätten finns för kammarens ledamöter, må också den rätten få nyttjas av den, som anser sig i en fråga av vikt böra interpellera. När i dag finansministern svarat på interpellationen, är detta ett bevis på att även från regeringens sida man anser, att interpellationen hade en sådan betydelse, att ett svar borde lämnas. Ofta har det hänt, att svar på en interpellation icke förekommit. Jag menar, att detta icke bör uppmuntras.

Jag vill i detta sammanhang, herr talman, också säga några ord om det sätt, på vilket riksdagsarbetet för närvarande under denna vecka bedrivits. Den förhandlingsordning, som gällde i natt, då några ledamöter stodo här i kammaren trötta och diskuterade olika angelägenheter och viktiga betydelsefulla frågor, medan andra ledamöter ännu mera trötta mer eller mindre halvsovande sutto i klubbrummens stolar, är sannerligen icke något, som anstår en församling, som under stor grannlåt och många vackra ord nyligen firat sitt 500-årsjubileum. Jag tror, att det varit på sin plats, att festa litet mindre och arbeta litet mera. Det hade varit ett värdigare sätt att fira 500-årsjubileet. Jag tror icke heller, att man firar detta på ett lämpligt sätt, då man i dag säger, att regeringen bör för framtiden underlåta att besvara interpellationer. Jag tror, att detta är ett sätt att undergräva parlamentarismens och demokratiens anseende i stället för att stärka detsamma.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Det är glädjande att konstatera, att de motsatta polerna här i kammaren mötas på samma front. Jag skulle vilja säga gentemot herr Flyg, att om han läser i protokollet, vad jag sagt, han skall finna, att jag icke sagt, att regeringen icke skall besvara en interpellation, utan jag hemställde till finansministern, att om det var flera interpellationer, så skulle han vänta med att besvara dem, till dess vi hunnit avverka andra, viktigare frågor. Annars blir det kanske just på det sättet att vi diskutera denna fråga på dagen och sedan sitta långt in på natten och behandla väsentligen viktigare frågor, vilket enligt mitt sätt att se icke är det rätta arbetssystemet.

Till herr Meyerhöffer vill jag säga, att för de 100,000 människor eller vad han sade, som hade blivit lidande i anledning av de åtgärder, som vidtagits, ömmar jag kanske lika mycket som herrarna, och jag är beredd att även diskutera den saken i riksdagen, men riksdagen kan väl icke i den form, frågan här kommer fram, fatta något positivt beslut. Om det kommer en motion till riksdagen, kan riksdagen diskutera och fatta ett beslut i frågan, men i detta fall leder hela denna överläggning icke till annat resultat än att det kommer att stå i protokollet, att det var en person, som beaktade dessa svårigheter, vilka jag anser till fullo föreligga i många fall. Jag menar, att det är väl ändå bättre att framföra saken på ett sådant sätt, att riksdagen skall kunna taga ståndpunkt till den. Till herr Lithander vill jag säga, att man skall väl icke tala om nästa års val och vad som då kan förekomma, ty det är väl bäst att först sätta riksdagen på prov för att se, vad riksdagen vill, ty riksdagen kan i detta fall icke göra något annat än att sitta och åhöra vad herr Lithander och finansministern ha att säga i detta fall. Något praktiskt resultat kan det icke bli av detta. Jag ifrågasätter, om detta ändå icke är synnerligen oriktigt med hänsyn till den långt framskridna tiden. Jag vet,

Svar å interpellation. (Forts.)

att det är många, som icke ämna resa hit efter pingst. För mig är det icke någon livsfråga, om det blir slut före pingst eller om riksdagen räcker till midsommar, ty har jag åtagit mig ett riksdagsmannaupdrag, är jag beredd att stanna, men vi få väl inrätta vårt arbete på ett någorlunda förnuftigt sätt.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag kan ju tillåta mig att försöka skipa rättvisa, då jag erkänner, att interpellanten icke förstått att iakttaga den med hänsyn till föreliggande förhållanden nödvändiga begränsningen, men å andra sidan säger, att man bör kunna förstå, att om en person med särskilt intresse omfattar en viss sak — sådana personer finns det många här i kammaren utom herr Lithander — och denne icke själv får välja tillfället, vilket herr Lithander faktiskt icke fått, att diskutera den frågan, får man icke döma honom alltför hårt. Jag tror, att det varit lyckligare, om kammaren stillatigande åhört denna debatt och låtit bli att riva upp en särskild debatt vid sidan av, vilken strängt taget kommer att ganska nära beröra vårt interpellationsinstitut, vilket så länge det finns och då den, som avger svaret, också väljer tidpunkten därför, måste ge interpellanten rätt att åtminstone ge uttryck åt sina känslor.

Jag är livligt övertygad om att man kan på såväl det ena som andra sättet genom att icke utöva tillräcklig självcensur bidra till att riksdagens anseende förminsas. Jag är också livligt övertygad om att riksdagens arbetsformer icke äro de lyckligaste, men jag måste säga, att det icke är riktigt, när herr Pehrsson i Bramstorp begagnar ett lättköpt tillfälle att tala om motsatta poler, ty det är icke sagt, att den, som med all makt försöker att placera sig själv i centrum, också är den, som alltid intager den rätta ståndpunkten. När man säger, att man på detta sätt förorsakar, att viktiga frågor få diskuteras långt in på natten, är det också delvis beroende på vad som nyss erinrades om, nämligen att interpellanten själv icke får välja tidpunkt. Det kan ju sägas, att då kunde interpellationssvaret möjligen ha förlagts till slutet av plenum, men det skulle möta, icke minst för statsrådet, avsevärda svårigheter att så göra.

Jag skall icke förlänga debatten mer än jag tillåter mig säga, att nog ha vi ändå alla den känslan, att anordningarna för riksdagsarbetet, särskilt detta år, icke varit enbart lyckliga. Jag tror emellertid, att vi skola taga upp den frågan till diskussion vid ett annat tillfälle och då kanske under en — får jag säga — något mindre nervös stämning än den, som nu behärskar oss, när vi litet var av lätt förklarliga skäl önska få slut på förhandlingarna. Visserligen äro vi skyldiga att stanna så länge, som riksdagsarbetet fordrar det, men det är icke riktigt sant, när man säger, att man är beredd, om så erfordras, att vara kvar till midsommar. Det äro nog ytterst få av oss beredda till.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 156—164, bevillningsutskottets betänkanden nr 62—66 och sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial nr 3.

§ 4.

*Ang. upp-
hävande av
den s. k.
Åkarpslagen.* Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av väckt motion om upphävande av den s. k. Åkarpslagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 442, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Hagberg* i Luleå och

Ang. upphävande av den s. k. Åkarpslagen. (Forts.)

Brädefors föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att andra stycket av 22 § i 15 kap. strafflagen måtte utgå tillika med den del av 24 § i samma kapitel, som började med orden »eller ock» och slutade med orden »erbjudet arbete».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro följande reservationer:

av herrar *Åkerman, Klefbeck, Norling, Lindqvist, Olsson* i Mellerud, *Johnson* i Kalmar och *Lindberg* i Stockholm, vilka hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Häriigenom förordnas, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsägande det till sådant åtal angiver; ej heller må brott, som i 23 § sägs, åtalas av annan än målsägande.

Denna lag träder i kraft tio dagar efter den dag, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling; samt

av herr *Olsson* i Rimforsa beträffande motiveringen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Lindqvist*: Herr talman! Vi socialdemokrater inom första lagutskottet ha reserverat oss mot utskottets utlåtande, och jag skall nöja mig med att hänvisa till denna reservation samt yrka bifall till densamma.

Herr *Hagberg* i Luleå: Herr talman! Då vi motionerat om ett slopande av Åkarpslagen, är det självfallet, att den reservation, som socialdemokraterna vidfogat första lagutskottets utlåtande, kan godkännas av oss, såsom saken nu ligger till. Jag vill blott till kammarens protokoll läsa upp en karakteristik av denna Åkarpslag, som är given i Nordisk Familjebok och för övrigt författad av professor *Stjernberg*. Han säger följande: »Åkarpslagen plägar man benämna ett på grund av en motion av ledamoten i andra kammaren *Per Pehrsson* i Åkarp 1899 gjort tillägg till den allmänna straffbestämmelsen för rättsstridigt tvång i strafflagen 15:22, genom vilket tillägg straff infördes jämväl för försök till dylikt brott, dock endast för såvitt fråga är om försök att tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete'. Genom den ensidighet, som utmärkte nämnda lagändring, såväl som på grund av förhållandena vid dess tillkomst i övrigt har densamma otvivelaktigt i icke ringa mån bidragit till att rubba den aktning för lagen, som tidigare utmärkte det svenska rätts-samhället. I stället för att straffbelägga försök till rättsstridigt tvång överhuvud, tog förevarande lagstiftning endast sikte på vissa slags försök till rätts-

Ang. upphävande av den s. k. Åkarpslagen. (Forts.)

stridigt tvingande och därvid endast på sådana, som ur det då politiskt maktgivande arbetsgivarintressets synpunkt voro särskilt betänkliga. Försök att rättsstridigt *hindra* någon att deltaga i arbetsinställelse eller att rättsstridigt *tvinga* någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete straffbelades sålunda icke. Redan därigenom fick lagen i sin avfattning en tydlig karaktär av klasslagstiftning. Än betänkligare var emellertid, att straffet för de sålunda straffbelagda försöken sattes lika högt som straffet för fullbordat tvingande, ehuru eljest straffet för försök enligt strafflagen så gott som undantagslöst är lindrigare än straffet för fullbordat brott. Särskilt odiöst blev detta avsteg från eljest vedertagen grundsats på grund därav, att genom försökets likställande med det fullbordade brottet i förevarande fall tillika skapades en vidsträcktare häktningsbefogenhet vid dylika försök, än eljest hade behövt bli fallet. Det ensidiga intresse, som nämnda lagstiftning tjänade, markerades än tydligare därigenom att, medan rättsstridigt tvång enligt 15: 22 eljest kan åtalas av allmän åklagare endast om målsäganden anger det till åtal, redan förut genom ändringar 1893 och 1897 i strafflagen 15: 24 fastslagit, att det fullbordade tvingandet utan vidare skulle hemfalla under allmänt åtal, därest gärningen avsåg att 'tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller övertaga erbjudet arbete' samt denna regel nu även utsträcktes till det straffbara försöket. Den av riksdagen antagna lagen sanktionerades av Konungen trots avstyrkande av samtliga högsta domstolens i förslagets granskning deltagande ledamöter. Flera förslag om ett upphävande eller ändring blevo under den följande tiden av riksdagen avslagna. Först 1914, efter världskrigets utbrott, vidtogs däri den ändringen, att straffmaximum vid försök nedsattes till 2 års fängelse, medan detsamma i fråga om det fullbordade brottet alltså är 2 års straffarbete. Till följd av denna ändring har ock häktningsbefogenheten i fråga om försök blivit väsentligen inskränkt.»

Jag tycker, att man knappast behöver tillägga någonting, ty denna karaktistik av Åkarpslagen är ju fullkomligt mördande, och jag kan i alla avseenden understryka densamma. Denna lagparagraf är en *klasslag*, och den riktar sig uteslutande mot arbetarklassen och har uteslutande till uppgift att tjäna arbetsköparna i striden mellan kapital och arbete.

Denna karaktär hos Åkarpslagen tycker jag det nu är litet större anledning att påminna om just därför, att vi i dag skola behandla en annan fråga, nämligen förslag om påskyndande av en utredning för att genomföra en lagstiftning om arbetsfredens främjande, såsom det så vackert heter. Där säga, icke blott utskottsmajoriteten utan jämväl reservanterna, bestående av högermän, uttryckligen ifrån, att de vilja, att »planläggningen av åtgärderna skall framstå såsom fullkomligt opartisk och syftande till en rättvis avvägning mellan olika berättigade intressen». Det är högermän, som skrivit dessa vackra men till intet förpliktande fraser i utskottet. Här föreligger en sådan lagparagraf, som till och med Nordisk Familjebok karakteriserar såsom en klasslag, ensidigt riktande sig mot arbetarklassen, en lagparagraf, som även högsta domstolen på sin tid var fullständigt enig om att fördöma. Trots detta och trots att denna paragraf jämställer en arbetare, som försöker att påverka strejkbrytare att icke deltaga på kapitalisternas sida, med planläggning av mord eller mordbrand enligt den nuvarande lagen, har majoriteten i första lagutskottet kunnat föreslå riksdagen dess fortsatta bibehållande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation, som socialdemokraterna vidfogat utlåtandet, och uttalar den förhoppningen, att åtminstone andra kammaren äntligen går in för att denna gamla skändlighet må bli avförd ur den svenska lagen.

Ang. upphävande av den s. k. Åkarpslagen. (Forts.)

Herr Olsson i Rimforsa: Herr talman! Jag tror, att det knappast varit nödvändigt med den långa utredning om Åkarpslagen, som den föregående tälaren här presterade, då jag är ganska övertygad om att vi alla, som sitta i denna kammare, mycket väl känna till dessa förhållanden och veta vad saken gäller.

Jag har emellertid vid detta utlåtande fogat en blank reservation. Detta har jag gjort, därför att jag icke för min del kunnat gå med på den motivering, som ligger till grund för utskottets hemställan. Inom det parti, som jag här i riksdagen tillhör, ha vi sedan gammalt måst erkänna, att denna lag, i det skick den föreligger, kan i någon mån — kanske man kan säga i mycket stor mån — betecknas som en klasslag. Vi erkänna det, men å andra sidan kunna vi icke anse, att förhållandena varit sådana, att vi helt och hållet kunnat undvara denna lag. Vi reser vanter från frisinnat håll ha däremot krävt — det var redan 1925, d. v. s. för tio år sedan, då ärendet behandlades här i riksdagen — att lagen skulle såtillvida omarbetas, att den icke skulle verka endast mot arbetarna, såsom nu är fallet, utan också i lika mån mot arbetsgivarna, och således bli en lag, som icke kan sägas vara ensidigt riktad mot en viss grupp i arbetsstriderna. Det är denna uppfattning, som vi vidhållit alla de gånger, då lagen varit föremål för behandling, senast vid 1933 och 1934 års riksdagar. Jag ber blott att få hänvisa till den reservation, som åtföljde vederbörande utskotts utlåtande i denna fråga vid fjolårets riksdag, och kan nöja mig med att på grund av det anförda hemställa om bifall till avslagsyrkandet.

Fröken Wellin: Herr talman! Jag skall nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Åkerman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lindqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den utav herr Åkerman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 91 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 42.

§ 5.

Härefter föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till arbetsfredens främjande med mera.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 179 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och nr 253 av herr *Elof B. Andersson m. fl.* samt motionen i andra kammaren nr 439 av herr *Andersson i Rasjön m. fl.*

I motionen I: 179 hade hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla, att skyndsammast och för sig utredning företoges och förslag framlades rörande frågan om åtgärder till arbetsfredens främjande.

I de likalydande motionerna I: 253 och II: 439 hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande dels vissa bestämmelser till arbetsfredens främjande och dels beredskapslagstiftning till förhindrande av arbetskonflikter, varom närmare uttalanden gjorts i motionerna, samt att riksdagen måtte hemställa, att förslag i nämnda frågor måtte föreläggas 1936 års riksdag.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det pågående utredningsarbetet beträffande arbetsfredsfrågan bedreves i sådan ordning, att förslag angående de spörsmål, om vilkas utredning riksdagen år 1934 gjort framställning, måtte kunna föreläggas riksdagen utan det dröjsmål, som skulle medföras av ett avvaktande av utredningens slutförande i övriga med sistnämnda spörsmål sammanförda frågor.

Reservationer hade emellertid avgivits:

av herrar *Österström, Bagge, Carl W. Bodin, Carlström, Holmström* och *Sandström*, vilka biträtt utskottets hemställan men ansett, att utskottet därför bort anföra följande motivering:

»På sätt framgår av statsministerns anförande till statsrådsprotokollet den 31 december 1934 har regeringen uppgjort ett program för en mycket omfattande utredning, i vilken utredning innefattas jämväl det i förberörda motioner avhandlade spörsmål. Om en lagstiftning på arbetsfredens område skall mottagas med tillit och förtroende inom de vidsträcktaste kretsar av vårt folk, är det otvivelaktigt av vikt att, såsom statsministern också framhållit i det ovan omnämnda anförandet, förberedandet och genomförandet sker under medverkan av de närmast berörda parterna. Vidare måste redan planläggningen av åtgärderna framstå såsom fullkomligt opartisk och syftande till en rättvis avvägning mellan olika berättigade intressen.

Det sålunda igångsatta utredningsarbetet skall enligt statsministerns förklaring emellertid omfatta ett stort antal synnerligen svårösta och djupt ingripande spörsmål. Redan av denna anledning måste utredningen komma att kräva en avsevärd tid, under vilken de speciella arbetsfredsfrågorna skulle få

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

vänta på sin lösning. Ett sådant dröjsmål är ägnat att ingiva allvarliga bekymmer. Utskottet förväntar därför, att spörsmålen rörande arbetsfredens tryggande, vilka utskottet i sitt förra året avgivna, av riksdagen godkända utlåtande nr 51 upptog till behandling, utredas i sådan ordning, att förslag till åtgärder kunna utan tidsutdräkt föreläggas riksdagen.»; samt

av herrar *Sigfrid Hansson, Norman, Forslund, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! Det föreliggande utskottsbetänkandet hänvisar i motiveringen bland annat till en del problem, som äro upptagna i den kungl. propositionen rörande lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder. Det är s. k. skyddsarbete, varseltid och behörighetsregler. Efter den utgång, förevarande lagstiftningsfråga fick i lördags, saknar enligt mitt förmenande den här föreliggande motiveringen de förutsättningar, som varit till finnandes tidigare. Redan i den kungl. propositionen berördes i betydande utsträckning en del sådana frågor, som sammanhånga med arbetsfredsproblem i dess helhet, och utskottets förslag innehöll därutöver förbättringar av propositionen i vissa avseenden, men på grund av riksdagens beslut förra lördagen äro dessa frågor fortfarande olösta.

Att frågan fick den utgången, berodde, kan man säga, på regeringen själv. Kungl. Maj:ts regering hade tidigare funnit tiden vara sådan och förhållandena sådana, att den hade tillstyrkt, att en proposition angående lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder borde föreläggas riksdagen till prövning. Icke minst statsministern har ju sedan flera år och särskilt under den senaste tiden framhållit önskvärdheten av att hela det parlamentariska systemet byggde på någon sorts fast parlamentarisk grund och sagt, att det icke var möjligt att upprätthålla ett parlamentariskt system, med mindre än att man hade ett arbetssystem, som möjliggjorde genomförandet av frågor, som Kungl. Maj:t förelade riksdagen.

Vad hände nu vid lördagens behandling av förut nämnda ärende? Vi hade under den gångna veckans festligheter talat mycket om värdet av den svenska parlamentarismen. Jag har den bestämda uppfattningen, att det särskilt under de senare åren har varit av värde för riksdagens beslut i olika avseenden, att riksdagen visat sig handlingskraftig. Genom vad som inträffade i lördags miste emellertid riksdagen sin handlingskraft. Kungl. Maj:t övergav fullständigt sin proposition, och statsministern anförde, att Kungl. Maj:t icke hade utsikter att få sin proposition genomförd utan att utskottets förslag i stället skulle bli genomfört. Men om jag icke minns fel, så var det 1 §, vilken voteringen egentligen gällde, och i fråga om den rådde ingen större meningsskiljaktighet emellan de olika åsiktsgrupperna. Man hade enligt mitt förmenande i utskottet med hänsynstagande till önskemål och synpunkter, som framförts från olika håll, kommit fram till ett förslag, som var sådant, att det borde som en provisorisk lag kunnat godkännas av riksdagen.

Jag tror, att svenska folket efter det arbete, som föregått detta lagförslag såväl under det förberedande stadiet som vid behandlingen inom utskottet, hade väntat, att detta utskottsutlåtande skulle leda till något positivt beslut. Jag beklagar, att det icke blev så, och jag beklagar det icke minst därför, att det förefaller, som om vi gått ifrån det väsentliga av det som ansetts vara det bärande momentet, nämligen att en parlamentarisk majoritet skall förelägga för lösandet av frågor som framläggas i en proposition, visserligen med de ändringar, som i utskottet ansetts påkallade. Men då man släpper rodret, flyter

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)
skutan på grund, och i detta fall släppte regeringen enligt mitt sätt att se statsrodret, och alla de möjligheter, som förelägo till en lycklig lösning av denna fråga, kastades över bord på grund av denna ändrade ståndpunkt.

Av den anledningen, att utgången av denna fråga blivit sådan den blev, anser jag, att den moderation, den återhållsamhet och den försiktighet, som präglar utskottets motivering, icke är motiverad i fortsättningen. Jag ber därför att i anledning av vad jag anfört få yrka bifall till utskottets klämen med strykande av utskottets motivering.

Häruti instämde herrar *Werner* i Höjen, *Pettersson* i Rosta, *Gustafsson* i Lekåsa, *Beck*, *Johansson* i Bro, *Strindlund*, *Olsson* i Närlinge, *Petersson* i Broaryd, *Andersson* i Södergård, *Mattsson*, *Gardell* i Gahns, *Gustafson* i Vimmerby, *De Geer*, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Heiding*, *Jonsson* i Mörbylånga, *Eriksson* i Toftered, *Ryberg*, *Johanson* i Hallagården och *Westman*.

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Som herr Pehrsson i Bramstorp redan framhållit, sammanhänger denna fråga mycket intimt med den fråga, som avgjordes av riksdagen i lördags. Det är icke tvivel underkastat, att det är en ny tredje man, som här håller på att sticka upp huvudet.

När det under debatten här i lördags fälldes sådana yttranden, bland annat av herr Ivar Anderson, att en lagstiftning på detta område nu icke vore så erforderlig som tidigare, synes det mig, som om den utredning, som är igångsatt och som utskottet och reservanterna från folkpartiet vilja påskynda, icke längre vore av behovet påkallad. Det skulle därför vara av stort intresse att från regeringens sida få en upplysning om huruvida regeringen nu har för avsikt att stoppa den utredning, som redan pågår i denna sak. Den motivering, som utskottet anfört, hänvisar ju på flera punkter till denna utredning, men då själva grunden för utredningen har undanryckts genom beslutet i lördags, har jag den uppfattningen, att utredningen icke längre kan fortsätta.

Det yrkande, som herr Pehrsson i Bramstorp har ställt, om bifall till utskottets kläm med uteslutande av utskottets motivering, visar också, hur frågan i verkligheten ligger till. Här skall riksdagen besluta utan någon som helst motivering, och det är ju en ganska egendomlig situation.

På grund av detta ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Redan under remissdebatten hade jag tillfälle att påtala regeringens sätt att behandla riksdagsskrivelsen rörande utredningen av vissa åtgärder för arbetsfredens främjande. Saken föreligger nu på nytt, och vad jag ämnar säga, kommer att i huvudsak bli ett återuppreparande av vad som sades från vårt håll under remissdebatten.

Det är visserligen sant, som statsministern i sitt svarsanförande gjorde gällande, att regeringen varit i sin fulla rätt att giva de direktiv för denna stora samhällsfredsutredning, som regeringen själv önskade. Jag vill icke för min del förneka, att regeringens handläggning av frågan rent formellt sett kan försvaras, men sakligt sett är det dock alldeles uppenbart, att sammankopplingen av de egentliga arbetsfredsspörsmålen med frågan angående ingripande från samhällsmaktens sida på andra områden av det ekonomiska livet icke grundar sig på någon riksdagens önskan. För riksdagsmajoriteten i fjol var frågan om ytterligare åtgärder till arbetsfredens främjande det väsentliga. I utredningsprogrammet återigen har denna del av spørsmålet skjutits åt sidan och blivit nära nog en bisak, i varje fall inrangerats i sådant sammanhang, att det är uppenbar risk för en onödig tidsutdräkt beträffande utredningen av den av riksdagen omskrivna saken.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

Ingalunda bestrider jag regeringens rätt att sätta i gång med vilken utredning som helst och att lämna de direktiv, som den önskar, men riksdagen har också å andra sidan rätt att uttala sina önskemål, om den vill så att säga beställa en utredning i frågor, som intressera riksdagen. Om nu regeringen icke effektuerar dessa beställningar eller gör det på ett annat sätt än riksdagen har avsett, så kan visserligen regeringen konstitutionellt sett icke ställas till ansvar för sin uraktlåtenhet därvidlag. Men i den mån en regering, vilken som helst, medvetet åsidosätter riksdagens uttalade önskemål, äventyras givetvis förtroendet och det goda förhållandet mellan första och andra statsmakten.

Om i den motion, som folkpartiet väckt i denna fråga, spåras missnöje med regeringens sätt att anordna den stora samhällsfredsutredningen, hänför sig detta missnöje icke till den konstitutionella sidan av saken utan i stället till den konstaterade ovilligheten hos regeringen att förstå de synpunkter, som riksdagens majoritet lagt på det omskrivna ämnet. Vad vi föreslagit i de motioner, som avhandlas i föreliggande utskottsutlåtande, är ingenting annat än ett förnyat understrykande av vår uppfattning, att det just är arbetsfredsspörsmålen, som främst böra upptagas till prövning i detta sammanhang, och ett understrykande av önskemålet, att utredningen skall bedrivas i sådan ordning, att förslag i fråga om arbetsfredslagstiftning kan föreläggas riksdagen utan avvaktan på utredningen av de övriga med samhällsfredsutredningen sammankopplade spörsmålen. Angelägenheten av en skyndsam behandling av arbetsfredsspörsmålet ter sig väl så mycket större nu, sedan lagstiftningen om skydd för tredje man förfallit. Det är väl alldeles klart, att en hel del av de frågor, som voro avhandlade i den berörda lagstiftningen, äro av den natur, att de lämpa sig att göras till föremål för utredning och tagas upp i sammanhang med övriga arbetsfredsproblem.

Ett beslut i enlighet med vad andra lagutskottet här har hemställt om skulle enligt vår mening ge besked om riksdagsmajoritetens uppfattning i saken. Om sedan regeringen icke vill taga hänsyn till riksdagens uttalade önskemål, även om de tillkännagivits två gånger, så är det ur vår synpunkt endast att beklaga icke minst i betraktande av möjligheten till fortsatt samarbete mellan riksdagens majoritet och denna regering.

I den reservation, som beträffande motiveringen är avgiven av herr Österström m. fl., är på ett kortfattat och koncentrerat sätt angivet, varför vi ha ansett, att riksdagen bör göra ett förnyat uttalande i frågan. Då innehållet i denna reservation icke på något sätt rubbats eller blivit mindre aktuellt efter lördagens beslut om tredje man, så äger allt vad som där är skrivet samma giltighet som förut, och därför finner jag mig, herr talman, böra yrka bifall till utskottets förslag med den motivering, som återfinnes i den av herrar Österström och Bagge m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lindman: Herr talman! Beträffande denna fråga är det alldeles uppenbart, att man inom det parti, som jag representerar, livligt önskat, att en lagstiftning skulle kommit till stånd så fort som möjligt. Hela denna fråga om arbetsfreden anser jag vara av sådan vikt, att den icke bör fördröjas. Riksdagen har uttalat sig i denna anda genom att i fjol besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet. I remissdebatten i år har jag klart och tydligt givit uttryck åt min uppfattning, att denna lagstiftning icke borde uppskjutas och att den icke borde ha lagts in i den stora, vittomfattande utredning, som blivit anförtrodd åt den nothinska kommittén, där det kunde befaras, att den skulle bli undanskjuten för längre eller kortare tid.

Nu åhörde jag med stor uppmärksamhet det anförande, som hans excellens statsministern höll i första kammaren. Jag fick då veta, att statsministern

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

höll före, att det icke skulle behöva bli fråga om något längre uppskov, därför att den nothinska kommittén skulle arbeta på avdelningar, och hans excellens statsministern förmenade, att det s. k. ramförslaget, som kommittén i första hand skulle avgiva, borde kunna föreligga i slutet av detta eller i början av nästa år samt att sådana frågor, som vore trängande och krävde en snabb lösning, icke borde undanskjutas. Jag fick därav den uppfattningen, åtminstone i det sammanhang orden fälldes, att statsministern ansåg, att denna fråga tillhörde dem, som voro trängande och krävde en snabb lösning. Men då vill jag framhålla, att även om det går på det sättet, ha vi förlorat en dyrbar tid. Vi kunde ha haft denna lag före vid denna riksdag. Nu få vi den icke till 1936 års riksdag, förmodar jag. Ty om regeringen får ramförslaget i sin hand först i början av 1936, läser väl riksdagen icke kunna vänta ett förslag i denna fråga till 1936 års riksdag. Jag förmodar, att jag kan draga den slutsatsen av det yttrande, som fälldes. Därmed har sålunda i denna viktiga fråga ett uppskov skett, ett uppskov som jag för min del beklagar på grund av frågans synnerliga vikt och beskaffenhet.

Jag skall icke ingå på vad herr statsministern yttrade om den ställning, arbetarvärlden intar till denna fråga och den misstro den hyser. Däremot kan jag icke underlåta att beröra en annan del av statsministerns anförande. — Jag ber herr talmannen om ursäkt, att jag något polemiserar mot det anförande, som hans excellens statsministern hållit i första kammaren, men då statsministern icke yttrat sig här, torde det kanske vara tillåtet att göra det. — Jag gör det alldeles särskilt på grund av statsministerns framställning, när han talade om den utgång, som lagen om tredje man fick i lördags. Han framhöll, att anledningen till den ställning som regeringen då intog var, att han och regeringspartiet genom att gå på avslag ville klargöra, var ansvaret låg för lagens fall, nämligen — enligt statsministerns mening — på högern. Herr statsministern ville alltså lägga ansvaret på högern för att han och hans parti icke röstade på det lagförslag, som regeringen framlagt. Han uttalade, att han icke skulle söka utröna, vilken politisk spekulation, som låg bakom högerns yrkande om avslag. Statsministern vidhåller sålunda allttjämt, såsom han gjorde i lördags, att här bedrivits ett politiskt ränkspel från högerns sida. Han vågade till och med uttala, att han icke ville vara med om en ordning, där vissa partier ville lösgöra sig från ansvaret men hoppades, att lagen ändå skulle gå igenom. Hur kan man göra ett sådant uttalande? Vi äro väl hederligt folk! Vi mena väl allvar med vad vi uttala. Hans excellens statsministern kan vara ganska övertygad om att, när högern gick på avslag i denna fråga, var det icke något som kom på i sista minuten. Det var noga övervägt. Vi böra så mycket mindre kunna misstänkas för att icke ha önskat att få en lag, då vi varit den drivande kraften i hela frågan om tredjemanslagstiftningen. Det var ju den högerregering, i vilken jag var statsminister, som igångsatte den första utredningen, den bergendalska utredningen. Vår önskan att komma fram till ett resultat kan icke betvivlas. Men därav följer icke, att vi äro beredda att taga vilken lag som helst. Att högerns ställning kom som en överraskning för regeringen på lördagens morgon, kan väl heller icke vara möjligt. Hans excellens herr statsministern visste — förmodar jag — eller bör åtminstone ha vetat, vad jag uttalade vid ett offentligt möte i Uppsala någon vecka tidigare, där jag tillkännagav vår inställning till denna fråga. Han bör därjämte ha tagit del av vad som stod i vår reservation till andra lagutskottets betänkande beträffande denna sak. Det kan sålunda icke ha inneburit någon överraskning.

Men nu framställde hans excellens herr statsministern detta på sitt särskilda sätt. Jag måste, herr talman, påtala detta. Jag måste på det mest

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

energiska sätt bestrida, att han har någon som helst rättighet att förklara, att högern bedrivit något politiskt ränkspel. Jag har samma rätt som hans excellens herr statsministern i första kammaren förbehöll sig själv, när han gentemot herr Westman uttalade, att herr Westman framställt saken så som om regeringen icke menat allvar, nämligen att hans excellens gjorde anspråk på att bliva trodd på sitt ord.

Herr talman! Jag hoppas också att bliva trodd på *mitt* ord. Om hans excellens herr statsministern hade haft tillfälle att närvara vid den överläggning, som högerpartiet hade i denna fråga, skulle statsministern känna sig ännu mera övertygad om partiets fullkomliga enhällighet att gå på den linje, som vi nödgades gå på. Vi menade nämligen, att denna lag icke var av den beskaffenhet, att den kunde av oss godkännas. Vi menade, att det under sådana förhållanden, då våra ändringsyrkanden icke vunnit tillbörligt beaktande, icke återstod oss annat än att gå på avslag. Det uttalade jag tydligt och klart i debatten i lördags. Men hela resonemanget från hans excellens herr statsministerns sida går nu ut på att övervältra ansvaret från sig själv på andra. Hans excellens herr statsministern talade om, att han handlat på sätt han gjort bland annat därför, att han ville giva riksdagen en lektion. Ja, herr talman, vem fick lektionen? Fick icke hans excellens en lektion själv av sitt eget parti? Den lektionen tycker jag skall hava varit ganska bitter att taga emot.

När högern gick emot denna lag, gjorde den det av den anledningen, som jag nu uttalat. Jag behöver icke närmare förklara den saken, men jag skulle dock vilja särskilt framhålla, att lagen föll därför att den övergavs av regeringens parti.

Om det skulle hava legat någon verklig mening i statsministerns uttalande i första kammaren, så skulle den ju ha varit, att lagen icke kunnat antagas därför att högern icke velat vara med på den. Det måste betyda, att högerpartiet har en så betydande ställning att en sådan lag icke kan antagas utan att högerpartiet är med. Talet om samförstånd och den utsträckt handen vill jag reducera till sitt verkliga värde genom att erinra om, att *samförstånd kräver ömsesidighet*. Men när statsministern redan från början av riksdagen uttalade, att han icke ville ha högerns medverkan, och sedermera icke med ett ord vänt sig till partiets ordförande och frågat, om vi ville medverka, kan man icke rimligen klaga på den ställning högern intagit. Vad är det för ett tal om samförstånd och samverkan, när man uppenbarligen icke önskar samverkan?

Den förnämsta anledningen till lagens fall var naturligtvis, att lagen övergavs av regeringspartiet. Ty hade det icke skett, hade det funnits majoritet för lagens genomförande. Vårt yrkande var grundat på uteslutande sakliga skäl. Jag skall bara som exempel anföra, att vi ju icke kunde vara med om bestämmelser, som indirekt legalisera organisationstvång och lämna även oorganiserade arbetsvilliga utan skydd, om de kvarstanna i arbete vid en konflikt, med vilken de icke ha att skaffa.

Jag har, herr talman, härutöver icke mycket att tillägga. Då jag hörde debatten i första kammaren, gjorde jag visserligen många anteckningar, men jag skall icke besvara kammaren med att gå in på dem. Jag skall be att få göra samma uttalande, som gjordes från högerhåll i första kammaren, att vi inom högerpartiet äro av den åsikten, att regeringen icke bort på detta sätt åstadkomma ett betänkligt uppskov med utredningen av dessa viktiga frågor. Jag vill för min del förena mig uti det yrkande, som framställts av herr Andersson i Rasjön, nämligen om bifall till utskottets kläm med den motive-ring, som finnes intagen i den av högern och de frisinnade avgivna reservationen.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag förmodar, att både talmannen och kammaren hålla mig räkning för om jag icke här tar upp en debatt, som kan anses slutförd med vad som sades i lördags. Jag angav då ganska noga i två anföranden, hur jag uppfattade den situation, som uppkommit. Jag hade icke tillfälle att göra det på samma sätt i första kammaren och har därför använt tillfället att i dag i den kammaren utveckla mina synpunkter. Jag tänker icke upprepa dem här. Herr Lindman har för övrigt varit välvillig nog att till väsentliga delar referera det anförande jag höll i första kammaren.

Jag skall icke öppna någon tvist med herr Lindman om våra rättigheter att bli trodda på våra ord. Herr Lindmans indignation över att jag uttalat min uppfattning om innebörden av högerns ståndpunkt skulle ha gjort sig litet bättre, om han icke omedelbart fallit för frestelsen att antyda, vad som förekommit i den socialdemokratiska riksdagsgruppen, och självsäkert framställt den förmodan, att jag blivit desavuerad av mitt parti. Jag vill säga som herr Lindman: Hur kan man göra ett sådant påstående? Fråga vem som helst ur min riksdagsgrupp, så skall herr Lindman få reda på, att han alldeles misstager sig, om han tror, att jag här i lördags stod som en av mitt parti desavuerad ledare.

När jag har uttalat mig som jag gjort rörande högerpartiets ståndpunkt, har jag gjort det på grund av den uppfattning jag fick under debattens utveckling i denna kammare i lördags. Jag måste ju konstatera — och därom tror jag att de flesta i kammaren äro ense med mig — att högern visade icke över den vändning saken tog den glädje, som man skulle hava väntat sig, om den från början hade räknat med framgång med sitt avslagsyrkande. Jag skall icke citera särskilda yttranden, som då föll. Men det fanns god anledning att få den uppfattningen, att man från högerhåll utgått från som tämligen avgjort, att propositionen, kompletterad med utskottets tillägg, under alla omständigheter skulle genomföras, och att man på den grund kände, att man hade lättare i varje fall än man annars skulle hava haft att demonstrera en avslagsståndpunkt.

Herr Lindman är nu alldeles säker om, att om regeringen hade förordat ett positivt beslut vid § 1, så skulle också ett positivt beslut hava kommit till stånd. Enligt min mening förutsätter detta, att högern än en gång skulle hava ändrat taktik. Vi hava ju uttryckligen förklarat från den socialdemokratiska gruppen, att vi kunde icke medverka till att genomföra de tillägg utskottets förslag innebar. Om högern menade allvar med sin avslagsståndpunkt skulle vid behandlingen av 2 § behörighetsreglerna ha uteslutits ur lagen, då vi också från början här stodo på avslagsståndpunkten. Om högern icke heller biträtt tilläggen i de andra delarna, skulle även dessa ha uteslutits. Vi kunde visserligen då ha med egna röster genomdrivit regeringens proposition i denna kammare. Jag misstänker emellertid, att om man förfarit på det sättet, så att lagen till sist skulle hava blivit en kompromiss mellan utskottets förslag, som kanske bifallits av första kammaren, och regeringens förslag, så skulle det visat sig, att även på de håll, där man nu klandrat regeringen för att ett positivt beslut icke kom till stånd, man varit intresserad av att icke få något positivt beslut.

Jag har utgått från, att det icke, efter den ställning högern intagit, funnits möjlighet att få majoritet för vare sig regeringens proposition eller utskottets förslag under annan förutsättning än att bondeförbundet medverkat till regeringspropositionens genomförande eller regeringspartiet medverkat till utskotts-förslagets genomförande. Intetdera var tänkbart. Därför har jag ett myc-

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

ket gott stöd i mitt antagande, att det icke efter högerns avslagsställning fanns möjlighet att uppnå ett positivt resultat.

Säger man mig nu, att visst fanns en sådan möjlighet, därför att högern sedan den gjort sin demonstration vid 1 § skulle ha förfarit annorlunda i fortsättningen, må det förlätas mig, om jag icke kan uppfatta detta som något understrykande av allvaret i högerns avslagsståndpunkt.

Beträffande det föreliggande utskottsutlåtandet har jag här endast att hänvisa till vad jag redan har sagt tidigare. När den stora utredningen igångsattes, fann jag det angeläget att i ett yttrande till statsrådsprotokollet framhålla, att denna utredning visserligen med nödvändighet måste bli mycket omfattande, men att å andra sidan den borde kunna så anordnas, att icke något onödigt undanskjutande av vissa aktuella frågor skulle äga rum. Jag antydde sedermera under remissdebatten, att man kunde tänka sig, sedan den första förberedande utredningen föreläge, att hava jämnlöpande utredningar i särskilda av de större frågorna för att komma fram till ett hastigare resultat.

Det har alltså icke varit regeringens avsikt att onödigt fördröja behandlingen av det komplex av frågor, som har sammanförts i de utredningsdirektiv, som givits, och alltså icke heller att fördröja onödigtvis utredningen i arbetsfredsfrågorna.

När en talare på Stockholmsbanken här kommer med vissa spekulationer om att utgången i lördags väl skall betyda, att även utredningen kommer att upphöra, skall jag gärna stå till tjänst med det önskade svaret, att utredningen kommer att fullföljas. Regeringen kommer att fortsätta sin undersökning om vad som kan vara nödvändigt i fråga om samhällelig kontroll inom det ekonomiska livet i samhället och alltså också i fråga om samhällets kontroll över de ekonomiska organisationerna i samhället.

Emellertid må det kanske tillåtas mig att erinra om en erfarenhet, som vi hava gjort alldeles nyss, nämligen den erfarenheten, att dessa frågor äro mera komplicerade än man egentligen från början ville tro. Det ansågs ju för ett och ett halvt år sedan, att man utan vidare skulle kunna lösa frågan om tredje man. Ju mera man har sysslat med denna fråga, ju mera har man emellertid blivit på det klara med, hur komplicerad bara denna mindre del av det stora arbetsfredsspörsmålet är. Det är säkerligen ingen, som skulle önska i dag, att man efter vissa rekommendationer i fjol rusat i väg och lagstiftat på detta område utan de ytterligare utredningar, som sedan hava ägt rum.

Om sådana svårigheter uppstå, när det gäller ett begränsat avsnitt av det stora arbetsfredsproblemet, bör man ju vara på det klara med, att de andra frågorna icke äro lättare. Det är troligt, att en del av dessa frågor ganska snart skulle kunna bringas till en reglering, därför att de egentligen redan äro lösta genom de avtal, som finnas mellan parterna, och den praxis, som har utbildat sig på arbetsmarknaden. Det är möjligt, att vissa sådana ting ganska lätt skulle kunna tagas ut och göras till föremål för en hyfsning genom en laglig reglering. Men därom kunna vi väl vara ense, att detta område har visat sig vara så ömtåligt, att det är bättre att taga tillbörlig tid på sig än att rusa i väg och göra ett dåligt verk.

Med den ståndpunkt, som jag intagit rörande behandlingen av dessa frågor, kan jag icke göra någon särskild erinran mot det uttalande, som föreslås av utskottet. Jag måste ju visserligen säga mig i likhet med mitt partis representanter i andra lagutskottet, att eftersom dessa frågor redan äro under utredning och eftersom från regeringens sida har försäkrats, att man icke skall ordna utredningen så, att den vållar onödig tidsutdräkt, är en skrivelse från riksdagens sida icke särdeles motiverad. Å andra sidan kan jag mycket väl

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)
förstå, att de, som länge hava tryckt på i dessa frågor, fortfarande vilja öva påtryckning. I den form detta sker i utskottsutlåtandet tager jag det som ett understrykande av den önskan, som jag vet finnes i riksdagen, att man icke skall onödigt förhåla. Det kan jag göra så mycket hellre, som jag tror, att man icke skall onödigt förhåla någonting, som kan ha värde för samhällslivet.

De anmärkningar, som gjordes av herr Pehrsson i Bramstorp i början av hans anförande, har jag delvis på förhand i lördags svarat på. Jag förstår såväl, om bondeförbundets ledare alldeles särskilt beklagar den utgång, som saken fick i lördags. Bondeförbundet har i denna fråga fört en politik, som är värd en honnör. Bondeförbundet har visat sig äga sinne för det väsentliga i en demokratisk politik, nämligen att man skall söka mötas från olika håll. Jag är fullt på det klara med, att det har varit sådana synpunkter, som gjort, att bondeförbundet har velat lämna sin medverkan till en lagstiftning, så begränsad, att den kunde genomföras i samförstånd med och under medverkan av arbetarklassen. Det är en syn på lagstiftningen och sättet att lagstifta, som sammanfaller helt och hållet med den jag själv har. Hade den fått behärska även andra delar av de borgerliga partierna, så skulle vi icke bara haft en positiv lösning av frågan om tredje man utan vi skulle också ha haft den — vilket är värdefullare — under en allmän känsla ute i folket, att här hava de vida lagren av riksdagen som representanter för de breda lagren av folket verkligen visat sig mäktiga att samlas kring en lösning i opartiskhetens tecken. Jag har redan sagt i lördags, att detta omöjliggjordes genom att man drev mycket hårt från vissa partier sådana krav, som man visste skulle icke bara ställa arbetarvärlden utanför lösningen utan också ytterligare inom denna arbetarvärld stärka misstroendet till viljan att vara rättvis och opartisk.

Jag talade icke i första kammaren om en läxa åt riksdagen. Jag talade om en opposition, som icke skall få arbeta under förlitande på att andra taga det positiva ansvaret. Man kan säga, att det är beklagligt vad som hänt, men det vore lika beklagligt, om det utan vidare skulle få förekomma, att en del av oppositionen eller hela oppositionen opererade under känslan av att andra taga ansvaret, och att man under den känslan drev sin opposition längre, än man kanske annars skulle våga göra. Herr Lindman må gärna än en gång protestera. Jag hör vad högermän säga, och jag läser vad högerpartier skriva. Det finns en möjlighet att på det sättet få fatt på högerens mentalitet, och min uppfattning om denna rubbas icke av några protester. Den kan endast rubbas i det ögonblick man visar en annan mentalitet än man gjort i detta fall.

Herr **Lindman**, som nu för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag skall be att få säga några få ord med anledning av hans excellens herr statsministerns sista yttrande. Jag börjar med vad han sist nämnde om högerens mentalitet. Jag vill säga hans excellens statsministern — jag röjer därmed ingen hemlighet alls; jag har sagt det tidigare, och jag upprepar det för att det skall bliva ytterligare bestyrkt och fastslaget — att när denna fråga behandlades inom högerpartiet, så vägde vi nackdelar och fördelar i förslaget. Vi vägde, vilka olägenheter lagen skulle komma att medföra, och vilken nytta den skulle komma att medföra. Under den diskussion, som följde efter den sakliga redogörelsen för lagstiftningens såväl nackdelar som fördelar, förekom icke ett ord om taktik. Och nu säger jag till hans excellens statsministern, att detta får hans excellens vara så god att tro. Vad sedan hans excellens kan hava hört av högermän, det känner jag icke till. Jag vet icke, vilka högermän hans excellens talat med. Men högermännen i riksdagen voro

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

fullständigt eniga om detta — såvida det icke var någon borta från sammanträdet, vilket jag icke känner till.

Så talade hans excellens om oppositionens ansvar. Ers excellens, i ett parlamentariskt styrt land har oppositionen precis samma ansvar som regeringen och regeringspartiet. Det ansvaret undandraga vi oss icke; vi äro fullt beredda att taga det ansvaret, och vi hava gjort det, när vi röstat emot denna lag.

Här föreligga två frågor, herr talman. Den ena är: Vad hava vi velat? Vi ha föredragit, att lagen föll, framför att det skulle antagas en dålig lag. Den andra frågan gäller regeringens handlingssätt. Det kan jag överlämna till andra att bedöma och till regeringen själv.

Härpå anförde:

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag hade tillfälle avlyssna det anförande, som hans excellens statsministern höll i första kammaren, och jag har sedan hört vad hans excellens sagt här i kammaren. Jag skall be att få konstatera den väsentliga skillnaden både i ton och innehåll, och jag skall be att få lyckönska hans excellens till att, när han kommit hit in i andra kammaren, ha funnit sig själv och befunnit sig i god form och jämvikt. Jag kan icke säga detsamma om hans anförande i första kammaren.

När jag begärde ordet, var det närmast emedan jag ville vända mig mot den mytbildning, som här håller på att uppstå. Jag skall börja med myten nr 1. Det sades av herr statsministern i första kammaren, såvitt jag hörde rätt, att man på högerhåll hade sagt, att denna lagstiftning icke längre skulle vara behöfelig. Herr Olsson i Stockholm sade också något liknande i sitt anförande. Jag vet, att man till stöd för denna mytbildning åberopar dels ett uttalande av mig i lördags och dels ett uttalande av herr Ivar Anderson. Jag vände mig i lördags emot ett uttalande av hans excellens statsministern, som, när han manade organisationerna att se till, att förekommande missförhållanden undanröjdes, i detta sammanhang sade, att högern icke skulle bli glad, om dessa missförhållanden undanröjdes. Det var då jag tillät mig säga, att jag hade det bestämda intrycket, att organisationerna redan syntes hava ingripit, och att dessa ingripanden icke varit utan verkan. Jag skulle kunnat vända på biffen och säga, att detta varit en följd av den starka opinion, som uppstått i landet. Det gjorde jag icke, ty jag ansåg mig ha anledning ge fackorganisationerna ett erkännande. Det gjorde jag; men det tyckes vara mycket farligt, ty det missförstods och misstyddes. Jag upprepar vad jag sade i lördags, att jag anser lagstiftning behöfelig. Jag har icke sagt, att den är obehöfelig. Jag vill på det bestämdaste vända mig mot detta sätt att, som det gjorts i debatten, misstyda detta uttalande. Det tycks verkligen icke vittna om den samförståndanda, som hans excellens eljest talar så mycket om.

Sedan kommer jag till myten nr 2 — den har redan herr Lindman berört — nämligen att vi på högersidan icke skulle menat allvar med vårt avslagsyrkande. Och till stöd för denna supposition säger hans excellens, att det måste vara så, därför att vi på högersidan i lördags, då den stora överraskningen kom, icke visade oss så glada, som vi skulle varit, om vi hoppats på ett avslag. Ers excellens, det sättet att bevisa kan passa på folkmöten men icke här i kammaren. Visserligen vet jag, att ers excellens har *ett* ansikte, när ers excellens talar med herr Andersson i Rasjön, och *ett annat*, när ers excellens talar med herr Pehrsson i Bramstorp — det konstaterade vi i lördags. Men ers excellens måste ursäkta, att vi icke på långa vägar äro så skickliga skådespelare; vi äro enkla och rättframma människor. Vi kunna icke här spela teater och visa oss stormförtjusta, när vi till stöd för ett välgrundat krav t. o. m. få bistånd av hans excellens statsministern.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

När jag hörde på hans excellens i första kammaren, hade han åtskilligt att säga om oppositionens förpliktelser. Jag fick då det bestämda intrycket, att hans excellens genom sitt uttalande ville säga, att det hade varit oppositionens absoluta förpliktelse att gå med på det föreliggande lagförslaget eller någonting i den stilen. Jag vill då säga ers excellens, att jag tror, att jag var en av de första inom mitt parti, som framställde krav på avslag. Och jag gjorde det på rent sakliga grunder. Jag utvecklade dessa sakliga grunder i lördags. Och jag vill säga ers excellens, att jag alltid har lärt känna ers excellens som en god och bra man, som kan tro en hederlig man på hans ord. Det kräver ers excellens själv, och det kräver naturligtvis också jag. Jag ber därför ers excellens tro mig på mitt ord, när jag säger detta. Jag är en oberoende man, ers excellens, och röstar icke på kommando. Jag skulle vara mycket glad, om ers excellens också kunde citera det gamla berömda ordet av Hans Andersson i Nöbbelöv. Jag har intagit min ståndpunkt på rent sakliga grunder och icke varit med om någon manöver inom vårt parti. Det har, såvitt jag vet, inom vårt parti icke varit tal om någon manöver, men om vi äro övertygade om, att den föreslagna lagen icke är god och att den skulle komma att medföra besvikelser, ha vi då icke rätt att ställa ett avslagsyrkande? Kan det icke bakom detta ligga ansvarskänsla? Jag tycker, att då ers excellens ställer anspråk på oppositionen, att den icke ens får framställa ett avslagsyrkande, så är ers excellens betänkligt inne på en likriktningsslinje. Det hör till demokratiens väsen att få föra fri talan, och ett parti skall också hava rätt att yrka avslag på en framlagd proposition, även om den framlagts av en socialdemokratisk regering.

Jag måste så säga några ord om den parlamentarism, som hans excellens herr statsministern här tillämpat. Jag är i likhet med hans excellens mycket intresserad av ett parlamentariskt system, och jag delar hans kritik av det mycket otillfredsställande sätt, varpå parlamentarismen hittills fungerat i vårt land. Men jag måste säga, att den parlamentarism, som hans excellens nu infört, är något av det underligaste i världshistorien. Det är icke demokratisk parlamentarism, att en regering lägger fram ett förslag i en mycket viktig fråga och, när sedan avgörandet skall träffas, regeringen springer ifrån sitt stödparti och yrkar avslag på sin egen proposition. Det hjälper icke, huru starka brösttoner, som än åstadkommas — det skedde icke här men i första kammaren — det som hände i lördags var en blamage för parlamentarismen. Det komma vi icke ifrån. Och jag skulle vilja be ers excellens att, då ers excellens går hem från riksdagen i dag, taga med sig hem det välsignelsens ord, som han fick från herr Pehrsson i Bramstorp: »När regeringen släpper rodret, flyter skutan på grund.» Ers excellens, detta är sagt av ledaren för regeringens borgerliga stödparti!

Jag skall slutligen be att få säga, att efter det som hände i lördags är det ofantligt viktigt, att någonting göres för arbetsfreden, och att därför den begäran om påskyndande av den pågående utredningen, som göres i herr Österströms reservation, är så pass sakligt befogad, att om ers excellens vore konsekvent, skulle ers excellens uppmana sitt parti att rösta med densamma, eftersom ers excellens ställt sig på högerens avslagslinje i lördags. Men så konsekvent är icke herr statsministern. De, som vilja vara konsekventa på denna punkt, vidhålla emellertid, att eftersom man nu icke kunnat komma fram till en god lagstiftning i fråga om tredjemanssskyddet, vilket alltså är önskvärt, är det nödvändigt att så fort som möjligt taga upp frågan om en utredning för att pacificera arbetsmarknaden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Österström m. fl. avgivna reservationen.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

Herr Österström: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att jag kände mig apostroferad av statsministern, då han i sitt anförande i lördags i visst sammanhang talade om dem, som icke vågade taga ansvaret. Jag kan icke rimligen taga åt mig detta. Jag föreställer mig, att det icke kan vara herr statsministerns avsikt att i den skara, som han därvid vände sig emot, inränga också folket. Vi hava haft bestämda meningar om det lagförslag, som då behandlades, och vi hava framfört dessa meningar. Men vi ha sannerligen icke vägrat att taga ansvaret för denna ifrågasatta tredjemanslagstiftning. Det borde ganska klart hava framgått av vad som från folkpartiets talare under lördagsdebatten sades.

Jag har begärt ordet för att vördsamt be att få göra ett försök att återföra denna debatt till den fråga, som kanske egentligen borde ha föranlett meningsutbytet här, nämligen det föreliggande utskottsförslaget rörande de s. k. arbetsfredsfrågorna. Jag gör det framför allt därför att trots herr statsministerns konciliananta anförande kvarstår det för mig en viss oklarhet om de slutsatser, man kan draga rörande herr statsministerns uppfattning numera av dessa frågors läge. Av herr statsministerns anförande skulle man väl närmast vara berättigad att draga den konklusionen, att han menar, att ur regeringens och hans egen synpunkt inga hinder av principiell art för framtiden synas föreligga att bryta ut på det sätt, som från folkpartiets sida begärts, vissa frågekomplex i detta stora problem och behandla dem utredningsvis och förslagsvis för sig utan sammankoppling med andra spørsmål. Om detta är herr statsministerns uppfattning i dag, att några principiella betänkligheter mot att förfara på detta sätt icke föreligga, då äro i varje fall jag och mitt parti, men jag föreställer mig också hela kammaren, livligt intresserade av att få detta alldeles bestämt utsagt. Ty om så är, då försvinner ju en mycket väsentlig del av den motsättning, som vi ha trott förefinnas mellan vår ståndpunkt hittills och den av regeringen och herr statsministern företrädde, den som har tagit sig uttryck i det mycket omdiskuterade yttrandet till statsrådsprotokollet förra året. Om som sagt detta är ställningen numera och herr statsministern ville betyga detta, skulle säkerligen kammaren vara honom mycket tacksam därför.

Jag kanske får tillägga ännu ett ord. Denna debatt är ju, som herr statsministern mycket riktigt sade, på visst sätt en fortsättning av meningsutbytet vid remissdebatten i januari detta år. Då kommo ju till uttryck, icke minst från vårt håll, vissa synpunkter på regeringens ställning till den borgerliga opinionen i dessa arbetsfredsfrågor. Det är möjligt, att det har klarat på ömse håll i närvarande stund, men alltjämt förefinnes det anledning att säga något i detta avseende.

Herr statsministern framför nämligen den satsen, att här måste man gå fram med ytterligt stor försiktighet för att icke skada förtroendevärden och förståelsevärden, som eljest kunna förskingras och som det gäller att uppehålla och om möjligt föröka inom arbetarvärlden. Han har en stark känsla av den utomordentliga misstänksamhet emot varje borgerlig framtöt på detta område, som finns djupt förankrad hos arbetarklassen. Det är just den argumenteringen jag skulle vilja kommentera med ett par satser, om herr statsministern tillåter det.

Jag är nämligen uppriktigt sagt icke övertygad om, att herr statsministern och de i arbetarrörelsens ledning på olika håll ha rätt, när de med sådan utomordentlig energi driva den argumentationen för sina ståndpunkter, i varje fall icke rätt på det sätt som de själva tro. Och jag har ett belägg för denna min misstanke, som jag skulle vilja överlämna på detta sätt till herr statsministern och de övriga regeringsmedlemmarnas välvilliga övervägande.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

Det är ett skäl, som visserligen i den allmänna debatten vid flerfaldiga tillfällen, icke minst under de sista åren, i samband med tredjemanslagen har varit uppe, nämligen vad som förekom, när lagstiftningen om kollektivavtal och arbetsdomstol var före.

Det har upprepade gånger sagts i debatten nu, huru man på arbetsarsidan missträknade sig den gången om de verkliga stämningarna hos massorna. Åtskilliga medlemmar av den nuvarande regeringen ha alldeles särskild anledning att erinra sig den argumentering, som de vid den frågans avgörande drevo, och ställa vad som sedan har hänt emot de uttalanden, som de då gjorde. Jag är icke en herre, som letar efter citat. Jag skriver själv ofta på sådant sätt, att jag har anledning vara tacksam att man icke bläddrar i min tidnings årgångar, men i detta fall måste jag verkligen säga, att de uttalanden, som gjordes från den nuvarande regeringsbänken, när den var i oppositionsställning, äro ganska intressanta såsom sakligt belysande för den rätt man har att uppträda tvärsäkert, när det gäller att bedöma de verkliga stämningarna, den verkliga graden och styrkan av misstroendet hos arbetarklassen. Det hävdades den gången alltså av medlemmar av den nuvarande regeringen, att man underskattar på borgerligt håll, och nu citerar jag, »de ofantliga intressesemotställningar, som här spelat in, och att man felbedömer det psykologiska läge, som uppkommer på grund av dessa intressesemotställningar». Samme regeringsledamot och kännare av den svenska arbetarklassens psyke förklarade bestämt den gången, att det naturligtvis icke skulle vara att skapa förtroende för ett domstolsavgörande i tvister om kollektivavtal, att förfara på det sätt som den dåvarande regeringen och den borgerliga majoriteten gjorde. Och varför skulle man omöjliggöra förtroende? Jo, därför, som han uttryckte sig, »att inom den ena halvan av samhället — arbetarna — råder den uppfattningen att man befinner sig i underlägsen ställning, denna part känner sig djupt inne förorättad av hela samhällsordningen, och den finner sig i fredliga former för avgörande av striderna, den ingår kollektivavtal o. s. v., därför att man icke kan göra annat, men innerst inne har man känslan av att icke vara jämställd part, och så länge finns det också en motsättning mellan arbetarpartens juridiska skyldigheter och dess moraliska rättigheter». — Märk att det är en ledamot av den nuvarande regeringen, som hade dessa uttalanden om denna lagstiftning och om sammanhanget i den. — »Så länge denna motsättning finns, skall man icke tro att man kan angripa problemet genom att slå in på denna lagstiftnings väg.» — »Kamp skall det bli», hette det.

Varför har jag erinrat om detta, herr statsminister? Jag säger det ännu en gång, att det är icke för att slå någon med citat, utan helt enkelt för att vördsam och bestämt framhålla för herr statsministern, att utvecklingen givit herrarna fel, den utveckling som ägt rum från det tillfälle, då vi senast voro i precis samma principiella situation, som vi äro i dag och vi voro i lördags. Jag ber att man i fortsättningen är en smula försiktigare, när det gäller att så bestämt förklara, att man vet och att man kan garantera, huru arbetarklassen uppfattar en viss lagstiftning. Det är klart, att om tidningspressen och om spetsarna i arbetarklassens organisationer i varje sådant läge förklara, att här är ett attentat på kniven och på livet mot arbetarnas intressen o. s. v., så blir denna arbetarklass orolig. Men det är väl, herr statsminister, icke på det sättet som arbetarklassens förtroendemän i politisk och facklig ställning ovillkorligen skola förfara, det är väl icke på det sättet de skola argumentera. Man skall, menar jag, icke driva fram den stämningen mer eller mindre medvetet, som tog sig uttryck på olika sätt i de demonstrationer, som kommo till synes, när kollektivavtalslagen behandlades. Man skall helt enkelt gå i spetsen för en argumentation och för en politik, som leder in arbetarklassens stämningar

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

i de frågor, som ur samhällets synpunkt äro de enda möjliga och framkomliga.

Det är därför jag har sagt detta. Jag har velat, jag säger det för tredje gången, vädja till herr statsministern att icke vara så alldeles säker på, att arbetarmassorna känna sig såsom bärare av ett mindervärdighetskomplex. Det är icke så alldeles säkert, att de ha den uppfattningen, att vad som från borgerligt håll föres fram innerst inne alltid måste vara ett hugg mot arbetarklassens hjärta.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan. Jag gör det icke därför, att det råkar vara en örfil till regeringen, då ju regeringschefens deklaration har givit den sorglustiga bilden av en regering, som kan ta örfilarna med mycket gott mod. Jag gör det — och det framgår för övrigt av det utlåtande som andra lagutskottet har förelagt riksdagen med regeringschefens däri intagna uttalande — därför att frågan gäller att »förhindra eller begränsa möjligheten för vissa samhällsgrupper att genom samfällt uppträdande vid ekonomiska motsättningar tillgodose sina intressen». Det har sagts av föregående talare, att detta gäller en ny tredjemanslag. Det är ju icke alls riktigt. Tredjemanslagen är ju rena barnleksaker jämfört med den önskelista, som inrymmer i förevarande utskottsutlåtande. Herr statsministern redogör för densamma också i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, vilket är intaget i detta utlåtande. Han säger: »De positiva uppslag, som framkommit i enskilda motioner, avse i huvudsak följande: förstärkning av medlingsförfarandet genom påbud om obligatorisk medling vid s. k. samhällsfarliga konflikter och vid sådana konflikter, vari stat eller kommun är part; förbud mot sistnämnda grupper av arbetskonflikter jämte obligatorisk skiljedom; beredskapslagstiftning, innefattande fullmakt för Kungl. Maj:t att under utomordentliga förhållanden utfärda förbud mot arbetsstrider; legal reglering av vissa blockader; bestämmelser på föreningslagstiftningens område» o. s. v. Det är alltså en synnerligen omfattande önskelista, en önskelista som egentligen förenar allt vad reaktionärer i alla tider ha eftersträvat i kampen mot den svenska arbetarklassen. När herr statsministern finner, att i dag vissa områden egentligen äro klarlagda, och att detta möjliggör för honom att acceptera utskottets förslag, så är det tämligen uppenbart, att han därmed icke menar frågorna om arbetarskydd, som han har berört i sitt förberörda yttrande, utan därmed menat just — så fattar åtminstone jag saken — frågorna om begränsning av arbetarnas rätt att tillvarataga sina ekonomiska intressen genom sitt gemensamma uppträdande. Dessutom är det ju en annan sak, som jag icke kan neka mig nöjet att erinra om, den nämligen att från de borgerliga partiernas sida — som uppenbarligen le i mjugg, när de höra med vilken gladlynt min regeringen tar tillrättavisningen för dess s. k. mammututredning under fjolåret — från deras sida, säger jag, föreligger uppenbarligen icke någon vilja att här skapa en rättvis avvägning och begränsning, utan här föreligger bara en vilja att komma åt arbetarklassen. Just därför att detta riktas mot arbetarklassen, just därför att detta önskemål, som den borgerliga majoriteten här formulerat i utskottsutlåtandet, är ett led i strävandena att begränsa arbetarnas stridsmöjligheter, yrkar jag avslag.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Vid behandlingen av föreliggande ärende inom utskottet ha vi socialdemokratiska reservanter omfattat den meningen, som också kan sägas ha utbildat sig, att när i en fråga riksdagen avlåtit en skrivelse, så begär man icke att riksdagen ånyo skall skriva i densamma. Riksdagen beslutade ju i fjol en skrivelse till Kungl. Maj:t, och frå-

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)
gorna ligga under utredning. Under sådana förhållanden är det ju alldeles självfallet, att det måste synas opåkallat att i år besluta en ytterligare skrivelse.

Jag skall, herr talman, med dessa ord be att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr *Hage* instämde häruti.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan med uteslutande av dess motivering, 2:o bifall till berörda hemställan med godkännande av den motivering, som innefattades i den av herr Österström m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, samt 3:o) avslag å utskottets hemställan; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Stockholm, varför herr talmannen för bestämmande av kontraposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen åskade emellertid herr Olsson i Stockholm votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 36 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som innefattas i herr Österströms m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om avslag å utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppskningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Herr Österström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 92 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som innefattades i herr Österströms m. fl. vid utlåtandet fogade reservation, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 36 med uteslutande av dess motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med godkännande av den motivering, som innefattas i den av herr Österström m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens främjande m. m. (Forts.)

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med uteslutande av dess motivering.

§ 7.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Ossbahr**, som yttrade: Herr talman! Eftersom herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ännu icke varit i tillfälle att lämna svar på den interpellation i det så kallade bombplanärendet, som jag framställde här i kammaren den 10 nästlidne maj, anhåller jag att ytterligare en fråga i denna angelägenhet samtidigt måtte av herr statsrådet besvaras. *Interpellation.*

Av mitt med fleras inom konstitutionsutskottet reservationsvis framställda anmärkningsyrkande i nämnda ärende framgår, att en engelsk firma, Handley Page i London, på obehörigt sätt erhållit kännedom om vissa uppgifter angående den av Aktiebolaget Flygindustri i Limhamn offererade flygplan-typens prestanda och pris ävensom att detta förhållande varit föremål för militieombudsmannens uppmärksamhet och undersökning.

Även om denna sak i och för sig allenast utgör en detalj i ett jämväl i övrigt allvarligt ärende, måste det dock vara ytterligt angeläget att densamma klarlägges, på det att icke misstankar onödigtvis måtte riktas åt felaktigt håll. Den omständigheten, att uppgifter av hemlig natur i ett militärt upphandlingsärende på sådant sätt kunnat bringas till en utländsk konkurrentfirmas kännedom, måste betraktas såsom ytterligt allvarlig, och när sådant inträffar, borde det icke få passera utan konsekvenser för de därför ansvariga. I detta fall har dock, märkligt nog, intet försports härom, och det har därför varit en given följd, att misstankar kommit att riktas åt olika håll och mot olika personer.

För hela flygvapnets framtida utveckling är det emellertid av största vikt, att sådana åtgärder vidtagas, att förtroendet icke rubbas till vapnet och dess ämbetsmannakår i gemen. Ett ingripande är därför nödvändigt och likaså ett fullständigt och offentligt klarläggande av det inträffade, på det att ingen längre må behöva oförskyllt drabbas av misstro.

Hela bombplanärendet är, såsom av mig tidigare framhållits, av största vikt för vårt försvar och därvidlag icke minst vår krigsberedskap, men det saknar icke heller alldeles sin sociala betydelse, vilket framgår bland annat av det bebådade nedläggandet av Aktiebolaget Flygindustris verksamhet såsom en följd av regeringens beslut i detta ärende.

Det är även av denna orsak angeläget att klarhet bringas över nämnda dunkla punkter och därmed sammanhängande omständigheter, men denna klarhet förefaller icke att kunna ernås utan ett ingripande från herr statsrådets sida.

Jag får alltså värdsamt hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa ytterligare en fråga i detta ärende, nämligen:

Är det herr statsrådets avsikt att snarast låta vidtaga erforderliga åtgärder i och för ett fullständigt och offentligt klarläggande av berörda förhållanden?

Ifrågavarande anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 8.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1935 den 6 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken ej mindre för valperioden 1935—1938 efter herrar A. Amné och J. E. Björnsson, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1934—1937 efter herr F. T. Hamrin, vilken av sagt sig det honom meddelade uppdrag att vara fullmäktig i riksbanken, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1935—1938:

herr Amné, Axel, bankokommissarie,	med 48 röster,
» Björnsson, Johan Edvard, ledamot av riksdagens första kammare,	» 48 » ,

för återstående delen av valperioden 1934—1937:

herr Nilsson, Carl Petrus Valdemar, i Gränebo, ledamot av riksdagens första kammare,	» 47 » ;
--	----------

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1936 försiggått:

herr Wahlgren, Harald Robert, kamrerare,	med 46 röster,
» Jonsson, Per Conrad, i Eskilstuna, ledamot av riksdagens andra kammare,	» 45 » ,
» Hansén, David, ledamot av riksdagens första kammare,	» 44 » .

S. H. Kvarnzelius.

J. B. Johansson.

Axel Pehrsson.

Bernh. Eriksson.

År 1935 den 6 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1935—1938 efter herrar G. H. Andersson och A. A. Lindqvist, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1935—1938:

herr Lindqvist, Axel Albert, i Halmstad, ledamot av riksdagens andra kammare,	med 47 röster,
» Andersson, Gustaf Henning, i Rasjön, ledamot av riksdagens andra kammare,	» 46 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1936 försiggått:

herr Magnusson, Karl Hilding, i Skövde, ledamot av riksdagens andra kammare,	med 42 röster,
» Eriksson, Ernst Gustaf Eugén, ledamot av riksdagens andra kammare,	» 41 » ,
» Ryberg, Karl Arthur, ledamot av riksdagens andra kammare,	» 40 » .

S. H. Kvarnzelius.

J. B. Johansson.

Axel Pehrsson.

Bernh. Eriksson.

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valde, dels ock skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.59 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 6 juni.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på middagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Till avgörande företogs först andra lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om yrkesföreningar.

Ang. lagstiftning om yrkesföreningar.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 254 av herr *Nylander m. fl.* samt motionen i andra kammaren nr 438 av herr *Sandström m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i huvudsaklig överensstämmelse med av motionärerna utvecklade synpunkter måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och framläggande av förslag angående lagstiftning om yrkesföreningar.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning och för riksdagen framlägga förslag angående lagstiftning om ideella föreningar, vid vilken utredning borde beaktas frågan, huruvida särskilda regler i vissa avseenden borde meddelas för några slag av dylika föreningar, sådana som yrkesföreningar och andra föreningar med särskilda syften.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Sigfrid Hansson, Norman, Forsslund, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken, vilka yrkat avslag å de föreliggande motionerna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hage: Herr talman! Som framgår av detta utskottsutlåtande, är vid detsamma fogat en reservation av utskottets socialdemokratiska ledamöter. Jag skall be att med anledning därav få säga några ord i saken.

Jag vill då först betona, att utlåtandet är ganska märkligt, så tillvida att den motion, som ligger till grund för utlåtandet, har en mycket mindre omfattning än utlåtandet. I motionen har nämligen påyrkats, att det skulle bli utredning och lagstiftning om s. k. yrkesföreningar. Utskottet har utvidgat

Ang. lagstiftning om yrkesföreningar. (Forts.)

detta krav till att omfatta icke endast yrkesföreningar utan ideella föreningar i allmänhet. Det är alltså en betydande utvidgning av motionens yrkande.

Nu vill jag först erinra därom, att redan detta krav på utredning och lagstiftning om yrkesföreningar har avstyrkts av ett flertal organisationer, som yttrat sig i frågan. Kommerskollegium har bestämt avstyrkt en sådan lagstiftning. Svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen ha också, från olika utgångspunkter, avstyrkt. Arbetsgivareföreningen yttrar, att »för arbetsmarknadens förhållanden är det bestämt lyckligare, om parterna, alltefter organisationernas naturliga utveckling, få lära sig umgås med varandra på egna, fria förutsättningar, än om de skola tvingas samman under former, som icke äro deras». — Avstyrkande utlåtanden ha kommit även från en hel del andra håll. Som avstyrkande kan också betraktas ett yttrande från »Riksförbundet landsbygdens folk», som uttalat sig mycket tveksamt om förslaget. De anställdas centralorganisation (Daco) har också yttrat sig i avstyrkande riktning. Av de hörda organisationerna finns det endast två, som velat vara med på en sådan utredning och lagstiftning, som här föreslagits. Socialstyrelsen har i sitt yttrande givit uttryck för den uppfattningen, att lagstiftningen bör omfatta *ideella föreningar* utan några undantag. På grundval av socialstyrelsens utlåtande har utskottet därefter kommit fram till att begära utredning och lagstiftning om ideella föreningar. Jag vågar det påståendet, att bakom detta yrkande står i mycket ringa grad en opinion ute i landet. Knappast från något håll har påyrkats en lagstiftning på detta område. En sådan lagstiftning skulle givetvis få en mycket vidlyftig omfattning. I första hand skulle den naturligtvis omfatta yrkesföreningar, men den skulle också omfatta nykterhetsföreningar, fredsföreningar, hyresgästföreningar, gymnastikföreningar, sportföreningar, politiska och religiösa organisationer, jordbrukareföreningar, kommunalföreningar, som finnas på olika platser etc. etc. Vi ha ju en oerhört rik flora på detta område. Alla dessa föreningar är man nu synbarligen inställd på att inordna under denna lagstiftning.

Vilka äro nu orsakerna till, att utskottets majoritet tyckt, att det bör åstadkommas en lagstiftning för dessa massor av föreningar? Ja, en av huvudorsakerna är väl den, att socialstyrelsen konstaterat, att det ibland förekommit stadgar, som icke avfattats på ett tillfredsställande sätt. I vissa fall har det saknats bestämmelser om, hur det skulle förfaras med tillgångarna, då en ideell förening upphör. Visst kan det ha förekommit ett och annat sådant fall, men var och en, som sysslat med bildande av ideella föreningar, vet, att de lokala föreningarna ute i bygderna i allmänhet äro underavdelningar av stora riksorganisationer. Dessa riksorganisationer bruka utge s. k. normalstadgar. I de flesta fall avfattas stadgarna i överensstämmelse med de av vederbörande riksorganisation uppställda normalstadgarna. Dessa normalstadgar ha i regel tillkommit under anlitande av juridisk sakkunskap för att de skulle bli så tillfredsställande och oangripliga som möjligt. Jag vågar det påståendet, att det är relativt sällsynt, att sådana lokalföreningars stadgar äro ofullständiga eller eljest otillfredsställande. Själv har jag varit med om att bilda ett hundratal föreningar av olika slag här i landet. Jag har aldrig träffat på några stadgar, där det icke i slutet stått, att om föreningen upplöses, skola dess behållna tillgångar användas till det och det ändamålet.

Jag tror alltså, att socialstyrelsens påstående innebär en överdrift, och jag menar, att förhållandena på detta område icke äro sådana, att de motivera en omfattande lagstiftning med ganska detaljerade bestämmelser om, hur styrelsen skall vara sammansatt, hur beslut skola fattas, hur stadgarna skola vara skrivna etc. etc. Som jag förut nämnt, tror jag att det finns en oerhört ringa opinion för en sådan lagstiftning. Jag har åtminstone icke någonstär-

Ang. lagstiftning om yrkesföreningar. (Forts.)

des mött en sådan opinion, varken från dem som stå bakom dessa organisationer eller från något annat håll. Socialstyrelsens uttalande i denna fråga är något fullständigt enastående, och styrelsens synpunkter ha icke på något sätt understötts av någon av de statliga organisationerna, såvitt jag vet. Utskottets förslag vilar på så osäkra grunder och är så föga motiverat, att kammaren har all anledning att avslå ett utredningsyrkande, som skulle syfta till en lagstiftning på detta mycket vidlyftiga område.

Jag har den uppfattningen, att om vi införa en lagstiftning, som skulle innebära, att vissa statliga organ skulle hålla reda på en massa ideella föreningar av olika slag, komme detta att medföra en oerhörd ökning av arbetet inom en hel del ämbetsverk och framför allt inom länsstyrelserna. Vi veta ju alla, att arbetet inom länsstyrelserna på sista tiden betydligt ökats. Det beror på arbetet med registrering av bilar m. m. I egenskap av statsrevisor har jag många gånger vid personliga besök kunnat konstatera, att personalen ökats alldeles oerhört. På en hel del håll har icke lokalutrymmet ökats i samma proportion som personalen. I länsstyrelserna sitta tjänstemännen ofta alldeles inpå varandra. De ideella föreningarna kunna räknas i tusental och åter tusental i varje län. Jag är övertygad om, att det knappast finns något län, där antalet sådana föreningar understiger ett par tusen. Styrelsemedlemmarna ombytas ofta. En massa föreningar äro av dagsländenatur. De existera en kort tid, och sedan bildas kanske nya föreningar. Alla sådana förhållanden skola naturligtvis inregistreras, om det skall vara någon idé med detta. Registreringen kommer enligt min uppfattning att medföra en mycket betydande ökning av arbetet i en del ämbetsverk och framför allt hos länsstyrelserna och kommer säkerligen också att medföra betydligt ökade personalkostnader. Antagligen kan man icke på de tjänstemän, som nu finnas, lägga en ännu större arbetsbörda, och därför måste det väl bli en utökning av personalen på en hel del håll. Härtill komma kostnader av annat slag för hela denna registrering. Slutligen torde det väl även bli på det sättet, att man i de tidningar, vari länsstyrelsernas kungörelser bruka intagas, även skall kungöra, att t. ex. den och den föreningen upphört att existera, att nu sitta ordföranden och sekreteraren, Andersson och Pettersson, icke längre i styrelsen, utan nu heta ordföranden och sekreteraren Bengtsson och Karlsson i stället. Jag förmodar, att det blir spalt efter spalt av dylika kungörelser. Givetvis kommer detta också att dra betydande kostnader för det allmänna.

Jag kan alltså icke finna, att det, som här föreslås, har någon grund för sig. Detta förslag vilar uteslutande på teoretiska funderingar från socialstyrelsen. Från intet annat håll har, såvitt jag kunnat finna, förslaget rönt understöd. Det hela kommer enligt min mening endast att medföra betydande kostnader utan någon som helst nytta för det allmänna.

Jag vill särskilt framhålla, att jag för min del är mycket misstänksam med avseende å detta förslag att inregistrering skall ske av alla dessa små folkliga sammanslutningar. Det kan ju hända, att man försöker lugna oss, som äro misstänksamma, med den förklaringen, att det icke på något sätt är fråga om att komma dessa föreningar till livs. Men hur det nu är, så har man ju alltid en liten misstanke, att det kan ligga något särskilt bakom detta förslag. När det nu i denna kammare — icke blott inom det socialdemokratiska partiet utan även inom andra partier — finns personer, som stå dessa folkliga organisationer nära, tycker jag, att frågan icke skall behöva bli en partifråga, utan att den av alla bör kunna betraktas såsom en lämplighetsfråga. Den, som således icke finner, att särskilda skäl föreligga, för att man nu skall tillgripa denna stora och kostsamma apparat, borde liksom de socialdemokratiska reservanterna kunna gå på avslag på hela förslaget.

Ang. lagstiftning om yrkesföreningar. (Forts.)

Från denna utgångspunkt skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen, alltså avslag på utredningsyrkandet.

Herr Österström: Herr talman! Jag skall be att på det allra livligaste få instämma i den förhoppning, som herr Hage gav uttryck åt i slutet av sitt anförande, nämligen att denna fråga icke skall bli en partifråga eller uppfattas såsom en sådan. Jag tror nämligen i likhet med herr Hage, att vi böra hålla isär sakliga och partipolitiska synpunkter. Man har enligt min mening alldeles speciell anledning att göra så på här ifrågavarande område.

Herr Hages påstående, att endast socialstyrelsen skulle sympatisera med detta uppslag är emellertid icke riktigt. Som kammaren väl vet, är det ju så, att man på många områden stöter på svårigheter, just därför att en föreningslagstiftning saknas. Hur kännbar denna brist är vågar jag icke säga, och jag tror icke, att någon med bestämdhet vågar yttra sig om den saken. Att man emellertid möter svårigheter tack vare frånvaron i vårt land utav en sådan här föreningslagstiftning, är väl alldeles oomtvistligt.

Nu har andra lagutskottet begagnat tillfället att föra fram denna gamla angelägenhet, detta sedan lång tid tillbaka de facto aktuella spörsmål. Herr Hage har fullständigt rätt uti, att i den allmänna dagsdebatten denna fråga på grund av skäl, som han anförde, icke har fått något så märkvärdigt stort utrymme. Ibland råkar det gnissla; men det kommer ju icke så gärna till allmänt uttryck.

Den misstanke, som herr Hage här gav uttryck åt, nämligen att bakom alla dessa framstötningar innerst inne skulle ligga en vilja att komma våra ideella föreningar till livs, föreställer jag mig, att det skall vara möjligt att så småningom få herr Hage att övergiva. Icke tror väl herr Hage ändå, att det i detta land är möjligt att driva upp en opinion emot ideella föreningar? Det gäller här i dag att med de erfarenheter man har och med möjligheter man har att lägga moderna synpunkter på detta spörsmål, att på ett vidsynt sätt ta upp till undersökning spörsmålet om vad som på detta område är att göra. Det är klart, att i denna undersökning, för såvitt Kungl. Maj:t nu vill medverka till densamma, utrymme kommer att givas åt all den sunda misstänksamhet och all den sakliga kritik, som härvidlag kan vara tillfinnandes. Innan vi komma till en lagstiftning på detta område, har säkerligen denna sak gått igenom så många skärseldar och så många heta diskussioner, att den blivit luttrad från allt det där, som enligt herr Hages mening var onödigt och som borde fälla hela saken.

Som frågan nu i själva verket ligger till, och då kammaren icke har någon som helst anledning att misstänka ovidkommande och bakomliggande, icke uttalade motiv, vågar jag uttrycka den förhoppningen, att kammaren skall biträda utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Hage: Herr talman! Endast ett par ord! Herr Österström antydde, att det väl antagligen skulle kunna ordnas så, att en hel del av dessa organisationer skulle falla under denna lagstiftning utan att därför alla dessa olägenheter, som jag uttalade farhågor för, skulle behöva inträffa. Men då vill jag svara, att detta utskottsutlåtande icke är skrivet på ett sådant sätt, att det ger någon antydning om att man vill vidtaga några åtgärder i den riktningen.

Vidare är att märka, att två utredningar redan pågå på detta område, vilka utredningar, såvitt jag förstår, omfatta vissa avsnitt av föreningsväsendet. Det kan ju då sägas, att i visst avseende kan det bli en dubbelutredning på området i fråga, om vi nu följa utskottsmajoriteten. Jag tror, att man med hänsyn till denna omständighet och med hänsyn till de skäl, som jag förut anförde,

Ang. lagstiftning om yrkesföreningar. (Forts.)

med mycket stort lugn kan rösta för avslag på det föreliggande utskottsutlåtandet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav, sedan herr förste vice talmannen nu övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar, följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarrens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat företogs. Då emellertid därvid befanns, att den elektriska omröstningsapparaten icke fungerade tillfredsställande, verkställdes i stället namnupprop. Därvid avgåvos 71 ja och 77 nej, varjämte 16 av kammarrens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

§ 2.

Härefter föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckta motioner angående obligatorisk pensionering av äldre anställda inom näringslivet. Herr andre vice talmannen, som nu ånyo övertagit ledningen av förhandlingarna, lämnade därvid på begäran ordet till

Ang. obligatorisk pensionering av äldre anställda inom näringslivet.

Herr Äqvist, som yttrade: Herr andre vice talman! Först ber jag att få uttala min tacksamhet till andra lagutskottet för den utförliga och noggranna redogörelse, som utskottet har lämnat i sitt utlåtande och som ger en klar bild av hur denna fråga kanske kan komma att lösas.

Genom den i dagarna beslutade folkpensioneringen öppnar sig en möjlighet för industrien att pensionera arbetarna vid 67 års ålder. Om man och hustru tillsammans erhålla en pension på, låt oss säga, 500 å 600 kronor från vederbörande företag, behöva de enligt den nya lagstiftningen inte vidkännas något avdrag på sin folkpension och inte heller på pensionstillägget. På det belopp, som de på detta sätt erhålla, blir det till och med i städerna möjligt för dem att existera. Det är naturligtvis av stort intresse för arbetarna, personalen och tjänstemännen i företagen att få pensionsfrågan ordnad, men det är också av stort intresse för företagen själva att kunna ordna denna fråga på ett sådant sätt, att arbetare och personal, som uppnått 67 års ålder, kunna kopplas ifrån. Därigenom får man nämligen möjlighet att flytta upp de yngre, som många gånger få gå alltför länge vid enklare arbeten, så

Ang. obligatorisk pensionering av äldre anställda inom näringslivet. (Forts.) att de kunna få en tillräcklig inkomst, som ger dem möjlighet att bilda familj. Som läget hittills har varit, finns det många, som kommit in i företagen redan som pojkar och som så småningom kommit fram till vissa mellanarbeten, men som inte kunnat få de bättre betalade arbetena, på grund av att dessa varit upptagna av äldre arbetare. Den frågan kan alltså ordnas på ett bättre sätt nu, än man tidigare kunnat göra.

Då jag förberedde min motion i höstas, lät jag göra en utredning om hur många företag här i landet, som hade ordnat sin pensionsfråga, d. v. s. lagt upp pensionsfonder eller anslutit sig till någon pensionsinrättning. Jag kom då till det resultatet, att av de bolag, som hade över en halv miljon kronor i aktiekapital, ägde 259 särskilda pensionsfonder eller motsvarande fonder. En del av dessa bolag hade avsatt medel till särskilda stiftelser för samma ändamål, och en del av dem hade individuellt eller kollektivt köpt in sin personal i någon pensionsinrättning, t. ex. S. P. P. De redovisade pensionsfondernas sammanlagda belopp uppgick i runt tal till 85 miljoner kronor, vilket motsvarar 1.5 procent av det i företagen nedlagda aktiekapitalet, utom reserv- och andra fonder. Det finns en hel del uppgifter i min motion, men jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med att här redogöra för dem. Jag vill endast rekommendera kammarens ärade ledamöter att läsa igenom motionen nr 163 i denna kammaren.

Det framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet, att förutom de åtgärder, som bli en följd av den i dagarna antagna nya lagen om folkpensionering, har innevarande års riksdag beslutat, att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till allsidig och skyndsamt utredning upptaga frågan om lagstiftning i syfte att få till stånd betryggande former för pensionering av anställda hos enskilda företag och sammanslutningar. Det framgår vidare av sista stycket i utlåtandet, att med anledning av ett särskilt yttrande av fru Olivia Nordgren och landshövding Eriksson inom 1928 års pensionsförsäkringskommitté, som avlämnade sin utredning 1934, har vederbörande departementschef, statsrådet Möller, i den nyss omnämnda propositionen nr 217 till innevarande års riksdag med förslag till lag om folkpensionering m. m. framhållit, att spörsmålet, huruvida pension i vissa fall kunde beredas vid tidigare ålder än den allmänna pensionsåldern, förtjänade ett särskilt intresse och därför borde utredas. Med hänsyn därtill, säger utskottet, kan man förvänta, att utredning i ämnet kommer att igångsättas av Kungl. Maj:t.

Då det således, herr talman, föreligger kraftansträngningar från olika håll för att söka få pensionsfrågan hos enskilda företag ordnad, har jag ingen anledning att nu göra något yrkande med anledning av motionen, utan jag har endast med hänvisning till vad som redan är åtgjort i saken velat göra dessa erinringar. Jag har alltså intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 3.

*Ang. lag om
virkes-
mätning.*

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om virkesmätning, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 mars 1935 dagtecknad proposition, nr 140, vilken hänvisats till andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av pro-

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

positionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om virkesmätning.

Med anledning av sagda proposition hade inom riksdagen väckts följande motioner, som jämväl hänvisats till andra lagutskottet, nämligen:

inom första kammaren:

nr 317 av herr *Frändén m. fl.* och nr 323 av herr *Johan Larsson*; samt

inom andra kammaren:

nr 562 av herrar *Aqvist* och *Nilsson* i Karlstad, nr 563 av herr *Näslund m. fl.*, nr 564 av herrar *Andersson* i Rasjön och *Hilding*, nr 575 av herr *Danielsson* och nr 576 av herr *Nordström*.

Enligt överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hade omförmälda proposition och motioner hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att förevarande proposition ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till lag om virkesmätning; samt

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *von Stockenström*, *Frändén*, *Sandström*, *Gabrielsson*, *Gustafson* i Kasenberg och *Persson* i Grytterud förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

B) att riksdagen med bifall till motionerna I: 317 och II: 563 måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande till nästa års riksdag av förslag till lag om virkesmätningssammanslagningar i huvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationen anförts; samt

C) att motionerna I: 323 samt II: 562, 564, 575 och 576 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Efter först skedd föredragning av *punkten A)* anförde:

Herr **Sandström**: Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation av herr von Stockenström m. fl. Reservanterna ha ansett, att den föreliggande propositionen icke bör bifallas av riksdagen, utan att riksdagen i stället måtte besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte förelägga nästa års riksdag ett förslag till lag om virkesmätningssammanslagningar i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanterna i sin reservation anført.

Reservanterna äro ense med utskottsmajoriteten om att i de skogsproducerande länen i vårt land och i synnerhet i Norrland ett rätt allmänt missnöje varit rådande över att endast virkesköparna ha varit representerade i de s. k. virkesmätningssammanslagningarna, som omhänderhaft inmätningen av köpvirke, under det att virkessäljarna i stort sett haft ringa eller intet inflytande i dessa sammanslagningar. Reservanterna ha också funnit, att det inte finns tvivel om att detta missnöje är berättigat. Så långt äro alltså reservanterna med på utskottets linje. Reservanterna ha emellertid inte kunnat följa utskottet, då utskottet anser, att man bör bifalla den kungl. propositionen, som förutsätter

Aug. lag om virkesmätning. (Forts.)

ett monopol på virkesmätningen i vårt land, och som således inför en lagstiftning, som är ganska omständlig och besvärlig med sina tvingande föreskrifter angående inmätningen av köpvirke. Reservanterna ha i stället ansett, att man bör bygga denna lagstiftning på de redan förut arbetande virkesmätningsföreningarna, som genom nya statliga föreskrifter skulle ombildas. Man bör enligt deras mening söka få till stånd en lagstiftning av det innehåll, att säljarintresset och köparintresset bli lika starkt representerade i virkesmätningsföreningarna på samma sätt som man i den nu föreliggande propositionen föreskrivit beträffande de s. k. virkesmätningsnämndernas sammansättning. Reservanterna ha nämligen inte kunnat finna, att det bland de enskilda skogsägarna inom vårt lands skogbärande områden skulle finnas någon allmän önskan att få till stånd ett monopol på virkesmätningens område. De många motionerna i ärendet ge tvärtom vid handen, att dessa skogsägare hellre skulle se, att de gamla virkesmätningsföreningarna bibehöllos, men att de omgärdas med sådana statliga föreskrifter, att virkessäljarnas intressen i dem komma fullt till sin rätt. Reservanterna ha sålunda ansett, att styrelserna i dessa tunningsföreningar skulle utses och tillsättas efter samma grunder som i det nu föreliggande lagförslaget föreskrives angående ledamöterna i de s. k. virkesmätningsnämnderna. Även i virkesmätningsföreningarna skulle det alltså finnas en opartisk ordförande, som sålunda skulle bli en sorts skiljedomare mellan de olika intressenas representanter. Vi ha likaledes tänkt oss, att samma bestämmelser som i den föreslagna lagen om virkesmätning skulle få gälla i fråga om tillsättandet av revisorer, behandlingen av frågan om ansvarsfrihet etc. Reservanterna äro förvissade därom, att mätningen på så sätt skulle bli billigare än enligt den kungl. propositionen. Enligt deras förslag skulle man nämligen slippa övergå till nya juridiska personer, och de gamla virkesmätningsföreningarnas organisation och tillgångar skulle få tjäna det nya syftet. Vi anse, att en besparing däri-genom skulle uppstå, och att på så sätt skogsägarna skulle få större behållning vid sina skogsförsäljningar, än om man skulle gå in för den nya lagstiftningen enligt utskottsmajoritetens hemställan.

Jag vill alltså, herr talman, föreslå kammaren att bifalla den vid utlåttandet fogade reservationen, som går ut på att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition och i stället begära ny utredning och förslag till nästa års riksdag i den riktning, som jag här antytt. Jag vill inte vidare ge mig in på de argument, som skulle kunna anföras till förmån för ett sådant yrkande, då jag vet, att det lär hava träffats en överenskommelse mellan det socialdemokratiska partiet och bondeförbundet, så att frågan redan de facto är avgjord. Jag vill därför som sagt, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Brännström* i Skellefteå, *Persson* i Grytterud, *Gustafson* i Kasenberg, *Åqvist* och *Hansson* i Vännäsby.

Herr Ericsson i Sörsjön: Herr förste vice talman! Eftersom reservanternas talesman, herr Sandström, har fattat sig tämligen kort beträffande den föreliggande frågan, skall även jag försöka att begränsa mitt yttrande litet mer än jag ursprungligen hade tänkt göra. Jag hoppas emellertid, att kammaren inte skall demonstrera alltför mycket, om jag kanske tar något längre tid i anspråk för mitt anförande än vad herr Sandström gjorde.

Jag ber då först att få erinra om, att sedan man övergått från den gamla ordningen med avseende å virkesmätningen i vårt land, då varje virkesköpare själv inmätte det virke, som han köpte, har virkesmätningen i allra största

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

utsträckning ombesörjts av de så kallade tumningsföreningarna. Såsom herr Sandström nyss redogjorde för utgöras medlemmarna i dessa tumningsföreningar huvudsakligen av de större virkesköparna, och säljarna av virke sakna varje som helst inflytande i dessa föreningar. Det är därför inte att undra över att det bland virkesförsäljarna och särskilt bland de mindre virkesförsäljarna alltid har rått ett mycket starkt missnöje över detta förhållande. Det är på sätt och vis glädjande, att herr Sandström och reservanterna medgiva, att det finns ett ganska berättigat missnöje över de förhållanden, som äro rådande på detta område. Ifrån dessa virkesförsäljares sida är man angelägen, att statsmakterna måtte gå in för att vidtaga åtgärder för att avlägsna de missförhållanden, som förekomma, och ge virkessäljarna en något mera tryggad ställning gentemot virkesköparna, än de för närvarande ha.

Det föreligger nu från Kungl. Maj:ts sida ett förslag, som avser att i möjligaste mån avlägsna de missförhållanden, som rått beträffande virkesmätningen här i landet. Förslaget är grundat på en utredning, som beslutades år 1932, då det tillsattes särskilda sakkunniga för utredning av denna fråga. Det förslag, som utredningsmännen ha framlagt, har också i huvudsakliga delar följts av Kungl. Maj:t. Propositionen, till vilken utskottet i huvudsak anslutit sig, innebär, att i de delar av landet, där trävaruhanteringen har någon större betydelse och där det för närvarande finns tumningsföreningar, skall man i dessa föreningsars ställe inrätta så kallade virkesmättningsnämnder, sammansatta så, att de ge lika inflytande åt såväl säljare som köpare. I dessa virkesmättningsnämnder skall det alltså finnas ett lika stort antal representanter för såväl säljarna som köparna. Dessutom skall man utse en opartisk ordförande, och denne får inte ha något som helst intresse att bevaka vare sig hos säljare eller köpare. Inrättandet av sådana inmättningsnämnder är emellertid icke obligatoriskt, utan man kan säga, att bestämmelserna härvidlag äro fakultativa, då såväl hushållningssällskapet, virkesförsäljarna, virkesköparna och handelskammaren i länet skola höras, innan en sådan virkesmättningsnämnd inrättas. Jag anser i alla händelser, att innan en virkesmättningsnämnd tillsättes inom ett visst område eller län, det bör vara en förutsättning, att åtminstone virkesförsäljarna och eventuellt även hushållningssällskapet givit sin anslutning till inrättandet av en sådan nämnd. Det viktigaste är givetvis att virkesförsäljarna önska ha den nya mättningsorganisationen. Jag tror också, att vissa motionärers önskemål härigenom i tillräcklig grad komma att uppfyllas. Jag syftar på de motionärer, som framlämnat motioner, vilka gå ut på att man icke i lagtexten skulle införa namnet på vissa län. Dessa virkesmättningsnämnder få ju en ganska stor befogenhet, då förslaget principiellt innebär, att nämnden ensam skall inmäta köpvirke inom sitt verkningsområde. Inom detta område får sålunda inte förekomma någon annan organisation med befogenhet att inmäta virke. Härav följer givetvis, att den nuvarande tumningsföreningen — om det finnes någon sådan inom området — får upphöra med sin verksamhet.

För egen del har jag haft vissa erinringar att göra mot det föreliggande förslaget, men dessa ligga på ett helt annat plan än de erinringar, som framställt av herr Sandström och reservanterna. Medan reservanterna anse, att man har gått litet för långt i detta förslag och att bestämmelserna alltså blivit för drastiska, är jag av den uppfattningen, att man kunde ha gått litet längre. Det nu föreliggande förslaget omfattar ju endast s. k. köpvirke, alltså sådant virke, där inmätningen skall ligga till grund för köpeskillingens bestämmande. De föreslagna bestämmelserna komma således icke att gälla sådant virke, som avverkas på köparnas egna fastigheter och på sådana fastigheter, där köparna inneha avverkningsrätten. Jag har inom utskottet ställt

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

yrkande om att man i förslaget skulle inbegripa även detta slags virke. Jag har ansett, att denna ändring borde vidtagas av tvenne skäl. För det första har det under många år även från skogs- och flottningsarbetarnas sida varit ett krav att det skulle komma till stånd en något rättvisare virkesmätning här i landet än tidigare. Skogsarbetarna och särskilt körarna äro ju vid bestämmandet av avverkningslönen beroende av det sätt, på vilket inmätningen skett. Men det andra och förnämsta skälet till mitt yrkande är min uppfattning, att virkesmättningsnämnderna och deras personal måste ha så många och omfattande arbetsuppgifter, som det överhuvud taget är möjligt att ge dem. Ju mera virke, som denna nya virkesmätningsspersonal får att mäta, desto billigare måste inmätningen ställa sig, ty omkostnaderna för den årliga inmätningen måste ju fördelas på hela den under året inmätta virkesmängden. Trots att det inom utskottet uttalats starka sympatier för en sådan ändring, har jag denna gång icke lyckats vinna någon majoritet för ett sådant förslag. Departementschefen och även virkesmättningskommissionen ha tydligen förutsatt, att virkesägarna skola finna det synnerligen angeläget och till sin fördel att anlita den nya virkesmättningsorganisationen, om den kommer till stånd. Jag tror inte, att så kommer att bli fallet, och jag anser också, att det finns ganska goda skäl att hysa en sådan uppfattning. Man måste komma ihåg, att virkesköparna inte alls äro angelägna om att få den nu föreslagna nya anordningen för virkesmätningen. Jag tror därför, att man i fortsättningen skall finna, att de inte komma att underlätta möjligheterna för den nya organisationen att vinna framgång. Vi få emellertid vänta och se hur det går, och om det visar sig, att virkesköparna icke i den utsträckning, som är nödvändigt, anlita den nya organisationen, får man kanske vid ett annat tillfälle här i riksdagen genomföra ett längre gående förslag.

I samband härmed kan det också vara lämpligt att vidröra utskottets ståndpunktstagande till motionerna 317 i första kammaren av herr Frändén m. fl. och 563 i andra kammaren av herr Näslund m. fl. Motionärerna ha ju yrkat avslag på det föreliggande förslaget och i stället begärt ny utredning och framläggande av nytt förslag till nästa års riksdag. Herr Sandström redogjorde ju nyss för hur motionärerna och reservanterna tänka sig saken; jag behöver därför inte ytterligare redogöra för deras uppfattning. Men jag vill dock nämna, att förutom att reservanterna vilja ombilda de nuvarande tumningsföreningarna, önska de ävenledes, att möjligheter för säljare och köpare att överenskomma om mätning vid sidan av virkesmättningsorganisationen skola finnas. En sådan anordning måste enligt mitt förmenande anses i hög grad betänklig, ty man kan såsom utskottet säger, förutsätta, att vid sådant förhållande mätningen skulle i betydlig utsträckning komma att utföras utan anlitan av virkesmättningsorganisationen. Detta måste, såvitt jag kan förstå, komma att medföra fördyrade omkostnader för mätningen. Nu säga visserligen reservanterna, att utskottets förslag kommer att medföra en fördyring av mätningsskostnaderna. För min del tror jag att det tvärtom förhåller sig på det motsatta sättet: Om reservanterna och motionärerna få sin vilja igenom, blir en fördyring följden. Reservanterna säga vidare, att förslaget innebär alltför omfattande, statliga bestämmelser av tvingande natur och att följden bleve, att man i viss mån skulle komma under ett statligt förmynderskap. Jag vill då erinra om att själva mätningssinstruktionen för den nya organisationen icke fastställles genom beslut här i riksdagen utan av Kungl. Maj:t efter hörande av virkesmättningsnämnderna. För övrigt kan jag icke finna annat än att det vore ansvarslost från statsmakternas sida att släppa ut ett så betydelsefullt förslag i livet, så att säga, utan att låta det åtföljas av en del reglerande föreskrifter.

Jag vill också, medan jag håller på, säga ett par ord i anledning av den

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

motion, som herr Andersson i Rasjön har väckt. I denna motion föreslås, att visst slags virke skall vara undantaget från bestämmelserna i den föreslagna lagen och att detta skall tydligare markeras i lagtexten. Utskottet har behandlat herr Anderssons i Rasjön motion ganska välvilligt; i stort sett kan man säga, att utskottet principiellt ansluter sig till de i motionen framförda synpunkterna. Utskottet anser alltså, att när skäl därtill föreligga — och det kan ju alltid inträffa, att det kommer att föreligga sådana skäl — man skulle kunna undantaga visst virke från tillämpningen av bestämmelserna. Virkesmätningen skulle alltså kunna utföras av annan än virkesmättningsnämnden. Men jag tror inte det är lämpligt att i lagtexten införa de bestämmelser, som herr Andersson i Rasjön åsyftar. Det kan nämligen tänkas, att nämndens personal utan olägenhet kan åtaga sig att utföra mätningen på en plats, medan det å en annan plats kan förhålla sig tvärtom. I övrigt tillgodoses herr Anderssons i Rasjön önskemål på ett tillfredsställande sätt såväl i motiveringen som ock i lagtexten, där det bl. a. i första paragrafen heter sålunda: »Finnas särskilda slag av runt virke lämpligen böra undantagas från förordnandet eller påkallas eljest av förhållandena särskilda inskränkningar, såsom i fråga om virke, som är avsett att förädlas vid mindre sågverk eller andra mindre träförädlingsverk, skola därav föranledda begränsningar i förordnandet göras.» I andra paragrafen säges ytterligare följande: »Virkesmättningsnämnd äger, om skäl därtill äro, för särskilt fall medgiva, att mätning av virke, som jämligt förordnande enligt 1 § ankommer på nämnden, må ske annorledes än genom nämndens försorg.»

Utskottet har vidare, som kanske departementschefen har upptäckt, vidtagit vissa ändringar i en del paragrafer. Jag vill gärna tro, att departementschefen icke anser dessa förändringar vara av någon större betydelse och att han icke har några allvarigare erinringar att göra mot dem.

Jag slutar nu med att säga, att det föreliggande förslaget innebär ett försök från statsmakternas sida att ge en svagare part en något tryggare ställning gentemot en starkare part. Det gäller härvidlag att på virkesmätningens område i vårt land försöka skipa den rättvisa, som tidigare icke har varit tillfinnandes. Med hänsyn härtill borde detta förslag röna allt beaktande från riksdagens andra kammare. Jag vill under hänvisning till vad jag nu har yttrat ävensom till utskottets motivering i övrigt be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Sollefteå och *Persson* i Undersvik.

Herr andre vice talmannen gav nu för kort genmäle ordet till

Herr **Sandström**, som yttrade: Herr Ericsson i Sörsjön sade, att det gällde att skipa rättvisa mellan de olika parterna på skogshanteringens område. Men det är ju bara det, som reservanterna gjort med sitt förslag i reservationen.

Härpå anförde:

Herr **Sandberg**: Herr talman! Jag skall försöka i all korthet endast ange några allmänna synpunkter på det föreliggande ärendet. Först vill jag emellertid meddela, att jag har deltagit i detta ärendes behandling i det sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet och även deltagit i det preliminära beslutets fattande. Då jag på grund av resa var förhindrad att närvara vid det definitiva beslutets fattande, har jag emellertid inte kommit att stå med mitt namn under detta betänkande och har heller inte haft till-

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

fälle att ansluta mig till reservationen. Jag har nämligen vid ärendets behandling intagit den ståndpunkt, som företrädades av reservanterna.

Jag vill nu först betona, att jag för min del, såväl som också reservanterna, hysa ett bestämt, starkt positivt intresse, att något må ske på förvarande område, så att en bättre ordning kommer till stånd och virkessäljarnas intresse på ett fullständigare sätt än hittills tillgodoses. Vi reservanter ha inte heller velat i onödan förhåla ärendet. Vi ha visserligen yrkat avslag för i år men icke, såsom herr Ericsson i Sörsjön nyss påstod, yrkat på förnyad utredning, utan vi ha begärt ett lagförslag redan till nästa års riksdag i enlighet med de riktlinjer, som antytts i motionerna och i reservationen, och förmena, att man icke behöver göra någon utredning utöver vad som redan har skett. Jag ber att ännu en gång få understryka, att jag för min del hyser ett livligt intresse för att man verkligen må komma till en bättre sakernas ordning på detta område, än vad fallet har varit hittills. Emellertid har jag ansett, att då man nu har gått att tillskapa mättningsnämnder med ensamrätt att utföra virkesmätning, så är detta en längre gående åtgärd än vad som kan vara nödvändigt och lämpligt.

Det är ju på det sättet — det har också tidigare betonats — att ett huvudönskemål från virkessäljarnas sida har varit att få en rättvisare representation och en tillräckligt stark sådan i virkesmättningsföreningarna. Detta önskemål hade kunnat tillgodoses på det sätt, som vi i vår motion antytt, d. v. s. om man hade följt Kungl. Maj:ts linje i fråga om sammansättningen av virkesmättningsnämnderna och i fråga om sättet för utseendet av representanterna i dessa. Hade man på det viset kunnat tillskapa lämpligt sammansatta nämnder, skulle faktiskt det monopol ha upphävts, som man nu med skäl pekar på och som består i att virkesköparna på grund av sin starka ställning ensamma äro de bestämmande. Då skulle man ju i det verkställande organet ha fått en likformig och rättvis representation. När man nu emellertid tillskapar mättningsnämnder med monopolställning, måste man i det allmännas intresse omgärda denna maktställning med detaljbestämmelser på många sätt. Det är sålunda icke bara i fråga om nämndernas sammansättning och förvaltning utan även beträffande t. ex. mätningssättet och mättningsförfarandet m. fl. detaljer, som närmare föreskrifter skola ges i lagen eller i särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser. Det förefaller mig, som om detta måste leda till en mera stel och tungrodd anordning än om virkesmättningsorganet får arbeta under mera fria former. Jag tror därför, att man måste alltfört tillmäta ett betydande värde åt de farhågor, som i yttrandena framkommit att den nya virkesmättningsanordningen skall komma att medföra ökade kostnader. Trots att man, såsom denna lag är utformad, åstadkommit vissa jämkningar och uppmjukningar i vad de sakkunniga föreslagit, är det nog ändå att befara en fördyring av virkesmätningen. Jag skall icke gå närmare in på den saken — jag hänvisar till vad man i yttrandena framhållit därom. Fördyringen kommer emellertid att gå ut över virkessäljarna.

Det är också en annan sak, som jag skall be att få vidröra, nämligen den olägenhet, som nog kommer att uppstå för småsägarna, om det föreliggande förslaget nu antages. I motion av herr Andersson i Rasjön har som bekant yrkats, att det virke, som fraktas direkt till sågplats, skulle undantagas från virkesmättningsnämndernas befogenhet. Herr Ericsson i Sörsjön har nyss varit inne på frågan och polemiserat mot motionens inställning. Jag ber emellertid att få framhålla, att trots de undantagsbestämmelser, som nu givits i lagen och som utvecklats i utskottets motivering, torde det vara ganska sannolikt, att åtskilliga olägenheter komma att i många fall kvarstå för de småsäger, som här åsyftas, genom att virket skall inmätas av nämnden, ty det

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

är väl att förmoda, att virkesmättningsnämnderna icke gå alltför generöst fram, då det gäller att avstå från sin rätt att mäta in så mycket virke som möjligt.

Nu kan det ju invändas, att om man följer reservanternas linje och endast på visst sätt lagstiftar om hur virkesmättningsnämnderna skola vara sammansatta, har man ingen garanti för att de, när de väl kommit till, verkligen få något att göra. Det är på denna punkt monopolställningen ger trygghet. Jag tror emellertid, att man måste tillmäta en ganska stor betydelse åt den stora fördel, som måste anses ligga i den gemensamt utförda mätningen, och det synes mig underligt, om man icke skulle ha anledning att hoppas, att intressenterna härvidlag skola visa sig vara lojala. Jag tror, att man är inställd på att godtaga en organisation med representation även från virkessäljarnas sida. I alla händelser tycker jag, att den mindre ingripande anordning, som antytts i motionerna, först bör få komma till användning innan man går in för radikalare åtgärder. Är det verkligen så säkert, att man icke skulle kunna lyckas att uppnå ett någorlunda tillfredsställande resultat även på den vägen?

Med hänsyn till vad jag i korthet framhållit ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen åter övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Näslund* och *Brännström* i Burträsk.

Herr Ekman: Herr talman! Då enligt min uppfattning föreliggande fråga har upptagit mera av kammarens dyrbara tid än den borde ha gjort med hänsyn till att den de facto lär vara avgjord, ämnar jag icke fullfölja mina intentioner att närmare gå in på spörsmålet.

Jag vill endast säga, att jag anser det vara att använda större våld än nöden kräver, om man upphöjer detta lagförslag till lag. Såsom framgår av propositionen, har förslaget också mötts av mycket skarp kritik. Vad är anledningen egentligen till reformen? Virkesmättningskommissionen erkänner, att de nuvarande s. k. tumningsföreningarna varit till gagn och skapat större enhetlighet och noggrannhet vid mätningen samt bortarbetat äldre och osunda mättningsmetoder. Men de ha haft ett fel, och det är, att de varit ensidigt sammansatta. Köparnas intressen ha varit dominerande. Jag vill därför kort och gott säga, att jag ansluter mig till fulla till reservanternas ståndpunkt. Låt oss behålla de gamla tumningsföreningarna men reformera dem! De ha större smidighet; man kan med dem lättare manövrera det hela vid virkesmätningarna än med den större apparat, som nu är föreslagen och som blir — det kan icke hjälpas — mer eller mindre byråkratisk.

Jag skall avstå från att säga något vidare. Jag ber, herr talman, att få instämma i reservanternas yrkande.

Herr Linnér: Herr talman! Enligt det föreliggande förslaget skall lagen kunna bli tillämplig även på Uppsala län, och jag har därför genom skogsvårdsstyrelsen i länet — inom parentes kan jag säga, att vice ordföranden i skogsvårdsstyrelsen är vice ordförande i landstinget och ledare för bondeförbundet inom landstinget — fått en utredning rörande hur en tillämpning av lagen skulle komma att ställa sig. Utredningen visar följande. Tillämpningen komme att beröra så gott som uteslutande småbrukarna och de små skogsägarna i norra delen av länet. Deras inmättningskostnader äro för närvarande synnerligen låga. Enligt de avtal, som brukar tillämpas, går det till så, att

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

en representant för köparen samt skogsägaren själv verkställa tumningen, inmätningen, och skogsägaren-säljarens kostnader äro så gott som inga. Man har däremot haft en erfarenhet av ett förfarande, som är ungefär liknande det som här skulle komma till tillämpning enligt lagen.

Efter den stora stormfällningen efter höststormen 1931 blev man tvungen att då man skulle sälja i större partier anlita Dalälvarnas tumningsförening. Detta blev, kan jag säga, ödesdigert för de små skogsägarna. Det visade sig, dels att själva tumningskostnaderna stego i mycket hög grad, dels att kvalitetsfordringarna skärptes synnerligen strängt. Nu lågo prisen vid den perioden i alla händelser mycket lågt, så att resultatet blev ytterst olyckligt för de små jordbrukare, som voro tvungna att anlita dessa mätare.

Man fruktar givetvis, att den organisation, som nu skulle bli obligatorisk, skulle komma att medföra avsevärt ökade kostnader. Det komme ju att ställa sig så, att de stora skogsägande bolagen icke komme att drabbas av kostnaderna för tumningen från deras domäner, medan däremot småbrukarna finge indirekt vidkännas kostnaderna för tumningen, när de sälja till bolagen. Inom länet finns dels Dalälvens stora flottled, dels några små flottleder.

Jag tillåter mig därför uttala den förhoppningen, att, om lagen skall genomföras, åtminstone alla de små flottlederna undantagas från lagens tillämpning. Eljest kommer verkligen lagen att medföra ett för småbrukarna mycket litet lyckligt resultat.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det finns ju ingen anledning att här ingå på frågan, huruvida åtgärder äro erforderliga för en rationalisering och bättre avvägning av intunnings- och mätning förfarandet vid virkesförsäljningar. Därom tyckas alla vara överens, och jag behöver därför icke på den punkten ödsla några ord.

För min del erkänner jag gärna, att när staten behöver ingripa för att reglera förhållandena, bör regleringen ske med minsta möjliga våld och så enkelt som möjligt. Jag vill gärna här deklarera, att när virkesmätningsskommissionens förslag kom tillbaka från remissen och i yttrandena fanns mycket kritik, och då samtidigt den tanken framfördes, att man skulle gå den, som man menade, enklare vägen att legalisera tumningsföreningarna, så hade jag mycket stor sympati för tanken, och jag kan försäkra, att inom jordbruksdepartementet övervägdes mycket noga, om man icke skulle gå fram den vägen. Men det visade sig vid utredningen, att detta icke var möjligt, då man måste befara, att hela reformen kanske på de punkter, där den bäst behövdes, skulle bli ett slag i luften. Jag vill bara peka på t. ex. det faktum, att i nedre Norrbotten icke finns någon tumningsförening, och det är väl ingen del av landet, där klagomålen rörande köparnas mätningssmonopol varit så starka som just där. Detta visar alltså, att det är möjligt för de stora dominerande trävarubolagen eller skogskonsumerande bolagen att ha sin egen mätningssapparat och lägga makten helt och hållet i sin egen hand. Vad är det då för nytta med att vi ha en lag om legalisering av tumningsföreningar? Man kan icke legalisera föreningar, som icke finnas, och vi kunna icke ha makt att framskapa sådana föreningar. Detta gör, att om man går till en legalisering, löper man risken att de stora bolagen bryta sig ut ur tumningsföreningarna och taga upp sitt eget mätningssystem. Vi övervägde mycket inom departementet, hur man skulle konstruera en lagstiftning, som förhindrade bolagen att kringgå lagen, och vi kommo till det resultatet, att det var praktiskt taget omöjligt. Jag vill alltså understryka, att den väg reservanterna utpekat prövats och visat sig icke kunna leda till effektivt resultat. Det är därför jag för min del har känt mig övertygad om att om man vill komma till ett re-

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

sultat, får man ta den lag kommissionen förordar och som innefattas i den kungl. propositionen och utskottets förslag.

Jag vill dessutom säga till herr Ekman i Göteborg, att det är icke på det sättet, att det här föreligger någon politisk överenskommelse mellan socialdemokraterna och bondeförbundet om genomförandet av denna lagstiftning. Det enda, som förekommit oss emellan i frågan — det vet hela världen — är, att i den stora överenskommelsen år 1933 utfäste sig regeringen att igångsätta en utredning. Därutöver har icke förekommit någonting. Kommissionen, som innefattade representanter för de olika intressena, kom enhälligt med sitt förslag. Detta var ute på remiss och kom tillbaka till Kungl. Maj:ts kansli, och där ha vi bildat oss ett omdöme om saken och kommit till det resultatet, att detta är en nyttig reform och att den föreslagna vägen är den enda verkligt framkomliga. Det är sålunda icke alls så, att här föreligger något slags politisk kohandel. Om socialdemokrater och bondeförbundare sluta upp om detta förslag, beror detta helt enkelt därpå, att man från dessa partiers sida var för sig anser, att lagstiftningen är nyttig och nödvändig.

Jag håller emellertid fortfarande fast vid att man icke bör använda större våld än nöden kräver, och jag vill gentemot herr Linnér anföra, att därav att lagen föreslås att gälla i ett visst område följer icke, att lagen *skall* tillämpas inom detta område. Lagen har fått det tillämpningsområde som är föreslaget, därför att man en gång för alla skall i lagen inräkna de områden, där det kan bli fråga om en tillämpning, men jag håller fullkomligt med herr Ericsson i Sörsjön, då han säger, att det icke kan bli tal om att Kungl. Maj:t skulle vilja sätta lagstiftningen i kraft, om icke det finns ett starkt intresse inom vederbörande område, åtminstone från säljarnas sida, för att en sådan anordning skall vidtagas. Jag för min del hyser faktiskt den förhoppningen, att lagstiftningen icke skall behöva tillämpas i alltför många områden. Det finns ingen anledning att tillämpa den på ställen, där köpare och säljare äro fullständigt överens. Jag tror, att bara förekomsten av lagen skall göra det mycket lättare för köpare och säljare att bli överens. På det sättet kanske lagen själv onödiggör sin egen tillämpning.

Jag skulle vilja tro, att med ett försiktigt handhavande av lagen och med den smidiga tillämpning, som var och en som vill studera saken finner är avsedd, kommer denna lag att göra nytta. Och jag vill understryka ännu en gång, att vill man komma till rätta med de missförhållanden, som alla erkänna äro rådande, finns ingen annan principiell väg att gå än den som här föreslås. Därför ber jag kammaren följa första kammarens exempel och bifalla utskottets förslag.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag har i anledning av förevarande proposition väckt en motion, i vilken jag yrkat, att i lagtexten skulle klart uttryckas, att virkesmätningsmonopolet icke skulle gälla för sådant virke, som levereras direkt framkört till förädlingsverk. Jag anser nämligen, att tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna i fråga om sådant virke kommer att medföra så stora olägenheter både för virkessäljarna och virkesköparna, att det blir praktiskt taget omöjligt att använda den försäljningsmetod, som nu på många ställen är vanlig och som består i att skogsägarna själva framforsla virket till närbelägna sågverk och där försälja det efter intumning. Sannolikt kommer ett genomförande av denna lag att nödvändiggöra ett annat försäljningssystem, det nämligen, att sågverken köpa virket rotstående och själva ombesörja utdrivningen och framforslingen, en förändring som jag måste beteckna som en förändring till det sämre, därför att det särskilt för

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

mindre skogsägare är av stor betydelse att de få utföra så mycket som möjligt av arbetet med framforslingen själva.

Nu har visserligen utskottet försökt förklara, att de farhågor jag hyser skulle vara ogrundade, och herr Ericsson i Sörsjön har framhållit, att de synpunkter jag framlagt blivit tillgodosedda. Jag kan svårigen se, att utskottsutlåtagandet i det hänseende, varom här är fråga, på något som helst sätt skiljer sig från propositionen. Tvärtom har utskottet förklarat, att utskottet icke kan biträda det förslag jag framställt i min motion, och den motivering utskottet i övrigt presterar i detta sammanhang går ut på att förklara, hur lätt det är för de företag, vilka jag särskilt ömmar för, att ordna för sig på det sättet, att mätningssmonopolet kan tillämpas. Man säger bland annat, att där virkesposterna äro för små för att man skall kunna anlita två mätare, står möjligheten öppen att använda en, och så tröstar sig utskottet med, att de sågverk, som här närmast äro i fråga, äro belägna i närheten av kommunikationer, varför det icke skulle möta några svårigheter och icke medföra någon kostnad för monopolets mätare att komma dit. Slutligen förklarar också utskottet, att har man inte upplagsplatser vid de olika sågverken, går det mycket lätt att ordna sådana.

Jag tror, att om herr Ericsson i Sörsjön följde med mig på en resa i Bergslagsbygden, skulle han finna en mångfald av mindre träförädlingsverk, som inte ha sådana möjligheter. Att det finns gott om upplagsplatser i Sörsjön tror jag visst, ty där är gott om plats överhuvud taget, men det är inte så på alla ställen.

Beträffande de företag, varom här är fråga, kan man inte utan vidare dra gränsskillnaden med hänsyn till verkens storleksordning. Det gäller ingalunda allenast små förädlingsverk, utan det kan också gälla medelstora verk, som äro så belägna, att tillgång inte finns varken till järnväg eller flottled, utan där virket forslas fram per bil eller med hästfordon. Jag har i min motion försökt utveckla, hur det rent praktiskt kommer att gestalta sig, och utskottet har inte försökt att på något sätt vederlägga riktigheten av mina påståenden i detta avseende. Effekten av lagstiftningens genomförande för dessa förädlingsverks vidkommande kommer sannolikt att bli försämrade konkurrensmöjligheter. Därmed minskas också naturligtvis möjligheterna för skogsägarna att få avsättning för sitt virke, ty förekomsten av en del smärre och medelstora företag, framför allt sådana som äro belägna i närheten av skogstrakterna, har under de senaste åren varit en utomordentligt värdefull tillgång för skogsägarna. Dessa verk ha kunnat bedriva en framgångsrik konkurrens med de stora bolagen vid köp av virke, men i de stora bolagens intresse ingår givetvis att strypa småföretagen. Sådana försök göras på många sätt och på många vägar, och här tillskapar man nu lagstiftningsvägen ett värdefullt redskap i denna strävan att komma småföretagen till livs.

Utskottsmajoriteten tycker måhända, att detta är hårda ord, men så ser inte bara jag saken utan många, som ha erfarenhet av, hur det går till i de trakter, där virket inte forslas på flottlederna utan på annat sätt. Den föreliggande lagstiftningen är utan tvivel lämplig för flottlederna, och jag tror också den kan vara behövlig på många ställen, men den passar inte i de trakter, där virket forslas på annat sätt. Jag hade hoppats, att utskottet skulle visat någon förståelse för de synpunkter, som jag anfört i min motion och som taga sikte dels på småföretagens belägenhet, dels på förhållandena i de trakter, där kommunikationsmedlen nödvändiggjöra en framforsling av virket direkt till sågverken. Men utskottet har inte velat lyssna till de varningar, som vi ha framfört i motionen, och vid sådant förhållande finner jag mig, herr talman, urständsat att biträda det yrkande, som här föreligger om bi-

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

fall till propositionen. Jag hade annars inte haft något emot att göra det, men i det läge saken nu kommit nödgas jag förena mig med dem, som yrkat bifall till reservationen. Jag gör det under den förutsättningen, att när saken skall företagas till en förnyad utredning, det också skall bli möjligt att tillgodose intressena för de skogsägare och de verk, som jag särskilt intresserat mig för.

Under detta anförande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Aronson: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att förskaffa mig tillfälle att litet eftertryckligare än med bara ett allmänt instämmande stryka under vad herr Andersson i Rasjön har sagt dels i sin motion och dels i det anförande, som han här nyss har hållit.

Jag ber att få vitsorda, att det stämmer till fullo med min erfarenhet, att det system, som här är ifrågasatt, inte skulle passa i de trakter, varifrån jag härstammar, d. v. s. södra Dalarna. De småsagar, som där i allmänhet äro köpare av virket, köpa det under sådana former, att det ingalunda kan lämpa sig med ett sådant system, som det här ifrågasatta. Jag vågar bestämt förutsäga, att ett antagande av den lag, som utskottsmajoriteten här föreslår, skulle på dessa trakter komma att väcka ett ganska betydande missnöje.

Det förhåller sig inte enbart så, som herr Andersson i Rasjön framhöll i sitt anförande, utan det förekommer även en annan form av virkesköp, varpå det här ifrågavarande systemet inte alls passar in. Man tillämpar nämligen i rätt stor omfattning den metoden, att skogssäljarna själva avverka sitt virke och framforsla det ur skogarna till en plats, där det lämpligen kan avhämtas med bil. Nu är det så, att dessa mindre sågverksägare hava anpassat sig efter detta system och förskaffat sig möjlighet att med bil frakta virket från dessa platser till förädlingsplatsen. Det är lätt att förstå, att det i många fall kan lämpa sig att lägga ut virkesposterna på flera olika ställen. Man kör fram detsamma till närmaste lämpliga plats, där det kan avhämtas. Skulle det nu vara en mättningsnämnd, sådan som den här ifrågasatta, som skulle verkställa mätningen på alla dessa platser, skulle det förvisso bli ganska besvärligt för denna, och det skulle inte kunna undgås att det medförde ökade kostnader, som sänkte rotvärdet på virket.

Jag skall be att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen. Jag har velat säga detta för den händelse att, som jag hoppas, reservationen blir bifallen och frågan sålunda ånyo kommer under riksdagens prövning i den förbättrade form, som det motionsledes framförda förslaget innebär. Man får väl hoppas, att de synpunkter, som jag nu tillåtit mig framhålla, då bli beaktade, och att de mindre skogsägare, vilkas intresse jag här sökt bevaka, icke måtte bli besvärade av den ekonomiska tunga, som ett bifall till lagen för dem skulle komma att medföra utan någon som helst motsvarande nytta.

Herr Strindlund: Herr talman! Efter landshövding Linnérs anförande här tror jag knappast det skall vara nödvändigt med en längre debatt. Ingen kan väl bättre motivera en lagstiftning på detta område än vad han gjorde. Han hade inte annan erfarenhet av tumningsföreningarnas verksamhet, än från det tillfälle då man använde Dalälvarnas tumningsförening vid intumning av det vindfälda virket i Uppland, och han blev förskräckt. Tänk er då dem, som haft att göra med de tumningsföreningar, som tillämpat betydligt strängare behandling av virket än Dalälvarnas tumningsförening brukar göra! Härav böra herrarna förstå, att det finns folk, som kräver att få denna fråga löst,

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)
och att vi närmast räkna det såsom ett hugg i ryggen, då virkesköparintressenas talesmän här med ett nyväckt intresse, som inte förut kommit fram, försöka få uppskov såsom ett motiv för ett avslag.

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Jag nödgas ännu en gång begära ordet, men jag skall inte alls vara långvarig nu.

Herr Andersson i Rasjön beklagade sig storligen över att han inte fått sina önskningar uppfyllda, d. v. s. de som han framställt i sin motion. Men det är ju så, att vi ha inte velat vara med om att helt kategoriskt i lagtexten inskriva, att vissa bestämda kvantiteter av virke skola undantagas. Men om det exempelvis skulle finnas ont om upplagsplatser i Bergslagen och på andra ställen, enligt vad herr Andersson framhöll, är jag alldeles övertygad om att de bestämmelser, som nu finnas i det förslag, som jag hoppas nu kommer att antagas, skola ge full möjlighet till att undantaga just sådana platser ifrån tillämpningen av samma bestämmelser, och att mätningarna alltså kunna få utföras av annan än virkesmättningsnämndens personal.

Sedan förundrar jag mig storligen över att herr Andersson i Rasjön, när han inte *riktigt* fått sina önskningar tillgodosedda i den väckta motionen, som dock gäller en liten detaljändring i det föreliggande förslaget, yrkar avslag på det hela. Det är, som jag säger, ganska förvånansvärt, att han intar en sådan ståndpunkt, när det i alla händelser icke framkommer i motionen, att han är på så sätt inriktad mot förslaget, att han önskar få ett avslag på det samma. Det vill nästan synas som herr Andersson kommit på avslagslinjen först efter sen han tagit del av namnen på dem som reserverat sig för avslag.

Jag har funnit, att den förnämsta stöten, som man riktat emot det föreliggande förslaget, är att man förmenar, att vi här gå in för inrättandet av ett statligt inmätningsmonopol av ganska svår och ödesdiger beskaffenhet. Jag vill då för min del erinra om, att 1927 års flottningssakkunniga heller inte varit så främmande för inrättande av ett monopol. De säga nämligen i sitt utredningsbetänkande följande: »Verklig effekt kan påräknas allenast genom monopolisering av tunningsverksamheten till sådana på samarbete baserade föreningar, antingen offentliga eller enskilda, på visst sätt auktoriserade.» Därav framgår ju att även 1927 års flottningssakkunniga voro inne på att om man skulle få en verklig lösning av frågan, måste man inrätta ett monopol. I 1927 års flottningssakkunniga var herr Frändén med såsom sakkunnig. Han är också en av dem, som nu påyrkar avslag på virkesmättningsförslaget.

Sedan tycker jag för min del inte, att detta kan anses vara någon politisk fråga, fastän det kan nästan se så ut med tanke på att det finns ett par av partierna i utskottet på den ena sidan och ett par av partierna på den andra sidan. De två partierna på den ena sidan gå in för avslag. Jag kan inte föreställa mig annat än att det måste vara ett stort intresse även för en högerbonde att få till stånd rättvisa i förevarande hänseende, ty det är väl i allmänhet så, att en högerbonde har mera virke att sälja än exempelvis en vänsterbonde eller en socialdemokratisk småbrukare. Därför menar jag, att man även ifrån högerpartiets sida borde vara synnerligen angelägen om att skipa rättvisa härvidlag.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ekman**: Herr talman! Bara ett ord med anledning av herr statsrådets yttrande. Jag ber att få uttala en särskild tillfredsställelse med hans inställning till denna fråga. Han lägger en praktisk syn på frågan, och därav kan man ha anledning att vänta mycket.

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

Han nämnde emellertid, att fara skulle föreligga, för att de stora virkesköparna skulle bryta sig ut ur tumningsföreningarna, om inte nu detta lagförslag kommer till stånd utan de nuvarande tumningsföreningarna skulle reformeras i sådan riktning, som reservanterna framhållit. Jag tror mig veta, att så icke kommer att bli fallet, så mycket mera som dessa föreningar kommit till just på de stora virkesköparnas initiativ för att, som det står, bättre än de isolerade tumningslagen kunna uppfylla fordringarna på enhetlighet och likformighet.

Vad man fruktar är, att den föreslagna apparaten kommer att bli tungrodd och dyrbar. Kostnaderna komma att antingen direkt eller indirekt gå ut över säljarna. Det är ju en prisfråga för köparna, om de skola deltaga i mätningsskostnaderna, och de ta givetvis hänsyn härtill i sina kalkyler.

Jag ber medan jag har ordet att få påpeka en sak, som kanske inte utomstående känna till, och det är, att dessa mätningar avse icke endast att bestämma en viss kvantitet, utan de ha även en annan uppgift nämligen att bedöma kvaliteten, en synpunkt som icke är den minst viktiga. Det är därför icke att undra på att man på många håll, såsom även framhållits i propositionen, ställer sig litet tveksam gentemot denna stora apparat, som innebär, att man kommer i kontakt med personer, vilkas nöjaktiga kvalifikationer när det gäller att bedöma kvaliteten man kanske icke har tilltro till. Men jag vill säga, att på grund av den skärpta konkurrensen på den utländska marknaden är det en livsfråga att vårt svenska trä och vår svenska cellulosa uppehålla sin hittillsvarande höga nivå, ty eljest ligger den betydligt under i konkurrensen från andra länder, som ha billigare rotvärden och dessutom billigare arbetskraft.

Jag skall inte uppehålla tiden längre. Jag tror emellertid fortfarande, att det vore lyckligare och att det skulle innebära en fullkomlig trygghet även för säljarna, om de smidigare och billigare nuvarande intumningsföreningarna finge fortsätta sin verksamhet. Men reformera dem i den riktning, som reservanterna ha framhållit, nämligen så, att båda parterna bli inom föreningarna lika representerade! Jag tror, att detta vore för alla parter, inte minst för säljarna, det lyckligaste.

Herr Olsson i Närlinge: Jag hade, herr talman, inte tänkt yttra mig i denna fråga, men jag föranleddes att begära ordet, då min bankkamrat, herr Linnér, steg upp och varnade för lagen och i synnerhet att densamma ej borde utsträckas till Uppsala län samt försöker skrämman med att en av bondeförbundets i Uppsala län ledare, vice ordföranden i landstinget, på sätt och vis också hade varnat för lagen. Jag tror icke han skulle gjort detta om han känt till förhållandena exempelvis i Ådalen.

Herr Linnér gjorde gällande, att efter den stora stormfällningen hade småbrukarna i norra Uppland fått en synnerligen dålig erfarenhet av virkesmätningssföreningarnas sätt att arbeta, visserligen med den reservationen att det vid den tiden rådde en lågkonjunktur, vilket allt gjorde, att priset på det inmätta virket blev synnerligen lågt. Men, herr Linnér, man har lika stort fog för att dra den slutsatsen, att de erfarenheter, som gjordes vid detta tillfälle, äro en synnerligen god motivering för att denna lag bör komma till stånd. Där man haft tillfälle att se virkesmätningssföreningarna i verksamhet under en längre tid och fått se resultatet av deras arbete och den makt, som virkesköpare haft gentemot virkessäljarna, där kan man med en mun vittna om, att det är verkligen behövt, att ordning och reda på detta område kommer till stånd.

Herr talman, denna lag skall ju icke bli annat än en fakultativ sådan. I 1 § står det tydligt, att Konungen äger, då skäl därtill äro, efter hörande av

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

virkesäljare och virkesköpare samt vederbörande hushållningssällskap och handelskammare, införa lagen i fråga. Farhågorna för att vi i Uppsala län skulle få denna lag införd torde vara synnerligen små. Både virkesköpare och virkessäljare ävensom hushållningssällskap skola ju höras. När vi dessutom till ordförande i Uppsala läns hushållningssällskap har herr Linnér, som har den uppfattningen — den tror jag är fullkomligt riktig — att man bör vara försiktig på detta område, är jag ej det ringaste rädd för att denna lag skall komma att bli till besvär för virkessäljarna i Uppsala län.

Herr Andersson i Rasjön uttalade att lagen kunde komma att leda till besvärligheter för små virkesköpare och små träförädlingsverk. Det ser precis ut som om herr Andersson i Rasjön och en del motionärer i denna fråga ej läst 1 § 2 mom. Jag tar mig friheten att läsa upp vad som där står, det borde kunna tillfredsställa dessa herrar, tycker jag. Det heter: »Finnas särskilda slag av runt virke lämpligen böra undantagas från förordnandet eller påkallas eljest av förhållandena särskilda inskränkningar, såsom i fråga om virke som är avsett att förädlas vid mindre sågverk eller andra mindre träförädlingsverk, skola därav föranledda begränsningar i förordnandet göras.»

Då jag, herr talman, är övertygad om, att denna lag icke kommer att tillämpas på områden där den är obehövlig utan kommer att tillämpas på områden i vårt land, där den verkligen kan göra nytta, tvekar jag icke att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundell: Herr talman! Jag har ej deltagit i detta ärendes tidigare behandling och tillhör ej heller något av de län, som skulle komma att beröras av lagen. När jag nu läst utskottets utlåtande och hört denna diskussion, måste jag ändå fråga mig, om man ej på den sida, som önskar lagens införande, i rätt hög grad kan sägas jaga efter en chimär.

Jag har själv sålt åtskilligt med virke i mina dagar. Det har huvudsakligen varit eke, men det skall ju mätas det likaväl som barrstock, och det är kanske väl så besvärligt att mäta. Jag har i regel vid inmätningen gått med inmätaren, som varit sänd av köparen. Jag har då ifråga om många stockar varit av annan mening än köparens inmätare, men jag har ej på något sätt kunnat komma ifrån att betrakta den saken som en prisfråga. Om jag begärt av köparen att virket skulle mätas på ett liberalare sätt, skulle naturligtvis följden ha blivit att köparen bjudit ett lägre pris per kubikfot eller kubikmeter.

Om det, sedan dessa tilltänkta virkesmättningsnämnder inrättats och trätt i funktion, skulle visa sig, att de stora skogsköpande bolagen, per 100 kubikmeter, skulle få ett mindre sågutfall eller lägre kvalitet eller allt som allt ett mindre ekonomiskt värde, än de förut fått av 100 kubikmeter virke, inmätt av de gamla tumningsföreningarna, kan följden ej bli någon annan än den, att de för detta virke, inmätt på det nya liberalare sättet, bjuda ett pris, som är i motsvarande grad lägre. Om köparen kan räkna med att sågutfallet sjunkit 10 % i värde, blir följden naturligtvis, att han bjuder 10 % mindre för virket per kbm mot förut. Priserna komma mycket fort, tror jag, att justeras efter den nya mätningens metodens grad av liberalitet. Hur någon ekonomisk vinst i det långa loppet skulle kunna uppstå för säljaren—skogsälgaren genom den nya mätningens metod, kan jag icke förstå.

Man har redan sagt att den nya lagen skulle medföra ett mera byråkratiskt förfarande, mera tidsutdräkt och något ökade kostnader. Dessa komma nog efter vanliga ekonomiska regler snarast att träffa säljaren.

Jag skulle tro att den förbättring, som reservanterna föreslagit, skulle kunna vara tillräcklig för att säljarna skola få förtroende för själva mätningens

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

proceduren. Jag får för min del säga, att jag ej kan komma till den uppfattningen att dessa intummare, som äro i tjänst hos tumningsföreningarna i Norrland, på något sätt skulle direkt förfara bedrägligt gentemot virkessäljarna. Jag tror, att man går alldeles för långt, om man förutsätter något sådant. Det kan kanske förekomma här och där, när det är fråga om en mindre köpare, som köper en liten post då och en liten post då, att vederbörande kan mäta in på ett rätt så tvivelaktigt sätt. Säljaren får väl emellertid då också passa på och se till att mätningen kontrolleras.

I det stora hela blir det ingen ekonomisk vinst för skogsägarna genom denna lagstiftning. Jag skulle däremot såsom min åskådning vilja säga, att skogsägarna för att få ut mesta möjliga i vederlag för sin skog böra ansluta sig till skogsägareföreningarna och försöka åstadkomma sammanhållning om vissa priser. Man kan hålla ihop och ej acceptera vilka priser som helst. Man får bestämma hur långt ner man vill gå, och sedan får man icke gå lägre ned i pris. Det är genom sammanhållning, genom den ekonomiska föreringsrörelsen, som skogsägarna skola få ut bättre priser. Andra åtgärder härvidlag tror jag icke ha så stor betydelse.

Herr talman, jag vill för min del yrka bifall till reservationen, men jag kommer icke att betrakta det som en landsolycka, om den här föreslagna lagen blir antagen. Jag hyser bara den bestämda uppfattningen att den icke kommer att leda till någon ekonomisk fördel för skogsägarna, vilka enligt min uppfattning komma att bli desillusionerade. Klart är emellertid, att den här frågan på intet sätt är en politisk fråga, vilket från något håll har påståtts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sandström: Herr talman! Endast ett par repliker. Herr Ericsson i Sörsjön väldade till högerbönderna att vara rättvisa och därför biträda utskottets förslag. Jag hade redan i mitt föregående anförande tillfälle att säga till herr Ericsson i Sörsjön att reservationen giver samma rättvisa åt såväl högerbönder som vänsterbönder. Jag behöver kanske nu ej säga något mera härom. Det är ej värt att här tala mera om rättvisa, ty full rättvisa blir det, som sagt, för virkessäljarna, vare sig man tar propositionen eller reservationen.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet talade om den risk, som skulle föreligga, om man lät tumningsföreningarna vara kvar och införde en lagstiftning för dem. Han uttalade sina farhågor för att en del större virkesköpare då eventuellt skulle vilja utträda ur tumningsföreningarna för att sköta om tumningen själva. Jag vill försäkra honom, att det föreligger icke någon sådan risk. Om tumningsföreningarna bibehållas och om man inför en lagstiftning för dem, ja, då komma virkesköparna att vara kvar i dessa föreningar och ej nog därmed. De skulle icke blott deltaga i de gemensamma tumningarna utan de skulle även låta dessa föreningar intumma virke från deras egna skogar.

Herr statsrådet Sköld talade också om något område i Norrbotten, där man klagat över inmätningarna. Jag fick ej klart för mig, om det var fråga om någon form för gemensam mätning. Om så var fallet, blir det enligt reservanternas förslag obligatoriskt med tumnings- eller virkesmätningföreningar beträffande nämnda område.

Jag har ej hört någon talare här uppträda och ifrågasätta riktigheten av reservanternas påstående, att ett antagande av den kungl. propositionen och det nya monopolet skulle för virkesförsäljarna medföra ökade kostnader vid virkesmätningen, vilket jag med tillfredsställelse vill konstatera.

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

Herr **Sandberg**: Herr talman! Jag måste inlägga en protest mot det sätt, på vilket herr Strindlund sökte uttolka reservanternas motiv för yrkandet om avslag för tillfället på det föreliggande lagförslaget. För min del vill jag alldeles bestämt fritaga mig från ett sådant motiv, som att jag skulle ha syftat till att med ett uppskov komma fram till ett avslag på hela frågan, med andra ord att jag icke skulle vilja ha en lagstiftning av ifrågavarande art. Om herr Strindlund hade hört mitt första yttrande, särskilt i dess början, skulle han ha funnit, att jag upprepade gånger bestämt förklarade, att det för min del såväl som från de motionärers sida, som skrivit på den av herr Näslund väckta motionen, föreligger ett bestämt intresse att komma fram till en lagstiftning på förevarande område. Jag är villig att understryka herr Strindlunds ord i det avseendet, att det är ett folkintresse, som ligger bakom denna önskan om en ny lag. Saken är endast att vi ha litet olika meningar om hur man skall gå fram för att nå målet. För mig är detta ej en politisk fråga utan en praktisk fråga.

Herr **Aronson**: Herr talman! Det framgick ej med önskvärd tydlighet av herr Strindlunds anförande, om hans beskyllning att ett yrkande i överensstämmelse med reservationen skulle innebära ett partitagande för virkesköparna hade adress till mig. Då jag emellertid ej är alldeles säker på, att så icke var fallet, skall jag be att få på det allra bestämdaste protestera mot en sådan beskyllning. Det skall bli ganska svårt att ur mitt föregående yttrande läsa ut en sådan mening. Jag har tillräckligt tydligt ådagalagt, att det just är i de små skogsförsäljarnas intresse, som jag vill ha det undantag från lagens bestämmelser, som ifrågasättes i herr Anderssons i Rasjön motion. Det är således icke alls fråga om, att man skulle vilja låta lagstiftningen falla. Det är endast fråga om en förbättring av lagen så att den bättre skulle lämpa sig efter olika omständigheter.

Jag har redan förut i dag medgivit, att det kan finnas fall, där lagen kan vara behövlig och önskvärd, men jag vågar bestämt påstå, att det åtminstone när det gäller de trakter, som jag representerar, icke är i överensstämmelse med skogsförsäljarnas intresse, att man skulle komma under ett sådant tvång, som den här lagen förutsätter. Vore det nu så, att man utan svårighet eller obehag skulle kunna bli fri från lagens tvingande bestämmelser och att inga vidlyftiga åtgärder behövde vidtagas för det ändamålet, skulle jag möjligen kunna godtaga lagen i föreslaget skick. Jag har emellertid ej kunnat undgå att hysa farhågor i det avseendet. Om man i Kopparbergs län vill stå utanför denna lag — för den händelse den skulle komma att gälla där — lär det ej gå utan vidare, utan först efter en mer eller mindre vidlyftig procedur. Vi vilja befria skogsförsäljarna i dessa trakter från en dylik procedur genom att få in denna undantagsbestämmelse, som jag här med mitt instämmande i motionen har ifrågasatt.

Jag har icke hört att någon yrkat rent avslag å lagen. Det har endast varit fråga om ett års uppskov, för att man skall kunna få fram ett lagförslag med den bättre formulering, som vi önska.

Om det nu var tvivelaktigt vem herr Strindlund adresserade sig till, så råder det nog mindre tvivel om vem min ärade bankkamrat åsyftade, när han talade om att en högerbonde också borde vara intresserad av rättvisa. Jag känner mig ganska smickrad över att han ville förutsätta att en högerbonde kan vara besjälad av en önskan om att få rättvisa till stånd, men det är svårare att förstå hur min framställning här skulle kunna innebära, att jag ej vill rättvisa. Jag tror, att det skall bli svårt för honom att av vad jag sagt i den-

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

na debatt kunna vederbörligen styrka ett sådant påstående, som att jag skulle vilja motsätta mig krav på rättvisa.

Herr Linnér: Herr talman! Herr Olsson i Närlinge och jag synas vara ense om, att det är önskvärt att den eventuella lagen blir så litet tillämpad som möjligt i Uppsala län. Skillnaden oss emellan är den, att herr Olsson i Närlinge önskade att lagen skulle komma till stånd, därför att han ej behövde befara att lagen blev tillämpad i Uppsala län. För mig är detta ett motiv för att lagen icke skall komma till stånd, och det förefaller mig, som om den senare ståndpunkten vore rimligare.

Eftersom mitt första yttrande tycks ha blivit något missförstått, skall jag be att få redogöra för förhållandena. I Uppsala län finnes det tre små flottleder: Tämnaråns, Strömmaråns och Olandsåns flottleder. Jag tillåter mig i detta sammanhang att rikta en vädjan till herr statsrådet att lagen, för den händelse den skulle komma till stånd, icke skall bli tillämplig på dessa flottleder. Däremot synes det mig vara så gott som oundvikligt att lagen, om den kommer till stånd, skall bli tillämplig för Dalälven även inom Uppsala län. Det låter sig ej göra att bryta ut denna del av Uppsala län från Dalälvens flottledsområde. Det var därför jag åberopade erfarenheterna från stormfällningarna. Jag drog då följande konklusion: En virkesmättningsnämnd kommer att fungera för Uppsala läns småbrukare vid virkesförsäljningarna ungefär på samma sätt som tumningsföreningarna gjorde vid stormfällningarna. Det visade sig ju då, att tumningsföreningen, Dalälvarnas tumningsförening, följde mycket strängare instruktioner, än som bruka följas i de vanliga kontrakten vid försäljningar inom Uppsala län. Jag åberopar nu endast vad som står i skogsvårdsstyrelsens utlåtande. Jag är själv icke tillräckligt sakkunnig för att våga tilltro mig ett eget omdöme härvidlag. I detta utlåtande säges det, att »Dalälvarnas tumningsförening erhöll uppdrag att verkställa inmätning. Genom de för uppländska förhållanden ytterst stränga mättningsbestämmelserna blevo dessa inmätningar mycket impopulära. Man erkände dock allmänt att inmätningar skedde fullt i enlighet med kontraktsbestämmelserna.»

Nu förmodar jag, att man just kan riskera att detta inträffar. Man kan naturligtvis icke annat än följa den instruktion som skall gälla för hela vattenområdet. Detta skulle då leda till att man här fick tillämpa strängare bestämmelser, än vad man för närvarande eljest tillämpar. Detta kommer oundvikligen att medföra sänkta virkespriser vid virkesförsäljningarna.

Herr Andersson i Rasjön: Herr Ericsson i Sörsjön och herr Strindlund visade en beklaglig obenägenhet att förstå de motiv vi anført för våra synpunkter. När vi önska en lag så formulerad, att den passar för de förhållandena, som vi känna till, säger herr Strindlund att vi vilja gå virkesköparnas ärenden. Herr Ericsson i Sörsjön sökte göra gällande, att det låg partipolitik bakom vår ståndpunkt. Kunde vi icke komma överens om att diskutera denna fråga som en praktisk fråga, där det finnes olika synpunkter och intressen, beroende på de olika förhållanden, under vilka trävaruhanteringen arbetar i de olika orterna?

Jag vill också för min del inlägga en bestämd gensaga mot herr Strindlunds uppfattning att de, som ha en annan mening än han, ledas av bevelsegrunder, som innebära att vi skulle gå virkesköparnas ärenden. Det är i rakt motsatt syfte, som jag har sökt få till stånd en ändring i lagen. Jag vill ha en ändring, som skulle göra det möjligt för mindre företag att som hittills konkurrera med de stora företagen. Jag har medgivit att den föreslagna lagen i sin

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

formulering är lämplig, när det gäller virke framkört till flottlederna, men ännu har varken herr Strindlund eller någon annan kunnat bevisa att lagen är lämplig för de förhållanden, där det gäller att leverera virke framkört till förädlingsverket. Det är därom jag har yttrat mig, ej om det är lämpligt att ha virkesmättningsmonopol överhuvud.

Herr Olsson i Närke kan med gott samvete yrka bifall till lagen, då han förutsätter att den ej skall tillämpas i Uppsala län, men jag kan ej med lika stor trygghet hoppas att myndigheterna skola visa den hänsynen, som han tror, att de komma att visa. I lagtexten och motiveringen finnes ingen som helst uppgift om under vilka förhållanden undantag skall kunna medgivas.

Jag skulle vilja fråga herr Olsson i Närke eller vilken annan som helst, hur stora virkesmängder det är fråga om, när man talar om små företag. Är det 6,000 timmer i årlig sågning eller är det 20,000 eller 40,000? Det finns inte något som helst uttalande som ger vid handen vad man menar med små förädlingsverk. Likadant är det i fråga om de andra förhållandena som det talas om i 1 §, andra stycket, som herr Olsson i Närke nyss läste upp. Det finns överhuvud taget inga fasta hållpunkter, och jag befarar att det i tillämpningen kommer att gå på det sättet, att har mättningsmonopol en gång blivit genomfört inom ett område, kommer så gott som all virkesmätning, vare sig leveranssättet blir av ena eller andra slaget, och alla företag, stora eller små, att dragas in under monopolet. Ty har monopolet en gång kommit till stånd, ligger det i delägarnas välförstådda intresse att få så mycket virke som möjligt in under monopolet. Utskottet säger också självt, att man inte kan låta undantagen sträcka sig så långt, att virke i större omfattning undandrages från nämndens mätning, så att kostnaderna för denna mätning blir oproportionerligt stora. Därmed har man ju också tydligt och klart utsagt, att det utom andra faktorer, som skulle kunna vara vägledande, när det gäller att bestämma, huruvida det ena eller andra företaget skall undantagas, också skall tagas hänsyn till nödvändigheten av att monopolet får tillräckligt med virke för att kunna finansiera sina kostnader.

Jag har som sagt icke några förhoppningar att, därest denna lag antages, man skall kunna räkna på den hänsyn jag anser borde tagas till de smärre företagen, och det är därför jag nödgats gå på avslag. Hade utskottet velat beakta de synpunkter jag framfört i min motion, kan jag mycket väl tänka mig att jag skulle kunna ha gått på bifall till lagförslaget.

Herr Wallén: Herr talman! Jag uppkallades med anledning av herr Lundells yttrande, vari han tycktes vilja ställa de ekonomiska föreningarna i något slags motsatsförhållande till denna lag, i det han, om jag förstod honom rätt, sökte göra gällande, att ekonomiska sammanslutningar böra tillvarata virkesförsäljarnas intressen.

Med anledning därutav vill jag bara framhålla, att jordbrukarnas samlingsrörelse, jag tänker särskilt på R. L. F. liksom också på ett flertal eller i varje fall många opolitiska föreningar och möten, gjort uttalanden i denna fråga. Jag har själv i Norrland varit närvarande vid rätt stora bondemöten, icke endast tillkomna på bondeförbundets utan på jordbrukarfolkets riksförbunds med flera initiativ, och jag kan försäkra herr Lundell, att icke en stämna har höjts *mot* men väl *för* införandet utav likartade bestämmelser. Ja, vid flera tillfällen har under lång tid på ett stort antal möten t. o. m. antagits resolutioner av över 20,000 närvarande medborgare, om jag inte misstar mig, och som på sin tid tillställdes amiral Lindman, då han var chef för regeringen här i Sverige. Det var opolitiska uttalanden, men de voro enhälliga. Bonderna i Norrland äro av den uppfattningen, att det är ett bolagsintresse att

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

denna lag icke kommer till stånd, men att det är ett bondeintresse att denna lag kommer till stånd.

Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yttra några ord med anledning av det uttalande som gjordes av herr Sandström.

Herr Sandström yttrade i sitt senaste anförande, att det icke från dem som äro anhängare utav denna lag kunnat bestridas, att lagens tillämpande kommer att medföra ökade kostnader för virkesmätningen. Detta har varit ett mycket genomgående tema från reservanternas sida. Jag vill gärna erkänna, att vi som arbeta för denna lags genomförande yttra oss försiktigt om den saken, emedan ingen människa kan spå om framtiden. Det är härvidlag fråga om så många ovissa faktorer, att det kan vara skäl uti att iakttaga en viss försiktighet. Jag skulle dock vilja nämna, att det beträffande Glommens vattensystem i Norge tillämpas ett förfarande, som är ungefär likartat med det som här föreslås, och de mätningssavgifter som där utgå äro lägre än dem som i allmänhet i Sverige tillämpas av tunningsföreningarna.

Jag vill icke ge detta exempel något generellt värde, jag vill endast påpeka att det icke nödvändigtvis blir höga avgifter på grund av att det blir ett reglerat mätning förfarande, och jag vill understryka att ingen kan spå om framtiden. Jag tycker att när utgången i alla fall är ganska oviss och då det finns förutsättningar för att det nya förfarandet kan bli såväl dyrare som billigare, skulle man från reservanternas sida iakttaga något större måtta beträffande påståendena, att detta absolut kommer att leda till ökade kostnader.

Herr Lundell: Blott ett par ord till herr Wallén. Han ville påstå, att jag ställde lantbrukets ekonomiska föreningsrörelse i något slags motsatsförhållande till denna lag. Då har herr Wallén mycket ofullständigt uppfattat vad jag sade, om han förstått mitt uttalande på det sättet.

Jag framhöll att denna lag, om den kommer till stånd, icke kommer att ge lantbrukarna eller skogsägarna någon ekonomisk fördel, emedan vad man kan vinna genom en för skogsägarna fördelaktigare mätning kommer att neutraliseras genom att köparen bjuder ett lägre pris. Det tycker jag är ganska enkelt och tydligt. Samtidigt som ett pris erbjudes, fastställs ju på vad sätt den ifrågavarande virkesposten skall mätas. Har då köparen anledning förvänta ett liberalare mätningssätt än han tidigare varit med om, kommer han naturligtvis att bjuda ett lägre pris per kubikfot eller kubikmeter än han skulle göra med ett förfaringssätt, som kanske varit mera fördelaktigt för honom, d. v. s. det hittills brukliga sättet för mätning genom tunningsföreningarna.

Lagens tillkomst medför sålunda icke någon ekonomisk fördel för skogsägarna. Däremot framhöll jag att vad som kan medföra ekonomisk fördel för dem, det är sammanhållningen inom skogsägarföreningar beträffande priset, då man bjuder ut sina virkesposter. Jag tror icke att någon, som har någon som helst kännedom om dessa saker, skulle kunna motsäga ett sådant påstående. — Jag vet inte hur mycket skog som växer ute på Svartsjö, kanhända är det lika mycket som nere i Småland; men nog bör det i varje fall vara. tämligen klart, att det är priset som är huvudsaken.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Näslund: Herr talman! Jag hade inte tänkt besvara kammaren med något längre inlägg i debatten i kväll. Men när en talare på västernorrlands-

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

bänken i mycket upprörda ordalag talade om ett nyvaknat intresse för vårt land såsom varande ett hugg i ryggen, ber jag att endast helt kort få lugna hans sinne och uppfriska hans minne därmed, att även jag hörde till dem, som undertecknade herr Johanssons i Sollefteå motion i detta ämne, som bifölls av kammaren. Det är på grund av den då beslutade skrivelsen till Konungen, som utredning i ämnet är avvägabragt. Det förhåller sig helt enkelt så, som herr Andersson i Rasjön säger, att vi ha olika meningar angående detta spörsmål, och dessa böra vi ju få kunna diskutera lugnt och hovsamt utan att i riksdagens sista skede behöva irritera stämningen med att draga in i debatten fullkomligt oväsentliga saker.

Jag skall helt kort endast be att få understryka den försäkran, som min bankkamrat tidigare lämnade i sitt anförande här, nämligen att vi äro angelägna om att här skall göras något. Jag kan för kammaren deklarera, att om det här gällde att välja mellan det föreliggande förslaget och ingen lagstiftning alls, skulle jag utan tvekan rösta för det föreliggande förslaget. Men eftersom det är andra utgångspunkter vi ha och eftersom vi ha förhoppning om att kunna få tillbaka detta ärende på annat sätt nästa år, ha vi nu yrkat avslag på utskottets hemställan. Dessutom vill jag säga att när jag utarbetade den motion, som jag väckt i ämnet, var det i första hand min tanke att kunna komma fram till ett yrkande om ändring av lagtexten, vilken nödiga ändring utskottet skulle få i uppdrag att utarbeta. Med kännedom om den obenägenhet, som de ständiga utskotten ha att skriva lagtext, vågade jag mig emellertid icke på detta utan kom i stället fram till ett avslagsyrkande. Men mitt motiv härtill har lika mycket som någonsin deras, som nu hänfört tala för det föreliggande förslaget, varit att gagna skogsägarnas intressen, det vill jag försäkra.

I övrigt torde det knappast vara behöfligt att erinra kammaren om att jag ganska temperamentsfullt slagits för skogsägarintressen på andra områden, men då har jag fått medhåll från det håll, varifrån jag nu fått mothugg, så att det ena kan ju få jämna ut det andra.

Jag hoppas att vi nu skola kunna gå till votering och göra slut på föredragningslistan och sedan resa hem med gott samvete, emedan vi ur alla synpunkter försökt göra det bästa möjliga i föreliggande situation.

Herr Wallén: Herr talman! Jag tror inte att herr Lundell känner till förhållandena i Norrland. Jag vill visst icke betvivla, att man i Kahnar län icke kan ordna dessa angelägenheter på föreningsvägen. Men i Norrland äro bolagen den starkare parten, och så länge bolagen bestämma, efter vilka normer virket skall mätas, så länge är bonden, som jag säger, till stor del rättslös. Jag får också säga, att rättfärdighetskravet fordrar, att man får betalt för den kvantitet vara man säljer. Det är inte så, som herr Lundell säger, att man betalar ett litet högre pris för att det sedan skall mätas på ett liberalt sätt. Ett dylikt system kan man väl icke gärna gå in för.

Till slut blott en replik. Jag vet ju inte, hur mycket skog som växer på kronodomänen Svartsjö, men i Stockholms län, där jag är medlem i skogsägarföreningen, ha vi en annan uppfattning om hithörande spörsmål än dem herr Lundell gjort sig till talesman för.

Herr Ericsson i Sörsjön: Herr Andersson i Rasjön framställde en fråga till utskottet, som jag anser att det såväl är hans rättighet som utskottets skyldighet att försöka få besvarad. Han frågade, vilken virkeskvantitet som utskottet ansett behöflig att i förekommande fall undantaga ifrån tillämpningen av

Ang. lag om virkesmätning. (Forts.)

här ifrågavarande bestämmelse, om det var 5,000 eller 6,000 timmer eller någon annan siffra, som utskottet därvidlag hade tänkt sig.

För min del har jag redan å utskottets vägnar sagt, att vi ansett det olämpligt att uti lagtexten införa någon bestämd siffra för den virkesmängd, som skulle kunna undantagas från tillämpningen av bestämmelserna. Jag tror för min del att det är lämpligast, att omständigheterna i varje särskilt fall få avgöra, huruvida en större eller mindre virkeskvantitet skall undantagas från mätningen. Det beror alltså icke på kvantiteten utan på huruvida det ur ekonomisk synpunkt kan anses fördelaktigt att undantaga viss virkesmängd från virkesmättningsnämndens mätning.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till de förslag, som innefattades i punkterna A) och B) av den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Sandström, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets hemställan i punkten A) utav utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit de förslag, som innefattas i punkterna A) och B) av den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Härefter blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets i *punkten B)* gjorda hemställan av kammarén bifallen.

§ 4.

Vidare föredrogos vart för sig:

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckta motioner angående beredande av medinflytande åt skogsägare vid handhavandet av flottningsföreningarnas angelägenheter;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av en virkesmätningsslånefond; och

andra kammaréns tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående vissa kronan av Stockholms stad debiterade kostnader för gatuarbeten.

Kammarén biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Härpå föredrogos i ett sammanhang dels andra kammaréns femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående skapandet av tekniska och ekonomiska förutsättningar för ökad utskeppning av lapp-

landsmalm över svensk hamn, dels ock överlämnat utdrag av första kammarens protokoll, nr 499, innefattande delgivning av sistnämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion i samma ämne.

Andra kammaren biföll sitt femte tillfälliga utskotts hemställan; och som kammarens sålunda fattade beslut sammanföle med första kammarens ovanberörda beslut, skulle den gjorda delgivningen ej föranleda någon kammarens åtgärd.

§ 6.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. Slutligen upptogs till behandling sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i hälsovårdsstadgan samt omorganisation av distriktsvården m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 1 mars 1935 dagtecknad proposition, nr 213, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag,

dels anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 36 § hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566);

dels ock föreslagit riksdagen att

1) godkänna de ändrade grunder för statsbidrag till distrikts- och dispensvården, som av departementschefen förordats,

2) till statens skola för utbildning av distriktssköterskor för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 41,000 kronor.

Propositionen hade, i vad den avsåge förslaget till ändring i hälsovårdsstadgan, hänvisats till andra lagutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Med anledning av sagda proposition hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 305 av herr *Thelin*;

nr 310 av herrar *P. Werner Andersson* och *von Mühlenfels*; och

nr 311 av herr *Anton Pettersson m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 515 av fru *Nordgren* och fru *Gustafson*;

nr 531 av herrar *Andersson* i Rasjön och *Nilsson* i Steneberg;

nr 532 av herr förste vice talmannen *Magnusson*;

nr 536 av fröken *Wellin* och fru *Eklund*;

nr 537 av herr *Andersson* i Falkenberg;

nr 538 av herrar *Olsson* i Närlinge och *Westman*; och

nr 539 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade omförmälda proposition och motioner hänskjutits till behandling av sammanfatt stats- och andra lagutskott.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid förevarande proposition fogade förslaget till kungörelse om ändrad lydelse av 36 § hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566) riksdagen ej funnit skäl att mot detsamma göra andra erinringar än utskottet i utlåtandet upptagit;

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

II) att riksdagen måtte

a) med de erinringar, som utskottet därutinnan anfört, godkänna de i statsrådsprotokollet över socialärenden den 1 mars 1935 omförmälda ändrade grunderna för statsbidrag till distrikts- och dispensärvården, och

b) till statens skola för utbildning av distriktssköterskor för budgetåret 1935/1936 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 41,000 kronor; samt

III) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Petrén, Norsell, Isacsson* och *Olof Carlsson* samt fru *Nordgren*, vilka ansett,

dels att utskottets yttrande beträffande ändringen i hälsovårdsstadgan bort hava i reservationen angiven lydelse;

dels ock att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid förevarande proposition fogade förslaget till kungörelse om ändrad lydelse av 36 § hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566) riksdagen ej funnit skäl till erinringar mot detsamma;

II) att riksdagen måtte

a) med de — — — dispensärvården, och

b) till statens — — — 41,000 kronor; samt

III) att — — — riksdagens åtgärd;

av herrar *Strindlund* och *Johanson* i Hallagården, vilka förklarat sig anse att utskottet bort på i reservationen anförda skäl hemställa,

I) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen icke kunnat ansluta sig till det vid förevarande proposition fogade förslaget till kungörelse om ändrad lydelse av 36 § hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566);

II) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 310 och II: 539

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen icke kunnat godkänna de i statsrådsprotokollet över socialärenden den 1 mars 1935 omförmälda ändrade grunderna för statsbidrag till distrikts- och dispensärvården, och

b) till statens skola för utbildning av distriktssköterskor för budgetåret 1935/1936 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 18,000 kronor; samt

III) att motionerna I: 305 och 311 samt II: 515, 531, 532 och 536—538 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

av herr *Holmström* och fru *Nordgren*, vilka förklarat sig anse, jämte annat, att utskottets yttrande beträffande distriktssköterska tillkommande förmåner av fri bostad och fri telefon bort erhålla av reservanternas föreslagen lydelse; samt

av herr *N. J. Martin Svensson*, som ansett, att utskottet i fråga om statsbidrag till distriktssköterskas avlönande bort, med bifall i denna del till motionerna I: 305 och II: 532, uttala att statsbidrag skulle utgå med 1,200 kronor i stället för föreslagna 1,000 kronor.

Punkten I) föredrogs först; därvid anförde:

Herr *Isacsson*: Herr talman! Jag skall be att i största korthet få anföra några av de skäl, som varit avgörande för reservanternas, då de icke kunnat ställa sig på utskottets linje på denna punkt.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

Det är så, att den tilltänkta ändringen av hälsovårdsområdena skulle bli ett led i en förbättrad förebyggande sjukvård. Man har ansett det vara så viktigt, att man från alla håll gått in för detta förslag. När man då ser på skillnaden mellan reservanternas och utskottets ståndpunkter, tycker jag för min del, att det svär något mot det allmänna intresset och den allmänna uppfattningen om hälsovårdsnämndernas betydelse, då man ser, att utskottets majoritet stannat vid en gränsdragning, som av reservanterna icke kunnat godkännas och som icke heller kunnat godkännas av Kungl. Maj:t. I den kungl. propositionen föreslås, att gränsen skulle dragas vid ett invånarantal av 1,500. I utskottets förslag vill man draga gränsen vid 3,000. Vi ha i utskottet försökt komma till enighet på denna punkt, men förgäves. Man anför från utskottsmajoritetens sida, att här är det alla skäl att gå försiktigt fram, och att man först måste pröva sig fram o. s. v., och så har man därför icke velat gå med på den kungl. propositionen. Jag har för min del den uppfattningen, att en gränsdragning vid 1,500 invånare är mera naturlig, mera överensstämmande med den gräns, som nu gäller för att välja kommunalfullmäktige. Och jag har svårt att förstå, varför en annan gräns skall dragas för skyldigheten att välja hälsovårdsnämnd. Man kan icke gärna anföras som skäl, att det skulle vara mindre intresse för hälsovårdsnämnden i en kommun med 1,500 invånare än i en kommun på över 3,000 invånare. Är det riktigt, att bostadsvården anses vara ett så viktigt led i den förebyggande sjukvården, finns det fullgoda skäl att ålägga också kommuner med 1,500 invånare och därutöver att välja särskild nämnd. I fortsättningen av förslaget komma vi till en sådan anordning, att den nya distriktssköterskan skulle i någon mån sysselsättas med bostadsinspektion och bostadsvård. Hälsovårdsnämnden är tänkt som ett stöd i denna hennes verksamhet. Jag har svårt att tänka mig, att hennes verksamhet skall få den avsedda effekten, om man vägrar att ge henne det auktoritativa stöd, som hon skulle ha i hälsovårdsnämnden.

Det finns bland de yttranden, som äro avgivna över förslaget, sådana, som gå så långt, att de anse, att det är så viktigt, att det skulle åläggas varje kommun, oavsett dess invånarantal, att utse hälsovårdsnämnd, men med rätt att kunna få dispens från förordningen, där någon förnuftig anledning skulle finnas.

Nu säger utskottets majoritet, att gräsen skall dragas vid 3,000 invånare, och därifrån skall icke finnas någon dispensrätt. Reservanterna föreslå 1,500 med rätt till dispens. Jag är för min del övertygad, att om utskottets förslag skulle segra, komme det att visa sig, att Kungl. Maj:ts förslag är det enda riktiga, ty de kommuner, som man icke ålägger att välja hälsovårdsnämnd, komma i stor utsträckning att inse betydelsen av detta organ och välja sådant. Med vetskap om utvecklingen på detta område redan nu anser jag därför, att det ser märkvärdigt ut att draga någon gräns, som kan störa den utveckling, som pågår. Vi ha icke blivit övertygade om, att utskottets linje är den riktiga, och då vi, som sagt, äro eniga om att hälsovårdsnämnderna komma att få stor betydelse för den förebyggande verksamheten, ha vi kunnat ansluta oss till förslaget.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, som innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig och herr Johanson i Hallagården vid utlåandet fogade reservationen.

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Jag vill göra mig till talesman för några synpunkter i denna fråga utan att framställa något yrkande.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

För det första är jag av den uppfattningen, att det varit lyckligast, om frågan om lösningen av distriktsvården hade kunnat ske i samband med anordnandet av dispensärverksamheten. Det hade då kunnat bli litet bättre grepp över det hela, om man från början fått klart för sig, hur det kunnat ordnas och organiseras. Vidare vill jag säga, att jag betvivlar, att det i vissa områden av vårt land blir möjligt att utnyttja distriktsvården i hela dess utsträckning. Men förslaget sådant det föreligger är ju icke utskrivet på ett sådant sätt, att man är tvungen att tillämpa det i dess helhet. Propositionen är, liksom utskottets utlåtande, synnerligen vagt skriven, och det är svårt för en lekman att tolka vad som verkligen skall komma fram ur de olika punkterna. Vad jag särskilt vill framhålla är, att sådant jag ser förslaget skola de landsting, som ordnat sin dispensärvård på särskilt förtjänstfullt sätt, bestraffas för att de gjort det. Om de fasthålla vid den organisation, som införts, skola de enligt det föreliggande förslaget icke ha rätt att få statsbidrag för distriktssköterskorna.

Jag vill erinra om att Hallands läns landsting ordnat sin dispensärvård på ett sätt, som väckt uppmärksamhet över hela landet, och det har studerats av sakkunniga från olika håll, för att det skall komma till tillämpning även på andra ställen. Vi ha ordnat hela dispensärvården under en läkare, som är helt avlönad av landstinget och icke har rätt att ha annat arbete än att sköta dispensärvården. Enligt det föreliggande förslaget är det föreskrivet, att för dessa distriktssköterskor och dispensärsköterskor skola vederbörande provinsialläkare eller extra provinsialläkare vara förmän. Om vi skola tillämpa detta system, bryta vi ned hela vår organisation. Ty det bör vara klart för var och en, som är inne i arbetet, att om vi skola bibehålla den organisation vi ha, måste den läkare, som är chef för dispensärvården, också vara den som är ansvarig för dispensärsköterskorna. Nu finns kanske visserligen möjlighet att få dispens från dessa bestämmelser, fastän jag har svårt att komma till den uppfattningen. Författningen sådan den föreligger beträffande dispensärvården föreskriver nämligen, att vederbörande provinsialläkare skall vara förmän. Nu förekommer i distriktsvårdsförfattningen ett medgivande, att man kan få dispens från detta. Huruvida denna författning kan upphäva bestämmelserna om dispensärvården, är för mig svårt att tolka. Det förefaller mig, som om reservanterna, företrädna av herr Strindlund m. fl., skulle ha en mot utskottets majoritet stridande åsikt i vad gäller rätt att uppbära hela eller halva statsbidraget. Det är alltså flera än jag som ha svårt att tolka bestämmelserna i dessa författningar. Under den förberedande behandlingen har jag hänvänt mig till medicinalstyrelsen och till Nationalföreningen mot tuberkulos för att få ett sakkunnigt uttalande om hur författningen skall tolkas. Olika uppgifter ha meddelats mig, hur förevarande bestämmelse skulle komma att tillämpas beträffande Hallands läns landsting, och det har framhållits, att enda möjligheten för oss vore att få dispens från medicinalstyrelsen i fråga om författningens tillämpning. Jag vill för min del framhålla som särskilt önskvärt och uttala en vädjan till Kungl. Maj:t och särskilt till chefen för socialdepartementet, att då nu, enligt vad som framgår av propositionen, författningen om dispensärvården nästa år skall komma till tillämpning, denna författning blir så ordnad och utformad, att de landsting, som ha det så ordnat som vi i Halland, icke skola straffas för detta, utan att en sådan ordning skall införas att vi få rätt att bibehålla vår nuvarande organisation och att för dessa sköterskor uppbära lika högt statsbidrag, trots det, att den läkare, som är chef för denna dispensärvård, fortfarande står kvar som chef för dispensärsköterskorna. Det är ett särskilt önskemål, som jag vill framställa, och som jag hoppas också skall kunna bli beaktat, så att vi kunna komma till praktiskt resultat.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

Slutligen vill jag framhålla, att det sätt, varpå vi ordnat denna angelägenhet inom Hallands läns landsting, visat sig så fördelaktigt, att man under den tid det tillämpats redan kunnat få fram en mycket stark tendens till nedgång av tuberkulossjukdomen, och det är, såsom vi se det, ett av de mest talande bevisen för gagnet och nyttan av den organisation vi ha. Och den är därför värd att i fortsättningen få vara till vid sidan av den övriga sjukvården.

Herr Wallerius: Herr talman! Det är nog sällan en talare kan så ord för ord instämma med en annan talare som jag kan med herr Andersson i Falckenberg i vad han sagt om Hallands län. Jag har bara att sätta in Göteborgs och Bohus' läns landstingsområde. Också där är en sådan dispensärvård anordnad, som jag tror har bidragit till att länet, som tidigare stod högre på skalan bland de av tuberkulos hemsökta länen, nu är nummer 8 bland Sveriges län i det avseendet. Jag vill understryka, att när utskottet framhåller, att det står öppet att ordna denna vård på det ena eller andra sättet och att det icke föreligger något tvång, motverkas det i praktiken av denna betydande skillnad i statsbidrag, och jag är därför inställd i samma riktning som herr Strindlunds och herr Johansons i Hallagården reservation, då de vilja, att man skall avvakta denna nu förestående nya ordning av dispensärverksamheten.

När jag emellertid tror, att utskottets förslag kommer att segra i det stora hela, skulle jag vilja yttra mig om ett par detaljer. När jag säger, att det är stor skillnad i statsbidrag, menar jag icke, att de föreslagna 1,000 kronorna äro för mycket för distriktssköterskorna, utan när man närmare undersöker kostnaden för dessa och tänker på vad landstingen ha för stora utgifter i övrigt, tror jag, att man kan finna skäl att understödja herr Svenssons i Kompersmåla reservation, som går ut på att statsbidraget skulle gå upp till 1,200 kronor.

Slutligen vill jag säga med avseende å bostaden, att när det talas om ett rum och kök som ett minimum, kan jag icke tänka mig, att det blir möjligt att stanna vid detta i verkligheten, ty sköterskan måste väl ha ett mottagningsrum, och man kan icke tänka sig att hon i sitt sovrum skall taga emot svåra förbandsfall o. d. Därför tycker jag, att det är så gott att taga steget fullt ut. Jag ber fördenskull att få instämma i herr Holmströms och fru Nordgrens reservation i det avseendet, då de påyrka att en bestämmelse om två rum och kök skall införas.

Herr Österström: Herr talman! Då det är tydligt, att kammaren tagit principdebatten i detta utlåtande redan på denna punkt om hälsovårdsnämnderna, kanske jag får säga några ord i allmänhet om det föreliggande förslaget. Jag lovar att icke alls bli långrandig.

Jag vill säga, att chefen för socialdepartementet är värd vårt tack för det initiativ, som han här har tagit, och jag vill icke underlåta att säga, att med det förslag, som han här framlagt, är ett första verkligen betydelsefullt steg taget in på en väg, som vi för länge sedan i detta land borde ha beträtt, nämligen att komma till verkligt resultat på den förebyggande vårdens område, på den profylaktiska hälsovårdens område. Det är så, att vi här i vårt land ha kanske världens förnämsta sjukhusväsende eller sjukhusorganisation. Vi ha en utomordentligt väl utbildad läkarkår, kunnig och överlägsen i många hänseenden. Våra sjukhus äro en ögonsten för våra landsting. Men det briter oerhört, när det gäller hälsovården. Det är detta som socialministern uppmärksammat, och det är därför, som han skall ha ett varmt tack. Jag för-

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

säkrar kammaren — jag har haft anledning att syssla med detta rätt mycket — att de farhågor och risker, som herr Andersson i Falkenberg och sedan herr Wallerius i viss mån givit uttryck åt och som återfinnas i herrar Strindlunds och Johansons i Hallagården yrkande, äro överdrivna. Det är ju icke fråga om, att man skall sönderbryta dispensärvården. Frågan gäller i stället en rationalisering av detta arbete. Och de bestämmelser, som man här avser att genomföra, äro icke av tvingande natur. Man har nämligen tagit all hänsyn till de lokala förhållandena genom att göra dessa bestämmelser fakultativa. Att man icke härvidlag nu kunnat gå in för samma bestämmelser beträffande dispensärvården som de vilka gälla i fråga om den omorganiserade distriktsvården, beror egentligen därpå, att riksdagen, såsom vi hoppas, redan nästa år skall få tillfälle att pröva ett förslag till definitivt ordnande av den del av arbetet, som faller inom dispensärvårdens ram. Då blir det tillfälle att yrka alla de förbättringar, som de intresserade krafterna därvidlag kunna vilja framföra. Det finns ju ingen anledning att betvivla, att riksdagen skall ställa sig sympatisk till allt, som därvidlag ur sakliga synpunkter kan komma att anföras.

Jag vill icke fresta kammarens tålamod vid denna tidpunkt mer än med det nu anförda, och jag slutar med att på det allra varmaste anbefalla utskottets förslag.

Vad sedan beträffar den punkt, som föredragningen ju egentligen gäller, nämligen spörsmålet om hälsovårdsnämnderna, så förhåller det sig ju i det avseendet på det sättet, att utskottet varit en aning försiktigare än Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t vill med avseende å de kommuner, i vilka särskild hälsovårdsnämnd obligatoriskt skall införas, sätta gränsen vid ett invånarantal av 1,500. Utskottet liksom åtskilliga myndigheter och bostadsutredningen har trots sig komma till det bästa resultatet, om man härvidlag ginge fram med ett kärleksfullt lirkande. Detta sker genom att sätta gränsen vid 3,000. Man har ansett, att om man toge det hela en smula försiktigare, skulle man säkare komma till målet.

Jag skall i denna första punkt, som herr talmannen nu låtit föredraga, i likhet med vad jag i det följande kommer att göra, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr *Österström* förenade sig herr *Andersson* i Dunker.

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! Endast några få ord, då jag i väsentliga stycken är förekommen utav herr *Österström*.

Uti en punkt, nämligen den sista, som han i sitt anförande berörde, skall jag emellertid be att få framföra några synpunkter. Det förhåller sig så, att detta betänkande berör tvenne särskilda huvudfrågor. Den första av dessa och den som nu närmast har föredragits, gäller tillsättandet av obligatoriska särskilda hälsovårdsnämnder. Den andra frågan, som vi komma till senare, är distriktssjukvårdens omorganisation.

Vad beträffar de i propositionen föreslagna reglerna om tillsättandet av särskilda hälsovårdsnämnder, har utskottet på de skäl, som herr *Österström* nu utvecklat, ansett, att man bör gå försiktigt fram och införa obligatoriska särskilda hälsovårdsnämnder endast i kommuner med över 3,000 invånare. Med den regeln skulle vi, om vi ta siffrorna från 1931, komma till det resultatet, att vi skulle få särskilda hälsovårdsnämnder i en tiondel av landets kommuner. Då det är ett synnerligen starkt önskemål icke minst med hänsyn till bostadsfrågornas framtida ordnande, att man får effektivare hälsovårdsnämnder, vilka kunna följa de olika bostadsfrågorna i de särskilda kommunerna, är det

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

givet, att det skulle innebära en svaghet i systemet, om man skulle stanna vid den gräns, som utskottet här föreslagit. Följer man den kungl. propositionen och sätter gränsen vid 1,500 invånare, kommer man till det resultatet, att det skulle bli särskilda hälsovårdsnämnder i en tredjedel av rikets samtliga kommuner. Det förefaller mig uppenbart, att förslaget med en sådan regel skulle bli mera effektivt, än om man nu skulle följa utskottsmajoritetens förslag.

Om jag sedan får säga ett ord om den följande punkten, så skulle jag be att få bestyrka vad herr Österström nyss sade, nämligen att det uppenbarligen föreligger en viss missuppfattning ifrån ett par föregående talareshöjda angående förhållandet mellan distriktsvård och dispensärvård. Som här mycket riktigt påpekats, ha i den kungl. propositionen icke föreslagits höjda statsbidrag till dispensärvården. Man kan väl emellertid icke rimligen beteckna detta som en bestraffning av de län, som ordnat sin distriktsvård på ett mönstergillt sätt. Frågan om höjda statsbidrag till dispensärvården får komma i sinom tid. Departementschefen har i propositionen uttalat, att frågan är föremål för utredning. Den torde med all sannolikhet komma före redan nästa riksdag.

Den andra anmärkningen från de båda kritikernas sida mot förslaget gick ut på, att förslaget på något sätt skulle innebära ett sönderbrytande av det system för dispensärvård, som man ordnat för sig i vissa län. Detta kan emellertid ingalunda bli fallet. Förslaget är tvärtom mycket smidigt utformat. De landsting, som icke vilja gå in för detta nya system för distriktsvårdens ordnande, ha möjligheten att underlåta att gå med på detta och att i stället stå kvar vid de gamla reglerna och sålunda få statsbidrag enligt dessa. Landstingen kunna emellertid också anordna sin dispensärvård enligt de nya reglerna. Därvidlag finns nu den möjlighet, som omförmåles i 4 § i förslaget till kungörelse angående statsbidrag till distriktsvård, nämligen att efter beslut av medicinalstyrelsen även annan läkare än provinsialläkare kan vara förman för distriktssköterskan.

Jag tror, herr talman, att med dessa upplysningar de kritiska anmärkningar, som här framförts emot förslaget, av de båda talarna, få anses ha blivit bemötta.

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten med många ord efter de klarläggande anföranden, som här hållits av herrar Andersson i Falkenberg och Wallerius. Med anledning av ett påstående av herr Österström skulle jag emellertid vilja framställa åtminstone en fråga.

Herr Österström sade, att den här ifrågavarande bestämmelsen icke kunde anses innebära ett tvång för de landsting, som redan ordnat denna sjukvård, att gå över till den nya ordning, som här föreslås. Men hur skola nu dessa bestämmelser tolkas? På sid. 80 i den kungl. propositionen heter det, att enligt den nya kungörelsen må under en tid av högst 5 år från dagen för kungörelsens ikraftträdande kunna erhållas statsbidrag. Det är ju klart, att häri icke ligger en tvingande bestämmelse att gå över på den nya ordningen, men går man miste om statsbidraget, kommer väl detta att medföra, att bestämmelsen ändock måste betraktas såsom tvingande. Vidare heter det på sid. 74 i den kungl. propositionen: »Med de av mig sålunda förordade reglerna för en övergång till det nya systemet bör denna kunna ske smidigt och utan förhastande. Jag vill emellertid som ett bestämt önskemål betona, att den nya organisationen genomföres inom rimlig tid. Skulle så ej bli fallet, bör, på sätt bostadsutredningen framhållit, tagas under överbäggande lämpligheten av ett åläggande för landstingen i förevarande hänseende.» Jag tycker för min del, att detta är något så tvingande som gärna är möjligt.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

Såsom ett par reservanter, nämligen herrar Strindlund och Johanson i Hallagården, påpekat, pågår inom medicinalstyrelsen utarbetande av förslag till omorganisation av dispensärvården, och har styrelsen redan avgivit förslag angående förebyggande mödra- och barnavård. Fördenskull kan det icke vara någon anledning att nu förhasta denna fråga. Frågan bör fuller väl kunna anstå, så att den kan upptagas till prövning i sammanhang med dessa nu berörda vårdgrenar.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Strindlund och Johanson i Hallagården.

Häruti instämde herr *Eriksson* i Toftered.

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! Jag vill bara påpeka, att klausulen om de fem åren avser övergången från sådan distriktsvård, som för närvarande anordnas av kommuner och icke av landsting. Regeln att de hittillsvarande statsbidragen kunna fortsätta att utgå för distriktsvård enligt gamla systemet intill fem år avser det fall, då kommun anordnat distriktsvård. Propositionens förslag går ut ifrån, att vården skall övertagas av landstingen. Det torde alltså föreligga ett missförstånd bakom den kritik, som den siste talaren framförde.

Herr **Strindlund**: Herr talman! Jag trodde, att man skulle kunna inskränka denna debatt till det minsta möjliga, och det var därför, som jag för min del endast yrkade bifall till min reservation, som jag hoppades, att kammarens ledamöter hade läst.

Jag måste nu emellertid ta ordet i anledning av ett yttrande av statsrådet Undén. Han sade nämligen, att frågan om höjda statsbidrag till dispensärvården får komma i sinom tid. Jag antecknade yttrandet ordagrant. Jag har svårt att förstå, att man skall ställa dispensärvården och kampen emot vår största folksjukdom i efterhand. Här säger utskottet, att meningen är att dispensärvården skall ingå i den gemensamma organisationen endast i den mån så befinnes lämpligt med hänsyn till tuberkulosfrekvensen. På vissa platser är emellertid tuberkulossjukligheten alltför stor, att man bör bibehålla en fristående organisation för dispensärvården. Tanken att dispensärvården skall åtnöja sig med ett lägre statsbidrag än det som föreslås för distriktssjukvården har jag svårt för att tillägna mig.

Denna uppfattning delas säkert i de landsdelar, där tuberkulosen härjar. Jag anser därför, att frågan om dispensär- och distriktssjukvården bör framläggas och lösas i ett sammanhang.

Herr talman! Tills vidare vill jag nöja mig med det nu sagda.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till det förslag, som innefattades i punkten I) av den utav herr Petréns m. fl. vid utlåtagandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till punkten I) i den utav herrar Strindlund och Johanson i Hallagården avgivna, vid utlåtagandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Isacson begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten I) av utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i punkten I) av den utav herr Petré n m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 75 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Vidare föredrogs *punkten II*); och yttrade därvid

Fru Nordgren: Herr talman! Vid denna punkt ha herr Holmström och jag fogat en reservation, som avser den distriktssköterskan tillkommande bostadsförmånen.

I det förslag till kungörelse om statsbidrag för distriktsvård, som är fogat vid statsrådsprotokollet, föreskrives, att distriktssköterskas bostad skall omfatta minst 1 rum och kök jämte nödiga uthus. Departementschefen har emellertid i sitt yttrande framhållit, att det är önskvärt att distriktssköterskan i sådana distrikt, där allmänhetens besök äro eller förväntas kunna bliva talrika, beredes en bostad om 2 rum och kök. Utskottet har också på sid. 16 i sitt utlåtande ansett sig böra betona att, »där så befinnes vara av behovet påkallat», sköterskan erhåller särskilt mottagningsrum. Min medreservant och jag ha ansett, att det icke är tillfyllest med ett sådant uttalande, utan vi anse, att i kungörelsen angående statsbidraget bör intagas en föreskrift om att sköterskan, förutom 1 rum och kök, tillförsäkras ett mottagningsrum. Det kan nämligen icke vara lämpligt att en distriktssköterska med den mängd av uppgifter som hon får efter distriktsvårdens omläggning, när hon skall mottaga besök för rådgivning, förbandsomläggning och i vissa fall kanske taga emot besök av tuberkelsjuka, skall behöva använda sin privata bostad för detta. Man bör väl ändå kunna vara överens om, att det icke är för mycket begärt, att hon erhåller ett rum för detta ändamål och att hon får disponera ett för egen räkning.

Vidare finns i kungörelsen ingenting nämnt om, att sköterskan bör beredas förmånen av fri telefon. Även detta anse vi böra tillkomma henne, då det ju är särskilt angeläget att underlätta hennes tillkallande vid sjukdoms- och olycksfall, samt för att hon snabbt skall kunna komma i förbindelse med läkaren. Vi framhålla därför i vår reservation, att det bör föreskrivas, att sköterskan, där så ske kan, skall beredas förmånen av fri telefon. Vi finna det icke tillräckligt med enbart ett uttalande om, att det bör vara så, utan anse att det i kungörelsen angående statsbidraget bör inrymmas en föreskrift av det innehåll, som vi i reservationen angivit.

I anslutning till vad jag sålunda anført ber jag, herr talman, att få yrka

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

bifall till det förslag, som innefattas i reservation 4) utav herr Holmström och mig.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Falun och *Weijne* samt fru *Östlund*, fru *Gustafson*, fru *Eklund* och fröken *Wellin*.

Herr Holmström: Herr talman! Jag anhåller att få instämma i vad min medreservant nyss anförte.

Sedan skall jag be att få säga några ord om den tredje reservationen. Fru Nordgren och jag hava haft en avvikande mening gentemot utskottet. I Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse finns intagen en bestämmelse därom, att landstingens förvaltningsutskott eller avdelning därav må fungera såsom distriktsstyrelse, och utskottsmajoriteten uttalar sig i samma riktning. Detta torde ha tillkommit på grund av framställningar från något eller några landsting. Dessa framställningar från landstingen bygga emellertid på en helt annan förutsättning än den, som skapats i Kungl. Maj:ts och i utskottsmajoritetens förslag. I landstingens framställningar utgår man nämligen ifrån, att förste provinsialläkaren endast skall vara »bisittare», såsom uttrycket heter, i styrelsen och alltså icke ledamot. I Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens förslag har man stipulerat, att förste provinsialläkaren skall vara självskriven ledamot av distriktsstyrelsen, och att dessutom en kvinna bör tillhöra distriktsstyrelsen. Då det icke lär finnas något enda landstings förvaltningsutskott för närvarande eller i framtiden, där såväl förste provinsialläkaren som en kvinna äro ledamöter, kan denna bestämmelse icke någon sin komma att tillämpas i praktiken. Vi reser vanter mena, att det är ologiskt, att den skall finnas intagen i kungörelsen. I förhoppning om att den heller icke kommer in i kungörelsen, sådan den slutligen utformas av Kungl. Maj:t, har jag intet yrkande.

Herr statsrådet Undén: Herr talman! Vad beträffar den sista kritiken, tror jag, att kammaren kan taga den med lugn. Det är väl ändå litet djärvt av den ärade talaren att påstå, att det aldrig i framtiden kan bli ett förvaltningsutskott, som är, enligt vad det står i kungörelsen, i huvudsak sammansatt efter de grunder, som under punkt 2 stadgas i fråga om distriktsvårdsstyrelser. Att det icke någon gång i framtiden skulle inträffa t. ex. att ett förvaltningsutskott hade såsom ledamöter både en läkare och en kvinna, är väl ändå något djärvt att påstå. Jag ber att få understryka, att det kan mycket väl hända, att det för närvarande finns förvaltningsutskott, som kunna sägas vara i huvudsak sammansatta efter de föreskrivna grunderna.

Herr Wallerius: Herr talman! I anslutning till mitt tidigare anförande ber jag att få yrka bifall till herr Svenssons i Kompermåla reservation angående beloppet av statsbidrag till distriktssköterska.

Herr *Strindlund* instämde häruti.

Herr Österström: Vad angår fru Nordgrens och herr Holmströms yrkande om särskilt mottagningsrum och fri telefon för distriktssköterskorna är det icke fråga om annat än att de ärade reservanterna ha rätt i sak. Kungl. Maj:t har emellertid nöjt sig med en något försiktigare formulering på denna punkt, och utskottet har för sin del funnit det vara motiverat att ansluta sig till detta försiktigare uttalande, till vilket jag nu yrkar bifall.

Vad sedan beträffar herr Wallerius' yrkande om bifall till herr Svenssons i Kompermåla reservation om höjda statsbidrag, måste jag ju säga, att mitt

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

hjärta är med den ärade reservanten, men utskottet har, som kammaren nog förstår, icke vågat sig på en justering av de bidragsgrunder, som Kungl. Maj:t här har föreslagit. Jag föreställer mig, att kammaren håller oss räkning för att vi icke ha rivit upp en debatt om denna viktiga punkt.

Jag ber att få yrka bifall till andra punkten i dess helhet i enlighet med utskottets förslag.

Herr Holmström: Herr talman! Med anledning av vad statsrådet yttrade tror jag, att samtliga, som ha erfarenhet från landstingsarbetet, ge mig rätt i den förmodan jag uttalade.

Gentemot utskottets ärade ordförande vill jag säga, att när vi reservanter ha velat ha in detta i kungörelsen, är det därför, att när kommunalmännen ute i landet skola sätta sig in i dessa saker så läsa de kungörelsen, men de sätta sig i regel aldrig att forska i vad som skrivits i utskottsutlåtanden och i motiveringar, utan följa bokstaven sådan den står i kungörelsen. Det är alltså därför, som vi med hänsyn till sakens vikt anse, att den bör stå i kungörelsen och icke i en skrivelse, som vederbörande aldrig få se.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner angående det av fru Nordgren under överläggningen framställda yrkandet, nämligen dels på bifall därtill, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med den förra propositionen.

Vidare framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till den av herr N. J. Martin Svensson avgivna, vid utlåandet fogade reservationen, dels ock på avslag å berörda reservation; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Österström, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den av herr Svensson i Kompersmåla vid sammansatta stats- och andra lagutskottets förevarande utlåtande nr 5 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren avslagit ifrågavarande reservation.

Slutligen blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan, i vad den icke besvarats genom kammarens förut fattade beslut, av kammaren bifallen.

Punkten III).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet, nr 279, i anledning av riksdagens år 1934 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1933—30 juni 1934;

från bevillningsutskottet:

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 224 med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa, i vad angår införande av tull å manganjärn;

nr 282, i anledning av vissa motioner avseende ändringar i gällande kommunalskattelag m. m.;

nr 283, i anledning av väckt motion om ändring eller förtydligande av bestämmelserna om restitution av B-skatt;

nr 284, i anledning av väckta motioner om åtgärder för effektiv indrivning av skogsaccis och skogsvårdsavgifter;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av ett avtal mellan Sverige och Tyska riket angående handräckning i beskattningsärenden; och

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Tyska riket för undvikande av dubbelbeskattning beträffande arvsskatt m. m.;

från första lagutskottet:

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uttagande i vissa fall av ogulden utländsk utskyld eller allmän avgift, m. m.;

nr 291, i anledning av väckta motioner om åtgärder till ernående av ökad säkerhet till sjöss; och

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ungdomsfängelse m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 293, i anledning av väckt motion om förbud mot hastighetstävlingar med motorfordon å allmänna vägar; och

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171 med förslag till förordning om ändring i vissa delar av vägtrafikstadgan den 20 juni 1930 (nr 285).

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, angående en i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 164, om ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige väckt motion; och

nr 22, angående två i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 31, med förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder väckta motioner;

statsutskottets memorial:

nr 165, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av vissa kostnader för folk-skoleväsendet m. m. jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner; och

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under Utgifter för kapitalökning bebadade framställning angående anslag till bestridande av kostnaderna för uppförande av anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse; samt

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 42.

bevillningsutskottets memorial, nr 67, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitat biträde.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

*Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talman-
nen i riksdagens andra kammare och de kammarens le-
damöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen
tillsätta kammarens kanslitjänstemän och vaktbetjä-
ning, den 6 juni 1935.*

S. D. Herr talmannen meddelade att han med anledning av den starka forceringen av kammarens debatter under gårdagen förordnat kammarens två stenografkunniga kanslister N. G. H. Julin och F. Klason att tjänstgöra såsom stenografer under tiden till riksdagssessionens slut ävensom juris kandidaten G. A. H. Titz att under samma tid bestrida den ena av ifrågavarande två kanslisttjänster.

Herrar deputerade godkände talmannens omförmälda åtgöranden samt uppdrogo åt honom att ombesörja att de med den andra kanslisttjänsten förenade göromålen bleve på lämpligt sätt bestridda.

Som ovan

In fidem

Per Cronvall.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Carlström</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 8 juni,
, <i>Anderson</i> i Råstock	, den 7 juni och
, <i>Wallén</i>	, 8 , .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.7 e. m.

In fidem

Per Cronvall.